

Voorzitter: Thurlings

Tegenwoordig zijn 70 leden, te weten:

Thurlings, Feij, Van Waterschoot, Van Kuik, Eijsink, Kloos, Vonk-van Kalker, Van der Meer, Franssen, Trip, Schinck, Glastra van Loon, Versloot, Vermeer, Kolthoff, Zoon, De Vries, Van der Werff, Diepenhorst, Baas, De Rijk, G. de Jong, Vonhoff-Luijendijk, Tummers, Steenkamp, Van Dalen, F. C. de Jong, Kaland, Netjes, Schreurs, Lamberts, Groensmit-van der Kallen, Heine Makkreel, Wiebenga, Vrouwenvelder, Van Boven, Ermen, Van Veldhuizen, Derks, Tjeerdsma, Van Hulst, Steigena-Kouwe, Post, IJmkers, Veen, Uijen, Schouten, Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn, Oudenhoven, Van der Werf-Terpstra, Van den Bergh, Christiaanse, Vogt, Van Soest-Jansbeken, Van der Jagt, Von Meijenfheldt, Maaskant, Van Hemert tot Dingshof, Achterstraat, Uijterwaal-Cox, Simons, Schlingemann, Oskamp, Meuleman, B. de Gaay Fortman, Nagel, Van de Zandschulp, Van Tets, Zoutendijk en d'Ancona,

en de heren Wiegel, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Ginjaar, Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, mevrouw Veder-Smit, Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

W. F. de Gaay Fortman, wegens deelneming aan een vergadering van 'the Committee of independent experts on the European Social Charter van de Raad van Europa';

Terwindt, wegens ziekte;

Mol;

Vis, wegens ziekte.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat door mij zijn benoemd tot leden van de Commissie tot onderzoek van de geloofsbrief van het benoemde lid der Kamer, mevrouw E. L. M. Uijter-

waal-Cox te Utrecht: de heren IJmkers (voorzitter) en Oskamp en mevrouw Vonhoff-Luijendijk.

Verder deel ik aan de Kamer mede, dat is ingekomen de geloofsbrief van het benoemde lid der Kamer, mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox te Utrecht.

Dit stuk is inmiddels gesteld in handen van de Commissie tot onderzoek van de geloofsbrief van het benoemde lid. Het is mij gebleken, dat de commissie haar taak reeds heeft verricht.

Ik geef derhalve het woord aan de heer IJmkers, voorzitter der Commissie tot onderzoek van de geloofsbrief van mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox, tot het uitbrengen van het rapport.

De heer IJmkers, voorzitter der commissie: De commissie, welke de geloofsbrief van het benoemde lid der Kamer, mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox te Utrecht, heeft onderzocht, heeft de eer te rapporteren dat de geloofsbrief en de daarbij ingevolge de Kieswet overgelegde bescheiden in orde zijn bevonden. Het rapport der commissie is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden.

De commissie adviseert, mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox als lid der Kamer toe te laten.

De Voorzitter: Ik dank de heer IJmkers voor het uitbrengen van het rapport en de commissie voor het verrichten van haar taak.

Ik stel aan de Kamer voor, het advies van de commissie te volgen en het rapport in de Handelingen te doen opnemen.

Daartoe wordt besloten.

[Dit rapport is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]¹

De Voorzitter: Mevrouw Uijterwaal-Cox, tot wier toelating de Kamer zojuist heeft besloten, is in het gebouw van de Kamer aanwezig. Ik verzoek de griffier, mevrouw Uijterwaal binnen te leiden.

Nadat mevrouw Uijterwaal-Cox door de griffier is binnengeleid, legt zij in handen van de Voorzitter de bij de Grondwet en het Statuut voor het Ko-

ninkrijk der Nederlanden voorgeschreven eden af.

De Voorzitter: Ik wens mevrouw Uijterwaal van harte geluk met haar benoeming tot lid van de Eerste Kamer en verzoek haar, haar plaats in ons midden in ⁹nemen.

De Voorzitter: Geachte medeleden! Aan de vooravond van zijn negentigste verjaardag overleed op 2 februari jl. de minister van Staat mr. dr. J. Donner. Het ambt van minister van Staat wordt slechts door zeer weinigen bekleed en mag als een hoge onderscheiding worden beschouwd. Het is mijn dankbare en eervolle taak te mogen memoreren met welke vitaliteit en karaktervastheid deze veelzijdige en scherpzinnige Nederlander de publieke zaak in ons land heeft gediend.

Allereerst springen zijn activiteiten op juridisch terrein in het oog. Jurist bij uitstek was hij wars van formalisme en perfectionisme. Donner paarde en grote werkkraft en een scherp intellect aan een zuiver gevoel voor het praktisch mogelijke. Als man van visie en vaart bleef hij steeds een scherp oog hebben voor wat maatschappelijk geboden en bereikbaar was. Zijn politieke carrière begon in 1926 met zijn benoeming tot minister van Justitie in het eerste kabinet-de Geer, welk ambt hij in het tweede kabinet-Ruijs de Beerenbrouck continueerde. Belangrijke veranderingen op wetgevend gebied kwamen onder zijn politieke leiding tot stand.

Kort nadat hij in 1933 het ambt van minister had neergelegd, volgde zijn benoeming tot Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden. Tijdens de Duitse bezetting bewees Donner zijn karaktervastheid. Zijn moedig optreden leidde ertoe dat hij spoedig door de bezetter werd gegrepen; geruime tijd bracht hij in verschillende gevangnissen of kampen door. Na zijn vrijlating in 1944 bedankte Donner om principiële redenen voor zijn lidmaatschap van de Hoge Raad. Na de oorlog, nog in 1945, vond zijn benoeming plaats tot President van dit rechtscollege. Om uit een 'in memoriam' van ons mede-

Voorzitter

lid, de heer Diepenhorst, in CD-Aktueel van 7 februari j.l. te citeren: 'Van de rangorde naar leeftijd was in zijn geval afgeweken; de buitengewone omstandigheden, het aangevochten gezag van de Raad zelf, vroegen om het optreden van een man wiens bekwaamheid, loyaliteit en vermogen om leiding te bieden, boven redelijke twijfel verheven waren.'

Het typeert zijn gevoel voor loyaliteit en clementie, als ook zijn vermogen om afstand te nemen van de emoties van de dag, dat hij zich na de oorlog en met succes heeft verzet tegen het collectieve ontslag van de leden van ons hoogste rechtscollege. Zoals een ander eminent jurist, de oud-procureur-generaal bij de Hoge Raad mr. G. E. Langemeijer onlangs heeft geschreven, speelde naast zijn persoonlijk gevoel voor clementie hierbij stellig zijn afkeer van perfectionisme en zijn voorkeur voor het hooghouden van eenmaal officieel bestaand gezag een rol.

Steeds kleiner wordt het aantal personen die, in de vorige eeuw geboren, nog een rol vervullen in ons staatsbestel. De minister van Staat Donner behoorde tot die generatie. In politiek opzicht bestaat er geen twijfel waar hij stond; hij was een overtuigd lid van de ARP en zonder ooit een officiële functie in het partijbestuur te hebben bekleed, oefende hij een grote invloed uit op de leiding van zijn partij. Terecht werd hem later het ere-lidmaatschap aangeboden. Zoals bekend werd de ARP verleden jaar opgeheven en ging zij op in het CDA. Het typeert Donner dat hij, hoezeer verknocht aan de ARP, deze ontwikkeling heeft helpen bevorderen.

Wanneer iemand op zo hoge leeftijd, na een zo welbesteed leven, heengaat, mogen gevoelens van dankbaarheid overheersen boven die van verdriet, maar het hart volgt andere wegen dan het koele verstand. Voor zijn familie en nabestaanden is zijn verscheiden een smartelijk gebeuren. Onze gevoelens van medeleven gaan dan ook uit naar hen waarmee de overledene zich zo diep verbonden wist.

□

Minister **Wiegel**: Mijnheer de Voorzitter! Namens de Regering sluit ik mij aan bij uw woorden, gesproken ter nagedachtenis en bij uw woorden van medeleven met het overlijden van mr. dr. Jan Donner, minister van Staat, gezaghebbend rechtsgeleerde gedurende ongeveer een halve eeuw was hij een prominent dienaar der publieke zaak op tal van posten.

Donner werd op de, zeker voor die tijd, zeer jonge leeftijd van 35 jaar minister van Justitie. In de zeven jaar van zijn ministerschap verzette hij een indrukwekkende hoeveelheid wetgevende arbeid van ingrijpende aard. Door politieke vriend en tegenstander werd hij daarbij al spoedig erkend als een bewindsman van uitzonderlijke bekwaamheid. Van die wetgevende arbeid – u zult van mij niet anders verwachten – wil ik met name en met respect noemen de Ambtenarenwet 1929.

Wetgeving en wetstoepassing, dat was altijd de kern van Donners vruchtbare en arbeidzame leven.

Na de oorlog was hij de meest aangewezen om het presidentschap van de Hoge Raad der Nederlanden op zich te nemen, niet alleen vanwege zijn grote gave, maar ook door de principiële houding die hij in de oorlog had ingenomen. Vijftien jaar lang heeft Donner ons land en volk op deze hoge post gediend.

Eenzijdig juridisch is daarbij het leven van deze grote jurist nooit geweest. Tal van functies bekleedde Donner op kerkelijk, politiek en maatschappelijk terrein. De Vrije Universiteit die hij diende en uitbouwde heeft steeds ten volle zijn kennis en organisatietalent ervaren.

In dankbaarheid gedenkt ook de Regering mr. dr. Donner, minister van Staat. In hem verliest ons land een van zijn grootsten.

De aanwezigen nemen staande enkele ogenblikken stilte in acht.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat het College van Senioren omtrent de wetsontwerpen nrs. 16 420, 16 039 (R 1140), 16 059 en 16 446 een blanco eindverslag heeft vastgesteld.

De besluiten, welke na overleg met het College van Senioren zijn genomen, alsmede de lijst van ingekomen stukken met de door mij gedane voorstellen liggen voor de leden ter inzage. De op het vorenstaande betrekking hebbende stukken zullen in de Handelingen worden opgenomen.

Ingevolge artikel 41 van het Reglement van Orde liggen ook de notulen van de vorige vergadering voor de leden ter inzage. Tenzij enig lid hiertegen vóór het einde der vergadering bezwaar maakt, zal worden aangenomen dat de Kamer akkoord gaat met de voorstellen en dat zij de notulen goedkeurt.

Van de Ministers van Justitie, van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Orde

ning, van Verkeer en Waterstaat en van Landbouw en Visserij, alsmede van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken heb ik bericht ontvangen, dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen en dat zij bij de behandeling van de wetsontwerpen, hun departement betreffende, zo nodig zullen worden vervangen door de Minister van Binnenlandse Zaken, dan wel de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

Voorts heb ik van de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen bericht ontvangen dat hij eveneens verhinderd is, de vergadering bij te wonen.

Aan de orde is de stemming over het wetsontwerp **Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemng van een bepaling betreffende de instelling van een of meer algemene, onafhankelijke organen voor het onderzoek van klachten betreffende overheidsge-dragingen (16 057).**

De **Voorzitter**: Mij is gebleken, dat geen der leden over dit wetsontwerp hoofdelijke stemming verlangt. Aangezien het hier echter een wetsontwerp betreft, strekkende tot wijziging van de Grondwet, is een individuele uitspraak van de leden noodzakelijk. Dit kan bij zitten en opstaan gebeuren. Naar mij blijkt, kan de Kamer zich hiermee verenigen.

Het wetsontwerp wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

Aan de orde is de stemming over de **motie van de heer Wiebenga c.s. betreffende een mogelijke invoering van de ombudsfunctie bij formele wet (14 178, gedrukt stuk Eerste Kamer, zitting 1980–1981, nr. 11f).**

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen.

□

Mevrouw **Van der Meer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! In 1971 is in de Tweede Kamer de motie-Rietkerk aangenomen, waarin werd uitgegaan van één nationale ombudsman. Door het aannemen van het amendement-Stoffelen Nijpels is dit principiële uitgangspunt in de Wet Nationale ombudsman vastgelegd. Het tijdstip waarop de competentie van de Nationale om-

Van der Meer

budzman ook tot andere organen wordt uitgebreid en zal leiden tot eventuele organisatorische bepalingen dient bij algemene maatregel van bestuur te worden geregeld. Hier is geen sprake van terugtreden van de wetgever, maar van – conform hetgeen een meerderheid van de Tweede Kamer beoogde – een wijze van slagvaardig beleid.

Door de competentie uitbreiding bij algemene maatregel van bestuur te regelen in plaats van bij wet is er ook beslist over de vraag of de Nationale ombudsman een gedecentraliseerd of een gedeconcentreerd instituut wordt. Ten overvloede wil ik wijzen op wat in de memorie van antwoord op de bladzijden 15 en 16 en in de nota naar aanleiding van het eindverslag op bladzijde 13 beide stukken van de tweede kamer hieromtrent staat.

Ook onze fractie zou de voorkeur gegeven hebben aan een gedecentraliseerde opzet, zoals ik verleden week al betoogde. Door het aannemen van het wetsontwerp, inclusief de algemene maatregel van bestuur, zal de Nationale ombudsman een gedeconcentreerd instituut worden.

De heer Wiebenga zei tijdens de openbare behandeling verleden week dat de Regering zit met een wat ongelukkige wetstekst. Ik geef toe dat het amendement Stoffelen-Nijpels iets anders beoogde dan wij in feite zouden willen, maar men kan in die context nauwelijks zeggen dat het een wat ongelukkige wetstekst is. De geachte afgevaardigde nodigt evenwel de Regering uit, daarin wijzigingen aan te brengen. Het zal niet onbekend zijn dat wij daartegen staatsrechtelijke bezwaren hebben.

Een ander bezwaar dat wij tegen de motie hebben, is dat zij de indruk wekt dat een gedecentraliseerde opzet van het instituut Nationale ombudsman opnieuw in discussie is of kan komen. Het debat van verleden week ging duidelijk ook in die richting. Ik heb al aangegeven dat hiervan geen sprake meer kan zijn. Derhalve zal de fractie van de PvdA de motie-Wiebenga c.s. niet steunen.

□

De heer **Diepenhorst** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil namens mijn fractie mededelen dat wij gaarne met deze motie akkoord gaan. Wij vestigen er de aandacht op dat in de derde alinea, beginnende met het woord 'overwegende', de opstellers van de motie de Nederlandse taal verrijkt hebben. Het woord 'gediend', moet 'genomen'

worden – ik zeg dit met het oog op het nageslacht, in de meest algemene zin van het woord – in de betekenis van 'gepast'.

De motie wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de PvdA wordt aantekening verleend, dat zij geacht worden te worden tegen deze motie te hebben gestemd.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerpen van (rijks)wet:

Wijziging van hoofdstuk XI (Departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (wijziging naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel) (16 420);

Goedkeuring van het op 23 juni 1969 te Londen tot stand gekomen Internationaal verdrag betreffende de meting van schepen, 1969, met bijlagen (Trb. 1970, 122 en 194) (16 039, R 1140);

Bepalingen betreffende de meting van schepen (Meetbrievenwet) (16 059);

Wijziging van hoofdstuk XIV (Departement van Landbouw en Visserij) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (wijziging voornamelijk naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel) (16 446).

Deze ontwerpen van (rijks)wet worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van **hoofdstuk XVII (Departement van Volksgezondheid en Milieuhygiëne) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1981; begroting van uitgaven; aanwijzing en raming van de middelen (16 400-XVII).**

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Versloot** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wij worden in snelle opeenvolging geconfronteerd met de gevolgen van onze leefwijze voor ons milieu. De verontreiniging van lucht en oppervlaktewater begon zich circa 20 jaar geleden met toenemende duidelijkheid aan ons op te dringen en leidde tot daarop betrekking hebbende sectorwetgeving. Na de beide bodem

Ombudsman
Volkshuisvesting en Ruimtelijke
Ordening
Meetbrievenwet
Landbouw en Visserij
Volksgezondheid en Milieuhygiëne

en grondwater, is het nu beangstigend duidelijk dat niet alleen het voortaan verhinderen van verdere aantasting van deze voor ons vrijwel geheel samenvallende milieucomponenten dringend nodig is, maar dat intussen een hoge mate van vervuiling bereikt is die bovendien veel duurzamer is dan de verontreiniging van lucht en oppervlaktewater ooit kan zijn. Veel duurzamer en ook veel kostbaarder om te herstellen. De schoonmaakactie heeft er, sinds we daarover omstreeks 1970 begonnen te praten, een aantal door hun omvang en aard nogal lugubere aspecten bijgekregen.

In de ervaring van het publiek zijn die bodemverontreinigingen des te luguberder, omdat zij niet zichtbaar zijn, hun verspreiding dikwijls niet zonder deskundig onderzoek waarneembaar is en hun effecten een langdurige uitstraling kunnen hebben. Zij kunnen waterleidingbuizen doordringen en met het leidingwater onze huizen binnenkomen. Zij komen mee met de enorme hoeveelheden stads- en industrievuil die de plaatselijke overheden moeten wegstorten, dikwijls zonder dat afdoende controle mogelijk is, maar duiken dan soms plotseling op die stortplaatsen herkenbaar uit de anonimiteit op.

Sommige verontreiniging wordt doelbewust veroorzaakt, zoals in de Westlandse kassen waar methylbromide gebruikt wordt om de grond te ontdoen van een aantal dikwijls normale biotische, maar voor de tuinders ongewenste componenten. Andere is achtergebleven in het bodemslib van waterlopen waarin tientallen jaren achtereen destijds legaal en onbewust van nog onbekende gevolgen geloofd is.

Het is een beangstigend en dringend probleem en vooral een in velerlei opzichten uitermate kostbaar probleem, niet alleen omdat vroeger ontstane en toen nog getolereerde verontreiniging onaanvaardbaar geworden is en opgeruimd moeten worden, maar ook omdat disponeren over afval op de tot nu toe gebruikelijk manieren dikwijls verhindert en vervangen moet worden, verhindert door intensief en kostbaar toezicht, vervangen door veel meer bewerkelijke en duurdere werkwijzen. Vooral in deze tijd die gekenmerkt wordt door dalende bedrijfsresultaten en inkrimpende overheidsbestedingen, zal het aanvaarden van deze naar het schijnt gigantische taak pijnlijke offers vergen, pijnlijk, maar naar het ons voorkomt onvermijdelijk.

Ook met de thans aan de overzijde aanhangige wet op de bodemverontreiniging en de twee afvalwetten is nog niet een voldoende dicht en samenhangend wettelijk kader geschapen voor dit complex van verschijnse-

Versloot

len. Het is duidelijk dat met name het gebruik van allerlei stoffen in onze samenleving nog onvoldoende beheersbaar is en dat de aanzet in de chemische afvalstoffenwet tot een algemene warenwet, die naast voedingshygiëne ook milieuhygiëne beoogt te beschermen, noodzakelijk uitgebreid en consistent moet worden gemaakt.

Naar het ons voorkomt moet het leiden tot een wetgeving die de gehele levenscyclus van een stof omvat, niet alleen het ontwerp, de productie en de handel, maar ook het vervoer, het gebruik en het achterblijven of uiteenvallen in het milieu. Dit lijkt misschien een bredere opzet dan die welke voor de wet Milieugevaarlijke stoffen wordt besproken in de memorie van toelichting op de bladzijden 176 en 177. Het zijn trouwens niet alleen chemici die nieuwe stoffen produceren. Zij zijn bij de voorbereiding van de wet nauw betrokken, al zullen zij dikwijls wel het leeuwedeel van de nieuwe stoffen leveren. Hoe denkt de Minister hierover?

In afwachting van de totstandkoming van de wet op de bodemverontreiniging zullen maatregelen moeten worden genomen. In de eerste plaats lijkt het noodzakelijk de capaciteit van installaties waarin verontreinigde grond kan worden verwerkt, nu in hoofdzaak de Afvalverwerking Rijnmond, belangrijk uit te breiden. Echter, ook de storting van stadsvuil heeft klaarblijkelijk grenzen bereikt, zowel wat de beschikbare ruimte betreft als wat de betrekkelijke onbezorgdheid betreft waarmee afval voor storting kan worden aanvaard. Wat verwacht de Minister aan deze problemen te kunnen doen om lagere overheden in staat te stellen verantwoord te gaan of te blijven werken? Wat zal er bij voorbeeld moeten gebeuren met die gedeelten van het waterleidingnet die thans niet toereikend blijken te functioneren?

Ik kom op de kwestie van het luchtvaartlawaai. Daarbij richt ik mij vooral op het advies dat op 15 oktober jongstleden door de Voorlopige Centrale Raad voor de Milieuhygiëne is uitgebracht over het voorontwerp voor een algemene maatregel van bestuur, ex artikel 25, lid 2 van de Luchtvaartwet. Het advies bevat ernstige en naar ons gevoelen gerechtvaardigde kritiek, niet alleen op de algemene maatregel van bestuur, maar in feite ook op de wet zelf.

De Raad is van mening dat van de grensstellende taak van de milieuhygiëne als facetbeleid bij deze algemene maatregel van bestuur weinig te

bespeuren valt. In duidelijker Nederlands gezegd: de Regering laat vliegen wat vliegt, en laat de lasten groten-deels voor de omwonenden; en dat in veel sterkere mate dan voor het toch ook economisch bijzonder belangrijke wegverkeer gebeurt. Tekenend is dat in deze en in veel andere kritiek van de Raad de werkgeversvertegenwoordiging in die Raad uit de boot valt, en zich daarmee als een soort van presiegroep kwalificeert.

De Raad illustreert deze eigenlijk vernietigende kritiek met de stelling dat de voor verkeerslawaai geldende streefnorm van 50 dB (A) gelijk staat met 20 Kosteneenheden. Dat zijn de eenheden waarin de belasting van luchtvaartlawaai rondom een vliegveld wordt uitgedrukt. Is dit juist? Is ook mijn conclusie juist dat de in de algemene maatregel van bestuur gekozen norm van 35 Kosteneenheden een achtvoudig zwaardere belasting oplevert?

Natuurlijk levert de keuze van deze norm een effect op in de zonerings-sfeer, doordat bij een hogere norm minder uitgaven behoeven te worden gedaan voor de sanering van binnen de zone gelegen woningen en andere gebouwen. Vooral in de Schiphol-situatie kan dit tot zeer grote verschillen leiden. In de eerste plaats wreekt zich hier naar ons gevoelen en waarschijnlijk ook naar het gevoelen van de Voorlopige Centrale Raad voor de Milieuhygiëne, de fout dat de normstelling op zich zelf reeds wordt beïnvloed door economische factoren.

Een milieunorm behoort op dosis-effect-relaties gebaseerd te zijn, zeker als het gaat om de zo belangrijke aspecten van niet alleen psychische, maar ook langzaam en duurzaam ondermijnende fysieke gezondheid, die bij geluidhinder op het spel staan. De juiste constructie zou naar ons gevoelen zijn geweest het stellen van een norm op sociaal-medische gronden en het uitsluitend toekennen van invloed van economische factoren op de snelheid waarmee een saneringsplan wordt uitgevoerd.

De thans voorgestelde norm heeft niet het karakter van een norm, maar dat van een slecht compromis.

Het is aannemelijk dat hierbij de situatie rondom militaire vliegvelden en de kosten die er worden veroorzaakt, een grote rol spelen. Uit klachten over Brunssum en het vliegveld Twente is het duidelijk dat er belangrijke overlast wordt aangedaan aan mensen. De kosten van zonerings en sanering van deze terreinen zouden hoog zijn. Het is aanvaardbaar dat bij een saneringsplan

gefaseerd wordt gewerkt en rekening wordt gehouden met de economische mogelijkheden van het ogenblik. Eigenlijk is het onjuist dat in de norm op dit ogenblik economische factoren zijn verwerkt. Hierdoor is de norm niet richtinggevend, maar een compromis.

Niet alleen de achtergrond van de wet is fout, wat overigens niet aan deze Minister is toe te rekenen, maar ook de toepassing ervan in de ontworpen algemene maatregel van bestuur. Deze is, naar het ook de Voorlopige Centrale Raad voor de Milieuhygiëne voorkwam, ten onrechte niet, zoals de wet zegt, per vliegveld bepaald, maar strekt het Schipholcompromis over alle vliegvelden uit.

Een ander belangrijk aspect van het advies is dat hierin erop wordt gewezen dat de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne niet medeverantwoordelijk is voor het bepalen van de grootte van de zone. Hiermee wordt juist het aantal getroffen en te beschermen inwoners en gebruikers bepaald. De raad zegt dat dit niettemin op grond van de algemene Wet geluidshinder mogelijk was. Welk standpunt neemt de Minister in ten opzichte van de inhoud van dit advies?

Met deze al te kleine selectie uit de actuele milieuhygiënische problemen volsta ik in deze laatste begrotingsbehandeling van dit op de uitslag van de vorige verkiezingen geformeerde kabinet. Mocht blijken dat dit de laatste begroting van de hand van deze Minister is, dan spreek ik uit dat hij hard heeft gewerkt aan de voltooiing van het noodzakelijke wettelijke instrumentarium en het in toepassing brengen ervan. Uiteraard moet aan beide nog veel gebeuren, wellicht het meeste aan het in toepassing brengen en ook het meest ingrijpende. De Minister of zijn opvolger zal hierin een bijzonder zware taak krijgen. Voor het inmiddels verrichte zijn wij echter dankbaar.

□

De heer **Lamberts** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Vraag en aanbod van artsen in de komende jaren is het onderwerp dat ik namens mijn fractie behandel. Dit is een urgent, tevens hachelijk onderwerp, waarop velen in het verleden hun tanden en wellicht pennen hebben gebroken. Ik zal dit onderwerp niet voor de extreem lange termijn behandelen; ik zal slechts namens mijn fractie aangeven wat naar haar mening in de eerstkomende tijd moet gebeuren.

Ik zal niet alle belangrijke voorspellingen uit 1939, 1952, 1954, 1959 en 1960 in de herinnering terugroepen.

Lamberts

De laatste uit 1960 was de beruchte spreidingsnota van wijlen minister Cals, die was gebaseerd op de cijfers van de commissie-Dalmulder uit 1959. Minister Cals berekende voor 1980 een totaal aantal artsen in ons land van 15.000, van wie 24% overcompleteet en dus min of meer werkloos zou zijn. De verhouding tussen huisartsen, specialisten en overige artsen zou in deze tijd 38%-28%-34% zijn. In het begin van de tachtiger jaren zou het aantal huisartsen dus nog verreweg overheersen.

Minister Cals gaf deze cijfers in navolging van de commissie-Dalmulder, die haar kennis haalde uit de toen bestaande medische faculteiten en bij de Koninklijke Nederlandse maatschappij tot bevordering der geneeskunst, voornamelijk om aan te tonen dat een zevende medische faculteit in Rotterdam overbodig was. De fout van alle voorspellingen in dat diepe verleden was, dat men ervan uitging dat men moest tegengaan dat er een teveel aan artsen zou komen, omdat een 'poor' dokter een 'dangerous' dokter zou zijn. Men sloot de ogen voor de toenemende behoefte van de bevolking aan optimale gezondheidszorg, in welke men toen reeds duidelijk kon zien dat een veel groter aantal artsen nodig zou zijn.

In februari 1961 was het ons in de gemeenteraad in Rotterdam dan ook mogelijk de cijfers van Cals-Dalmulder vernietigend af te wijzen, omdat wij niet uitgingen van eventuele te kleine artseninkomens, maar van de behoefte van de bevolking aan artsen in een tijd van een expanderende gezondheidszorg.

Wij betoogden toen in die raad, dat op grond van de ontwikkeling in de geneeskunde het gemiddelde aantal patiënten per huisarts in de begin tachtiger jaren op 2000 à 2200 moest worden gesteld, zodat dan 6300 à 7000 huisartsen nodig zouden zijn. Bovendien stelden wij, dat het verhoudingspercentage huisartsen-specialisten-overige artsen totaal anders zou zijn, nl. 26%, 36% en 38% en dat het totaal aantal artsen dat in ons land in de begin tachtiger jaren nodig zou zijn, ver over de 20.000 zou liggen.

Mijnheer de Voorzitter! Zelden zal een voorspelling ruim 20 jaren vooruit zó exact zijn geweest. Onze Rotterdamse visie in de begin zestiger jaren was trouwens zó overtuigend, dat er zelfs van de vasthoudende minister Cals nauwelijks nog enige tegenspraak kwam. Een enige jaren later opvolgende minister van Onderwijs en Weten-

schappen, ons geacht medelid prof. Diepenhorst, wees dan ook in 1965 aan Rotterdam eem medische faculteit toe en snel daarna werd ook de Maastrichtse achtste medische faculteit nodig geacht.

Mijnheer de Voorzitter! Overigens waren wij in Rotterdam, waar wij enige ervaring hadden met 10 jaar Klinische Hoger Onderwijs, het volkomen eens met alle medische faculteiten in Nederland dat men niet straffeloos het aantal medische studenten per jaar-klasse onbeperkt kan verhogen. Dat geeft nl. oneconomische hoge afvalpercentages, maar wat erger is, het geeft slecht opgeleide basisartsen.

Voor het klinische deel, nl. de opleiding van junior- en senior-coassistenten was toen en is nu nog steeds de 'bottleneck' in de opleiding tot arts. Jaarklassen van 260 medische studenten, zoals die de laatste jaren toegepast worden zijn dan ook verwerpelijk en funest voor de gezondheidszorg. Het aantal afvallers is niet alleen te groot, maar de kwaliteit van onze basisartsen wordt de laatste jaren in het algemeen als matig slecht gekwalificeerd. Voor een verantwoorde opleiding zullen wij terug moeten tot jaar klassen van maximaal 150 per medische faculteit, vooral omdat anders de praktische klinische opleiding, die zelfs met affiliatie niet rekbaarder te maken is, als onvoldoende moet worden gekwalificeerd.

Wij zullen dus het aantal eerstejaars medische studenten ter wille van een verantwoorde gezondheidszorg in de toekomst moeten terugbrengen tot 1200 en dat zal reeds dit jaar dienen in te gaan. Bij 8 medische faculteiten betekent dit: 8 x 150. Wil men geen beperking uit een oogpunt van vrijheid van onderwijs, dan zal men het aantal medische faculteiten moeten uitbreiden en uit een oogpunt van gezondheidszorg zouden mijns inziens Twente en Tilburg/Eindhoven welkom zijn. Ik meen namelijk dat in iedere grote regio een topziekenhuis aanwezig moet zijn ten behoeve van onderwijs en research. Deze twee rressorten in Nederland zijn nog onvoldoende verzorgd. Financieel zal dit de eerstkomende jaren wel niet mogelijk zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Zoals U weet leveren onze medische faculteiten sinds enkele jaren na 6 jaren basisstudie, basisartsen af, die hierna nog een beroepsopleiding moeten volgen om een bepaald medisch beroep uit te kunnen oefenen, bij voorbeeld dat van huisarts, van medisch specialist, van sociaal-geneeskundige enz. Deze beroepsopleidingen lopen op dit ogen-

blik spaak en zullen naar de mening van mijn fractie nader geregeld dienen te worden door de rijksoverheid. Volksgezondheid en Milieuhygiëne en Onderwijs en Wetenschappen moeten hierin te zamen de beslissende stem overnemen van de beroepsbeoefenaren.

De maatschappij geneeskunst regelt nu de hele beroepsopleiding met een zekere inspraak van de overheid. Dat moet omgekeerd worden. Wij menen dat de beroepsbeoefenaren een zeer belangrijke adviserende stem moeten hebben en houden in deze opleidingen. Er dient ook een centraal aanmeldings- en registratiepunt te komen, dat het gehele scala van opleidingen kan overzien en de capaciteit ervan kan bepalen.

De komende 10 jaren zal het aanbod van basisartsen de capaciteit waarschijnlijk overtreffen. Wij kunnen ons dus tot de capaciteit van de verschillende beroepsopleidingen beperken. De vraag naar artsen zal ons inziens bij goede planning en sturing door de rijksoverheid, in alle sectoren voldoende blijven.

Allereerst wil ik dan de huisartsenopleiding en de planning van de vestiging van huisartsen bespreken. Als wij daadwerkelijk meer nadruk willen leggen op de eerstelijns geneeskunde en het niet alleen bij mooie woorden willen laten, zoals tot vandaag toe, dan zullen wij de kwaliteit van die eerste lijn moeten verhogen, niet alleen om tot een betere gezondheidszorg te komen, maar ook vanuit een oogpunt van kostenbeheersing.

Wij willen de patiënt mondiger maken in relatie tot de huisarts. Wij willen de psycho-socio-somatische gezondheidszorg ontmedicaliseren en het psycho-sociale patroon daarin bevorderen en verder willen wij de relatie eerstelijns en tweedelijns zó veranderen en verbeteren, dat de zorg meer extra-muraal en minder intra-muraal geschieden zal.

Mijnheer de Voorzitter! Dit betekent, dat de belangrijkste man of vrouw in de eerste lijn, nl. de huisarts, niet alleen meer psychologische kennis, maar ook meer praktische kennis en handvaardigheid in de interne, chirurgische, gynaecologische, geriatrische, reumatologische en rehabilitatieve geneeskunde dient te hebben en meer zorg in eerste lijn van de tweede lijn op zich kan nemen. Dit betekent, dat de beroepsopleiding tot huisarts belangrijk moet worden uitgebreid en dat dit een 3-jarige opleiding dient te worden, waarvan ± 2 jaren wordt doorgebracht intramuraal en bij maatschappelijk-geneeskundige instellingen te zamen en

daarna nog zo mogelijk 1 jaar in één of meer wijkgezondheidscentra.

Die zijn er nog niet, maar daarop kom ik in mijn betoog nog terug. Ingaande 1982 zouden wij dan voor de huisartsenopleiding een capaciteit van 1500 voor de komende drie jaren nodig hebben met een uitstroom van 500 goed opgeleide huisartsen per jaar na 1984. De centrale overheid dient tegen die tijd de gemeenten en eventueel de perifere provincies te stimuleren, dat er voor deze huisartsen gezondheidscentra gereed moeten zijn, waar een goed georganiseerde eerstelijns hulpverlening zich kan ontwikkelen en waarbij wij prefereren, dat men in dienstverband werkt.

Mijnheer de Voorzitter! Hierbij zou ik de Staatssecretaris in overweging willen geven toch eens te gaan kijken in Oost-Berlijn, waar ik een systeem van comprehensive-care heb gezien, dat men bij voorbeeld ook in de VS veelvuldig toepast. Dit is de combinatie van wijkgezondheidszorg van huisartsen c.s. te samen met een groots opgezette polikliniek van medische specialisten, waardoor veel intra-murale zorg overbodig wordt en waardoor sterke kostenbesparing en -beheersing mogelijk wordt. Ik zag daar enige perfecte operatiezalen voor kleine ingrepen. Zelf heb ik dit systeem in februari 1954 aanbevolen, maar ben er later van teruggekomen omdat dit systeem alleen mogelijk is in een hiërarchisch dienstverband en dat was destijds nog een utopie, maar vandaag moet het mogelijk zijn in ons land.

Mijnheer de Voorzitter! In samenhang met de opleiding tot huisarts moet ik nu het vestingsprobleem van de huisartsen aan de orde stellen. Volgens een onderzoek in Rijnmond van Lamberts Jr. en Sanders-Glasbergen kunnen er bij een praktijkgrootte van 2600 zielen ruim 60 huisartsen reëel bijgeplaatst worden. Bij minder agressive vesting zouden er nu direct 12 wijkgezondheidscentra met ieder 3 artsen geplaatst kunnen worden ten bate van een betere eerstelijnsgezondheidszorg.

Wanneer men de gemiddelde praktijkgrootte op 2200 stelt en daar willen wij toch op korte termijn heen, dan zouden zich nu \pm 130 nieuwe huisartsen in Rijnmond kunnen vestigen. Omgerekend voor geheel Nederland betekent dat vestigingsmogelijkheden voor ruim 1000 huisartsen, van wie het merendeel in wijk- of dorpsgezondheidscentra mogelijk is, als de gemeenten hiertoe voldoende gestimuleerd worden ook in verband met de

Kaderwet specifiek welzijn. Bij goede planning en sturing van de rijksoverheid kan dit in 3 à 4 jaren verwezenlijkt worden ten bate van een goede gezondheidszorg vooral voor de sociaal-economisch zwakkere lagen van de bevolking, zonder dat dit veel geld kost. Het zal trouwens de enige weg zijn om tot betere kostenbeheersing te komen in de intra-murale sector.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn volgende onderwerp is de opleiding en vraag en aanbod-verhouding van medisch specialisten. De opleidingsmogelijkheden zijn in ons land tot het uiterste opgevoerd namelijk tot 3000 arts-assistenten en lang niet alle opleidingsplaatsen voldoen aan minimale eisen. Willen wij in ons land niet overspoeld worden met medische specialisten, die te weinig werk kunnen verrichten om hun benodigde vaardigheid te behouden, dan zal de rijksoverheid moeten ingrijpen.

Deze overheid zal allereerst moeten bijsturen in de opleiding van het aantal specialisten waarin wij nog tekorten hebben. Zij kan het niet aan 'free-enterprise' overlaten om tot een optimale gezondheidszorg te komen. Maar globaal genomen zullen wij het totaal aantal opleidingsplaatsen tot hoogstens 2000 moeten terugbrengen. Daarvoor is een centrale overheidsregeling nodig, waarbij natuurlijk gebruik moet worden gemaakt van adviserende beroepsbeoefenaren die in dezen een grote deskundigheid hebben.

Dit betekent, dat wij met de grootste spoed het aantal van 600 arts-assistenten in opleiding die er per jaar bijkomen tot 400 terug moeten brengen. Wij menen, dat deze opleidingsplaatsen primair aan onze universiteitsklinieken moeten worden vervuld. Daarnaast zullen in Nederland nog slechts enkele geaffilieerde grote en meestal overheidsziekenhuizen ingeschakeld kunnen worden. Daarbij zal dan meer dan tot heden nadruk moeten worden gelegd op werkelijke opleiding dan op overwerk van deze arts-assistenten.

Voor de 1000 wegvallende arts-assistentplaatsen vooral in perifere ziekenhuizen, kan men, wanneer men aanneemt dat voor iedere twee arts-assistenten minstens één erkende specialist nodig is, dan de komende paar jaar 500 junior specialisten plaatsen. Juist in de vrijkomende perifere ziekenhuizen kan men dan de huisartsen voor hun aanvullende praktische klinische opleiding plaatsen, waarbij wij er voor hebben te zorgen, dat zij een werkelijke opleiding krijgen en niet alleen dienen voor nachtelijke noodhulpverlening voor gevestigde specialisten.

Trouwens, mijnheer de Voorzitter het aantal medische specialisten zal ook verder aanmerkelijk uitgebreid dienen te worden, gezien het gemiddeld aantal werkuren van deze artsen, die daarbij ook nog onregelmatige werktijden hebben en avond- en nachtdiensten vervullen. Gezien ook de wenselijkheid, dat er zeker de komende 10 jaren een algemene werktijdverkorting zal komen, moeten de werktijden van de medische specialisten zeker met 25% worden ingekort, omdat dit beroep op zich ook al veel tijd vergt voor aanvullende vakstudie. Wij menen, dat dit alles alleen mogelijk zal zijn, wanneer de medisch specialisten in dienstverband worden gebracht. De opbouw van de salarissen kan dan ook op normaal ambtelijk niveau of in een c.a.o worden bepaald.

Men moet overigens niet verwachten, dat het kostenaandeelspecialistische hulp in het totale kostenpakket daardoor minder wordt. In tegendeel, dat kostenaandeel zal zeker enige tientallen procenten stijgen maar dit maakt slechts een gering percentage uit op de totale kosten van de gezondheidszorg.

De overheid krijgt daarbij méér mogelijkheden tot sturing van het gehele gezondheidszorgbeleid in de intramurale zorg en dus tot betere kostenbeheersing in deze zo dure sector. Het is wellicht overbodig te zeggen, dat bij goed beleid het feit van een dienstverband voor medische specialisten de verhouding arts-patiënt zonder twijfel zal kunnen verbeteren.

Mijnheer de Voorzitter! U zult begrepen hebben, dat wij de komende 10 jaren enige duizenden medische specialisten méér nodig zullen hebben, ook wanneer het ons zou gelukken meer medisch hulp extramuraal te geven en meer hulp in eerste lijn te geven. Het aantal patiënten zal, door allerlei oorzaken, in de komende decennia niet verminderen; wij zullen slechts verandering in de wijze van hulpverlening moeten betrachten en vooral vermindering van ziekenhuisbedden zullen wij doelbewust moeten nastreven. Daarbij zal het aantal hulpverleners in de quaire sector nog belangrijk vergroot moeten worden.

Mijnheer de Voorzitter! , nu kom ik tot de vraag en aanbod van sociaal-geneeskundigen en andere artsen en hun opleiding. De potentiële vraag naar artsen in de basis-gezondheidszorg, in de bedrijfsgezondheidszorg, in de sociale verzekering, in onderzoek, in onderwijs enz. enz. is groot.

De rekbaarheid van het aantal beschikbare plaatsen en het aanbod van

Lamberts

deskundigen artsen hangt sterk samen met hoe de overheid wikt en beschikt. Het aantal artsen en de daarbij behorende paramedische en sociale hulpverleners in de basisgezondheidszorg zal belangrijk moeten toenemen om deze zorg op een aanvaardbaar niveau te brengen. Men weet dat thans nog een derde van ons land nog geen basisgezondheidsdiensten heeft. Enige honderden artsen zijn hiervoor medisch noodzakelijk. Wel zal er voor gemeenten en provincies de daarvoor noodzakelijke financiële ruimte moeten worden geschapen.

Voor de bedrijfsgezondheidszorg wordt de noodzakelijke toename in de komende tien jaren op 600 artsen geschat. Reeds tientallen jaren wordt gestreden voor uitbreiding van de preventieve geneeskunde in al haar vormen.

Mijnheer de Voorzitter! Dat er in de totale sector van de sociale geneeskunde in de naaste toekomst meer dan 1000 artsen boven het huidige aantal noodzakelijk zijn voor een optimale gezondheidszorg is duidelijk.

Met de vervangingsbehoefte van de in het algemeen wat oudere artsen in deze sector in de komende jaren betekent dit een opleidingsbehoefte in de komende 10 jaren van 1500 à 2000 artsen.

De kosten van opleiding in deze sector zijn verhoudingsgewijze laag en Volksgezondheid en Milieuhygiëne en Onderwijs en Wetenschappen zullen samen snel moeten nadenken en moeten plannen hoe zij de achterstand in de verschillende opleidingen moeten inhalen.

Onlangs is het specialisme geriatrie erkend. Dit houdt een vrij grote ommekeer in een bepaalde sector van onze bevolking in. Ik doel op de verzorging van ouderen. Wij vragen ons af, of de artsen in de verpleeghuizen deze opleiding moeten volgen maar komen tot de conclusie, dat dit wél moet gebeuren. Hoe wil de Staatssecretaris deze opleiding verzorgen. Wil zij het voorbeeld van Rotterdam volgen? Daar heeft men in de jaren zestig een arts opgeleid, hetgeen vier jaar duurde.

Die opleiding voldeed goed maar werd toch niet elders nagevolgd. Ook deze kwestie vormt een belangrijke ingreep in het vraag- en aanbodspel, vooral wat betreft de huisartsen. Echter, zolang wij hierover geen cijfers en nadere gedachten onder ogen krijgen, kunnen wij er niet verder op ingaan.

Tot slot kom ik op de thans bestaande behoefte in de Derde Wereld aan Nederlandse artsen. Op dit ogenblik

werken er 2500 Nederlandse artsen buiten Nederland, hetgeen om een vervangingswaarde van ± 250 per jaar gaat. Wanneer wij vooral in de Derde Wereld onze medische hulp willen uitbreiden dan zullen wij ook hiertoe meer opleidingsmogelijkheden moeten scheppen.

Mijnheer de Voorzitter! Kort resumerend; wij willen een fikse ingreep van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en Onderwijs en Wetenschappen te zamen in de gehele medische opleiding, nl. hoogstens 1200 medische studenten per jaar vanaf september 1981, een 3-jarige huisartsenopleiding van ± 500 per jaar, een beperking van arts-assistenten in opleiding tot medisch specialist tot 400 per jaar en een flinke uitbreiding van de opleiding van sociaal-geneeskundigen en die gehele groep. Wij voorzien, dat wij tot 1990, behalve de normale vervangingsbehoefte, 5000 à 6000 artsen meer nodig hebben, hetgeen wil zeggen, dat voor een goede gezondheidszorg de vraag naar artsen het aanbod nog lang zal overtreffen.

□

Mevrouw Van der Werf-Terpstra

(CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ons bewust van de enorme hoeveelheid werk die in deze Kamer nog zou moeten worden verricht en de geringe tijd die voor de openbare behandeling van de begrotingen en wetsontwerpen nog beschikbaar was, heeft de fractie van het CDA een zeer groot aantal vragen gesteld bij de inbreng voor het voorlopig verslag. Met die vragen vooraf was het mogelijk om ons bij deze begrotingsbehandeling te beperken tot enkele zaken, bij voorbeeld die zaken waarover nog onduidelijkheid bestond.

Wat mij als lid van de commissie volksgezondheid van deze Kamer bijna de moed had ontnomen – het is erg om dit hier te moeten zeggen – was het artikel dat ik in het Elseviers Weekblad van 6 december 1980 las van prof. Rang met als titel: 'Voor een bewindsman is de gezondheidszorg een absolute wanhoop'. Toen vroeg ik mij af, wat ik nog meer aan deze wanhoop zou moeten toevoegen.

Achteraf dacht ik ach het was ook de tijd van Sinterklaas. Later het artikel nog eens overlezend en het maandblad van de Vereniging van Nederlandse Ziekenfondsen nr. 1 van 1981 met het artikel van de heer Hoegee er naast leggend en dat alles wat relativerend beoordelend, vond ik dat het artikel toch lezenswaardig was en aan onszelf uitdrukkelijk enkele vragen

centraal stelde: als de kosten van de gezondheidszorg in de laatste tien jaar zich hebben verdubbeld, als wij een steeds groter beroep doen op huisartsen, specialisten, therapeuten, tandartsen, ziekenhuisvoorzieningen, persoonsgerichte begeleiding, als wij onze houding in het eisenpakket van recht op gezondheidszorg, diagnose, therapie, vrijheid van handelen, ongeïmiteerd en kostenloos niet herzien, als de gemeenschap nu eens niet bereid zou zijn om de kosten van in het verleden getroffen vrijheden en voorzieningen te dragen, dan vraag ik inderdaad of het niet beter is om, zoals prof. Rang voorstelt, eerst alles maar plat te gooien om daarna de zaken eens duidelijk te regelen. Ik besef heel wel dat dit een wonderlijke en negatieve aanpak is voor een begrotingsdebat hier. Op één punt in het artikel van prof. Rang werd werkelijk voor de Staatssecretaris een plezierige Sinterklaassuprise ingevoegd. Prof. Rang, bijzonder hoogleraar gezondheidsrecht, Kroonlid van de Ziekenfondsraad en de Sociale Verzekeringsraad, voorzitter van de commissie-eigen bijdrage, schreef onomwonden: en ik citeer:

'Het enige wat overblijft, is dat je je moet afvragen of in de sector volksgezondheid een vierjarige ambstermijn niet verlengd moet worden. Mevrouw Veder-Smit ligt nu pas goed op stoom, terwijl haar termijn bijna is afgelopen.'

In het begrotingsdebat van twee jaar geleden heb ik de Staatssecretaris een wat onaardige vraag gesteld over het maken van passen op de plaats of het voeren van beleid. Persoonlijk heeft zij dat toen heel mild als 'stimulerend' uitgedrukt. Met waardering herhaal ik nu graag het compliment van prof. Rang. Ze is goed op stoom, er is veel aan de gang, er is veel voorbereid en er staat nog heel wat op stapel.

Onder het hoofdstuk 'Beleidsontwikkeling' wordt in de memorie van toelichting onder paragraaf 1.2. door de Minister getracht, duidelijk te maken dat het beleid, gericht op verbetering en vernieuwing, een groeiende behoefte zal hebben aan versterking van het vermogen van de overheid om reorganisatie tot stand te brengen. De Minister spreekt van behoefte aan reorganisatie, ondanks de toenemende beperking.

Hij spreekt van verandering in de relatie met adviesorganen en een toeneming van interdepartementale benadering. Even verderop spreekt hij over het feit dat het aantal overheidstaken

Van der Werf-Terpstra

als gevolg van deze ontwikkelingen snel zal toenemen. Uit deze mooie volzinnen maak ik op, dat de bewindslieden een concrete beleidslijn hebben uitgestippeld. Waarom wordt dan niet gekomen met een soort balans, waaruit ook niet-ingewijden kunnen opmaken hoe de stand van zaken is? Deze 'voortgangsrapportage' zou moeten bevatten het beginpunt, de huidige stand van zaken en de lijn naar de toekomst.

In dit licht heb ik nog eens gekeken naar rapport nr. 15 van de WRR, 'Een toekomstverkenning van Nederland'. Speciaal heb ik daarbij aandacht besteed aan paragraaf 3.6., handelende over de gezondheidszorg en de sociale hulpverlening. In het voorlopig verslag stelden wij al een groot aantal vragen over de in dit rapport genoemde noodzaak om te komen tot geavanceerde technieken om sterfteziekten, zoals hart- en vaatziekten en kanker, vast te stellen en te behandelen. Voor de beantwoording van al die vragen zijn wij zeer erkentelijk. In de memorie van antwoord hebben wij kunnen zien dat, wat de WRR in 1977 zag als een noodzakelijke beleidslijn ten aanzien van hart- en vaatziekten en kanker, voor het ministerie als voorbeeld voor het beleid heeft gediend. Toch wil ik hierover nog enkele vragen stellen.

Met instemming las ik in de memorie van antwoord dat een epidemiologisch onderzoek naar de oorzaken van prostaatcancer wordt bevorderd. Gericht bevolkinsonderzoek dient inderdaad te geschieden aan de hand van internationaal erkende, stringente criteria. Dat is op zichzelf nuttig, want voor 90% van de gevallen van prostaatcancer geldt, dat genezing niet meer mogelijk is bij een te late diagnose. Om verdere medicalisering van de bevolking en een grote psychische druk zoveel mogelijk te relativeren, lijkt het ons mogelijk om tussentijdse onderzoeken bij huis- en keuringsartsen, welke uit anderen hoofde plaatsvinden uit te breiden met een eenvoudig receptaalsoort onderzoek bij mannen van 45 jaar en ouder. Bedrijfsgeneeskundige diensten van de overheid en van door de overheid gesubsidieerde instellingen kunnen dit nu reeds in hun onderzoekpakket opnemen. Hier en daar gebeurt het al bij periodieke keuringen. Uitbreiding kan van hogerhand worden aanbevolen. Dit zal ook moeten worden meegenomen in de scholing en nascholing van huisartsen.

In de memorie van antwoord wordt verwezen naar de Atlas van kankersterfte in Nederland gedurende de pe-

riode 1969-1978. De opvallende spreiding van de verschillende soorten kanker moet aanleiding zijn tot intern be- raad over de leefwijze, aangeduid met de factoren roken, drinken en voedingsgewoonte. Bij het bekijken van de tabel viel het mij op dat bij 35% van de mannen de leefwijze oorzaak voor kanker was, terwijl dit bij vrouwen 63% was.

Voor tabak en medicijnen worden respectievelijk de percentages van 7 en 10 opgevoerd. Ik meen dat deze spreiding en de hoge percentages bijzondere aandacht moeten hebben. In diezelfde tabel staat dat overdadig zonlicht 10% van deze kanker gevallen veroorzaakt. Moeten wij bij de huidige 'zonlicht-cultus' hieraan geen aandacht besteden? Is hier gespecialiseerde en snelle aanpak mogelijk?

Ik noem nog de volgende elementen uit dat overzicht van 1977: de behoefte aan zorgsystemen gericht op gezondheidsbevordering, gezonde leefmilieus, een systematisch signalerend onderzoek van de omgeving en toezicht op het naleven van milieunormen. Deze elementen vinden wij in de beleidslijn van de afgelopen jaren terug. Het zorgsysteem van actieve opsporing, advisering en voorlichting, periodieke controle en bewustwording is gestart. De structurering van de zorg zal moeten worden uitgebouwd.

Ik ben overigens nog steeds bezig met een opsomming van wat in die Toekomstverkenningen stond. Planning op langere termijn, toepassing van vergunningen, grotere beheersing van kosten en verschuiving naar de eerstelijnsgezondheidszorg, behoefte aan vrije keuze en inspraak van de bevolking, voortgang medische wetenschap, voortschrijding specialisatie en behoefte aan gezondheidscentra; dit alles is als basishulp voor de jaren 1977, 1981 en 1985 in dit rapport al aangegeven.

Wanneer ik nu vanuit deze start de memorie van toelichting en de memorie van antwoord lees en het veld verder overzie, denk ik: dit is allemaal gebeurd. Er was dus een heel duidelijke beleidslijn.

Wanneer ik nu de balans opmaak, rijzen er nog enkele vragen met betrekking tot niet ingevulde posten of verrassende nieuwe elementen die om een objectievere benadering en om een meer directe en betere advisering vragen. In de loop der jaren zijn er echter zo veel adviescolleges bijgekomen dat het advies van de centrale raad van 1979 om geen nieuwe adviescolleges meer te vormen, naar mijn smaak het beste advies is geweest. Zal de groei

naar de nationale raad voor de volksgezondheid met diverse kamers en commissies ter delegatie straks alle andere adviescolleges vervangen?

In de uitgave van het ministerie van Volksgezondheid onder de titel 'Volksgezondheid voor 1981 begroot' wordt met kapitale letters gesteld dat het beleid gericht is op grotere bewustwording van de burgers. Hoe noodzakelijk die bewustwording is, word je gewaar als je in de lange rijen van wachenden in poliklinieken ophoudt en je oor te luisteren legt. Het is een feit dat de gemiddelde burger geen notie heeft van mogelijkheden tot voorkoming, of herstel via eigen inzicht en medewerking, van kansen om jezelf, bij geen totale genezing, weer inzetbaar te maken om misschien anders, maar wel volwaardig, weer mee te doen.

Sprekend over de noodzaak van bewustwording en voorlichting, zien wij met grote interesse de op bladzijde 42 en 44 van de begrotingsstukken aangekondigde gezondheidsvoorlichting en het opvoedingsbeleid tegemoet.

Wij hopen op dit arbeidsveld van onderzoek, voorlichting, opvoeding, opvang, aanpassing, begeleiding, zelfhulp en patiëntenhulp dat het particulier initiatief een grote rol zal spelen. Het departement behoeft niet alles van bovenaf te sturen. Het behoeft niet alles zelf te doen. Verwacht wordt dat door steunen en eventuele subsidieverlening een samenspel tussen particulier initiatief en overheid mogelijk wordt gemaakt waardoor wederzijdse verantwoordelijkheid wordt opgeroepen en van waaruit activiteiten kunnen worden opgezet.

Aangaande het systematisch gebruik maken van vrijwilligershulp, ook in de intramurale zorg, is onze vraag: ziet de Staatssecretaris de mogelijkheid ons meer inzicht te bieden in planmatige inzet, participatie, ontplooiing en constructieve inzet van vrijwilligers? Zou er in Nederland een vrijwilligerscentrum, zoals in Engeland, met informatie- of technische vaardigheids cursussen en begeleiding met de hulp van de overheid tot stand kunnen komen? Daardoor zou een soort reserve kunnen worden gekweekt. De kosten zouden wellicht minder kunnen worden. Het is echter niet vanuit deze invalshoek dat ik deze vraag stel. Het gaat mij vooral om de mens, om de patiënt die meer aandacht en meer zorg zal moeten krijgen.

Ik had hier graag iets gezegd over democratisering, maar gezien het feit dat binnenkort hierover een veel bredere en meer diepgaande discussie zal worden gevoerd, laat ik dat thans achterwege.

Van der Werf-Terpstra

De op blz. 16, eerste alinea, van de memorie van toelichting aangeduide taak voor diverse organisaties vanuit eigen leefomgeving ten aanzien van voorlichting en opvoeding lijkt ons bijzonder aantrekkelijk. Vindt de Staatssecretaris wat deze voorlichtings-taak betreft een organisatie zoals de Nederlandse Vrouwenraad en dergelijke niet een zeer geëigende?

Aandacht voor enkele op zich zelf staande onderwerpen zou ik graag nog als sluitstuk van mijn betoog vragen. Op 2 september 1980 werd advies uitgebracht inzake de ethiek van de erfelijkheidsadvisering. Graag breng ik de Staatssecretaris dank voor haar opdracht aan de Gezondheidsraad, waardoor een aantal kernpunten van deze moeilijke maar zeer boeiende materie konden worden vastgelegd.

Het doet ons goed dat in ons land (als eerste in Europa) de geriatrie als klinisch specialisme is erkend. Naar onze mening is dit een pluim voor de Staatssecretaris. Immers, vergeleken met de aandacht voor het kind en de werkende, was de aandacht voor de oudere nog zeer gering. De ouderdom heeft een speciale symptomologie. In opleiding en praktijk van de huisarts wordt hieraan nog weinig aandacht geschonken. Hierover sprak ook de mij voorafgaande spreker reeds.

Het spreekt vanzelf dat wij met aandacht de verdere ontwikkeling in deze zaak tegemoet zien.

In het internationale jaar voor de gehandicapten zal via de nationale commissie het gehandicaptenbeleid groter aandacht krijgen. Verbetering van de situatie van gehandicapten, bestudering en wegnemen van knelpunten in de wetgeving en, alweer, voorlichting, aandacht, verbetering van de woonsituaties, thuishulp, werken of niet werken, verkeer en vervoer, al deze facetten van het beleid zullen kunnen leiden tot een volwaardig en volledig deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren van de gehandicapte mens. De noodzakelijke mentaliteitsverandering die moet leiden tot het gevoel samen in de maatschappij te staan, zal niet in één jaar bereikt kunnen worden. Evenmin zullen diverse knelpunten in één jaar kunnen worden weggeruimd. De voorwaardenscheppende overheid zal nu en na dit speciale jaar de follow up moeten bieden voor de ontwikkelingen waarvoor de landelijke commissie speciale aandacht vraagt.

Mijnheer de Voorzitter! Helaas is er nog één zeer speciaal knelpunt waarvoor ik de dringende hulp van de overheid inroep, en wel ten aanzien van de

geestelijk gehandicapte mens. Het inrichtingenbesluit, het toewijzingsbesluit, de plaatsingsnood, de inspraak van ouders, de centrale wachtlijst voor de zwakzinnigzorg ten behoeve van internaats- en gezinsvervangende tehuizen, dit alles baart ons grote zorgen. In theorie zou die wachtlijst perfect moeten werken, met de mate van urgentie uitgedrukt in vier graden.

Het chronisch tekort aan plaatsingsmogelijkheden degradeert deze urgentieniveaus echter tot een niet bruikbare handleiding. De discrepantie tussen gewenste en feitelijke plaatsing doet het aantal dringend wachtenden tot onheilspellende hoogte oplopen. 8667 wachtenden voor u. 8667 wachtenden! 3991 wachtenden met urgentieniveau 1 en 2. Dit zijn de cijfers op 30 september 1980. Deze cijfers tonen overduidelijk dat er ten aanzien van intra- en semi-murale zorg voor de zwakzinnig mens sprake is van een grote noodtoestand.

Ziet de Staatssecretaris kans om aan deze noodtoestand een eind te maken door bij voorbeeld semi-permanente bouw of andere opvangfaciliteiten? Plaatsende instanties hebben zich al lang genoodzaakt gezien stad en land af te rijden om geschikte plaatsen te krijgen. Naar onze mening vergt deze werkelijke noodtoestand een directe aanpak.

Ouders die niet helemaal mee willen lopen aan de hand van betreffende voorschriften van directies of medewerkers van instellingen, die nog enige zeggenschap, verantwoordelijkheid en zorg voor hun eigen kind willen opeisen, worden door deze nood nog wel eens dubbel gedupeerd. Doen zij niet mee zoals men het wil of zoals men het dwingend voorschrijft, dan gaan zij of hun kind eruit. Dan moeten zij maar zien wat zij verder kunnen doen.

Bij navraag en oproep tot arbitrage blijkt dan dat ook de inspectie alleen maar bemiddelend kan optreden, geen flexibiliteit kan eisen en met de rug tegen de muur staat en het verder ook maar voor gezien houdt. Zou het de Staatssecretaris mogelijk zijn, vanuit haar verantwoordelijkheid, een visie op deze gang van zaken te geven en oplossingen aan te dragen?

Reeds aan het begin van de behandeling hebben wij gesproken over de enorme, soms tot wanhoop brengende taak en de korte tijd die een bewindsman of bewindsvrouw is toegemeten om een stukje van de weg naar een zo goed mogelijke zorg waar te maken en een eigen bijdrage te leveren. Ik ben mij bewust van de vele te-

kortkomingen onzerzijds. Het veld van de alternatieve zorg, het rapport van de commissie-Muntendam, de explosie van tbc in Zeeland hebben wij nog niet eens, met vele andere eigentijdse zaken, kunnen aanroeren.

Ik voel ook de druk van de mij toegemeten tijd. Ik voel met de bewindslieden mee die de komende maanden dezelfde druk van de tijd zullen voelen. Met een glimlach over de vergissing van de heer Toussaint, die in de Tweede Kamer de Staatssecretaris vroeg om een toezegging voor de volgende begrotingsbehandeling, zeg ik de Minister en de Staatssecretaris dank voor hun beider inzet.

Mijn fractiegenoot de heer Eijsink zal straks het gedeelte Milieuhygiëne behandelen.

□

De heer **De Jong** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van de problemen, in het bijzonder ten aanzien van de kosten van de medische verzorging van ons volk, heb ik er wederom respect voor dat de Staatssecretaris kans heeft gezien de in percentages uitgedrukte bedragen van onze nationale middelen niet te verhogen. Maar zoals al jaren in gulden aangeduid, zijn de uitgaven wel gestegen!

Wanneer wij de eerste berichten lezen over de komende voorjaarsnota over de financiën van de Nederlandse staat, dan klinken daar al duidelijke geluiden door van extra bezuinigingen nog in dit begrotingsjaar, ook voor het departement van Volksgezondheid, van 2 à 3 miljard gulden. Kan de Staatssecretaris al aangeven op welke wijze men zulks al willen bereiken?

In het voorlopige verslag is de commissie duidelijk ingegaan op de lange behandelingsduur in ziekenhuizen en een frequentere bij de extramurale zorg van fondspatiënten ten opzichte van particulier verzekerden. De Staatssecretaris brengt in haar memorie van antwoord nog enige relativering aan en stelt dat deze langere ziekenhuisopname voor slechts 10% van de ziekenfondspatiënten speelt, maar dat het dan wel gaat om een 45% langdurigere opname!

Men merkt ook veelal, dat patiënten, die op maandag of dinsdag geopereerd moeten worden al op vrijdag opgenomen worden. De Staatssecretaris vergoelijkt dat enigszins met de opmerking, dat dit ten faveure van de ziekenhuizen is, maar ik vind het wel verstoppen van de werkelijke kosten, dat een patiënt niet uit medische overwegingen zich daar een weekend ligt te vervelen, zonder dat ook maar de mo-

De Jong

gelijkheid bestaat dat er therapeutisch of diagnostisch wat aan hem gedaan wordt.

Het niet ontslaan van patiënten uit een ziekenhuis op zaterdag, maar pas op maandagochtend, kan, zoals een bevriend specialist eens zei, een medische reden hebben: het is niet juist een patiënt vóór het weekeinde naar huis te sturen, waar in die eerste bezoeken van burens, magen en vrienden uit vriendelijkheid een zware belasting op de toch nog kwetsbare herstellende legt.

Het verheugt ons zeer dat de bevindsvrouw pleit voor diagnostische centra. Het begrip is voor ons niet nieuw! Ik denk dat ik daar al vier jaren op aangedrongen heb. Wij kennen zulk een systeem ook al: in het algemeen zal men weinig onderscheid behoeven te maken – let wel: in de technische werkzaamheden die daaraan vooraf gaan – tussen het stellen van de diagnose en het gedurende een tijd blijven controleren van de patiënt.

De huisartsenlaboratoria dragen de technische gegevens geruime tijd aan ten behoeve van de eerstelijns gezondheidszorg. Daardoor heeft een huisarts zelf een kleiner laboratorium in te richten, daardoor werkt hij goedkoper, daardoor werkt hij sneller en daardoor houdt hij meer tijd over om anderszins aan zijn patiënten te besteden.

Het zou ons een grote vreugde zijn als de huisartsenlaboratoria uitgebreid werden met de mogelijkheid van röntgendiagnostiek en -controle dan wel – dat komt minder aantrekkelijk voor – nieuwe onderzoekcentra ingesteld zouden worden. Hoe dan ook, er is altijd tijdswinst van de medici en het is ongetwijfeld kostenbesparend. Of die centra dan ook uitgebreid kunnen worden met meer dan röntgendiagnostiek en eventueel -behandeling, is in eerste instantie moeilijk te beoordelen. Men denkt dan aan bacteriologische onderzoeken. Hoe dan ook, het is plezierig dat zulk een plan na enkele jaren toch de duidelijke aandacht en van regeeringszijde de wenselijkheid tot uitvoering heeft.

Heel moeilijk en waarschijnlijk onoplosbaar is het probleem van de voorlichting over nieuwe medicijnen en hun eventuele geneeskracht, maar toch wil ik het noemen, juist vanwege wat de Staatssecretaris gezegd heeft over de kankerbestrijding. Afgezien van de verwoestende werking die kanker in het lichaam van de patiënt te weeg brengt, is ook de psychische belasting voor de patiënt bijzonder groot.

Er komen al maar in de media berichten over mogelijke geneeswijzen. Geheeltemin komen zij uit het buitenland, gedeeltelijk uit eigen land.

Ik ben mij ervan bewust dat de Staatssecretaris de media niet in de hand heeft en ik weet ook, dat een beroep op haar collega, die in dezen wel zeggenschap heeft, voor dit onderwerp niet geldt.

De DNA-technologie, die nog bepaald in de kinderschoenen staat, is bezig met een zegenrijk onderzoek naar medicijnen voor kankerbestrijding. Men maakt in Amerika en in Scandinavië en binnenkort waarschijnlijk ook op wat grotere schaal in Japan kleine hoeveelheden interferon, zo weinig dat het nog niet eens mogelijk is, een breed onderzoek naar deze medicijnen te doen om tot enigszins verantwoorde en statistisch onderbouwde conclusies te komen.

De patiënt krijgt echter wel valse hoop als hij de kleurenfoto's ziet van een kankergezwel in de keel dat zou afnemen na een interferon-behandeling, maar kreeg bij zijn behandelend arts uiteraard nog niet de gelegenheid om zulk een middel toegediend te krijgen! Het ware te wensen dat de media met dit soort berichten uiterst terughoudend zijn en ik hoop, dat de Staatssecretaris een mogelijkheid ziet, daar nog eens op de desbetreffende niveaus met klem om te vragen.

Bij de behandeling van de Wet Tarieven Gezondheidszorg enige maanden geleden in dit huis, heb ik de Staatssecretaris reeds gevraagd om, wat de omvang betreft van de huisartsenpraktijken en het behouden van het karakter 'vrij beroep', eens te kijken naar de Wet op het Notarisambt en te bezien of met een ressort-indeling en een benoeming door de overheid enige orde en beperking in omvang geschapen zou kunnen worden.

Ik begrijp, dat de Staatssecretaris haar toezeggingen, toen gedaan, om zulk een vergelijking op haar departement eens te maken, nog niet heeft kunnen nakomen, maar wel hoop ik dat binnen afzienbare tijd met de Minister van Justitie hierover overleg gevoerd kan worden. Er is een té grote toename van het aantal huisartsen in de eerste jaren; nog wel plaats in de sociaal-medische diensten; bij bepaald specialisme ook nog ruimte; maar nogmaals – dit nogmaals ten opzichte van enkele maanden geleden, mijnheer de Voorzitter –, laten wij trachten het vrije beroep in de medische sector te laten bestaan, de opleiding wat aan te passen aan de prognoses van de behoeften en bovenal de

behandelingen wat in overeenstemming te brengen met het algemeen gevoel van sociale rechtvaardigheid, ook ten aanzien van mensen die zo hard en vaak ongeregeld werken en zovele jaren slecht of niet gehonoreerd met hun opleiding bezig zijn geweest.

Ten aanzien van de geestelijke gezondheidszorg zou ik graag van de Staatssecretaris willen weten in hoeverre men een hogere beroepsopleiding zou willen erkennen voor psychische hulp, duidelijk op het terrein van de ambulante geestelijke gezondheidszorg. De nota-Verhagen laat zich over de erkenning en de aard van die opleiding, naast de academische opleiding, in het geheel niet uit.

Mijnheer de Voorzitter! Over de problemen bij en van de drugbestrijding zal mijn fractiegenote mevrouw Vonhoff graag het woord voeren.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot het onderwerp milieuhygiëne. Bij de behandeling daarvan is het maken van een betoog tegenover u uiterst moeilijk, omdat van dag tot dag de berichten verontrustender worden en de oplossingen in de huidige wetgeving niet voor de hand liggen. De Minister heeft zeer terecht gezegd, dat voor de uitvoering van de milieuwetgeving de provincies en de gemeenten verantwoordelijk zijn. De Minister spreekt erover, dat de provincies wel stellen dat zij te weinig geld krijgen voor de uitvoering van die taken, maar dat in sommige gevallen diezelfde provincies met dat geld nog geen begin hebben gemaakt met het uitvoeren van de hun opgedragen taken.

Mijnheer de Voorzitter! Wat wij het laatste jaar beleefd hebben, was gedeeltelijk een gevolg van handelingen, die op het ogenblik dat zij verricht werden, nog niet strafbaar waren, en van handelingen waarvoor ingevolge de toenmalige wetgeving vergunningen konden worden verleend. Ik denk daarbij aan de stortingen in Lekkerkerk, aan het terrein van de oude gasfabriek te Utrecht en aan de Volgermeerpolder in Amsterdam vlakbij Broek in Waterland.

En dan zijn er nog talloze andere stortplaatsen, die tien, twintig jaar gebruikt werden en nu gecontroleerd worden. In hoeverre zijn gemeenten, provincies en storten van destijds verantwoordelijk te stellen voor de verontreiniging van de bodem, het grondwater en in sommige gevallen ten gevolge daarvan dan ook het oppervlaktewater? Hoe efficiënt is de controle nu op nieuwe stortingen? De toestand is ernstig, mijnheer de Voorzitter, dat behoeft ik de bewindsman niet te zeggen.

De Jong

In de Volgermeerpolder zijn vaten met dioxine gestort, een gif zo gevaarlijk, dat, zoals in een van de kranten stond 'men zelfs geen tijd heeft om er kanker van te krijgen'.

Maar wat doet men? Ziet de bewindsman een oplossing op uiterst korte termijn? Grote steden zullen hun huisvuil kwijt moeten raken en stortplaatsen moeten hebben voor afval of tot vernietiging moeten komen. De bewindsman zegt in zijn memorie van antwoord, dat de NV Afvalverwerking Rijnmond – dat zal na de Lekkerkerkse aanvoer zeker het geval zijn – voorlopig technisch vol is, technisch niet in de zin van capaciteit per dag, maar in absolute zin, door de mechanische mogelijkheden van de roosters. In de installaties kan besmette grond slechts in een bepaald percentage ten opzichte van de aangevoerde hoeveelheid huisvuil verbrand worden.

De Minister spreekt over mobiele verbrandingsinstallaties zoals deze nu zijn ontwikkeld en zegt dat een en ander uitgewerkt zal worden in vast te stellen maatregelen aan de hand van de inventarisaties die de provinciale besturen uitvoeren. Maar in Broek en Waterland vraagt men via een AROB-procedure, dan wel een kort geding Amsterdam te verbieden nog enig vuil in de Volgermeerpolder te storten.

De gemeente Amsterdam heeft inmiddels, zonder zulk een uitspraak af te wachten, besloten deze week de vuilstort te beëindigen en de polder waterstaatkundig af te sluiten. De bevolking maakte al een brug over het toegangswater onklaar, zodat met kleinere schepen vuil afgevoerd moest worden. Maar de grote steden en nu in het bijzonder Amsterdam zullen hun vuil wel kwijt moeten. Wijster is vol, België wil het om begrijpelijke redenen niet hebben en een nieuwe afvalstortplaats bestaat nog niet in de provincie Noord-Holland. Wat denkt de Minister in deze en andere zo hoogst urgente zaken te doen?

Ik ben de bewindsman erkentelijk voor zijn uiteenzetting over de doorlaatbaarheid van kunststoffen waterleidingbuizen voor giftige stoffen. Kunststoffen waterleidingbuizen waren door enige elasticiteit 20 jaar geleden voor particulieren een reusachtige oplossing om het bevroren van waterleidingen aanmerkelijk te verminderen. Van metalen buizen hebben de koppen een soortgelijke weerstand bij een zelfde druk maar ze zijn buitengewoon kostbaar. Met de Minister ben ik bijzonder geïnteresseerd in de uitslag van het daarover gevraagde onderzoek door het KIWA.

Wij hebben nog een ander groot probleem en dat betreft de ontsmetting met methylbromide van teelgronden, vooral in warenhuizen waar groente, fruit en bloemen worden gekweekt. De laatste tien jaar zijn er voor zover mij bekend geen ongelukken met methylbromidegas voorgekomen. Voordien werd met de stoomlocomobielen, die door een complex van warenhuizen reden en onder hoge druk op hoge temperaturen stoom op de grond van de kassen brachten, een soortgelijke ontsmetting reeds bereikt maar dan met veel meer ongelukken door die hogedrukslang onder hoge temperatuur vanaf die locomobielen.

In de pers duiken nu berichten op dat groenten, gekweekt op met methylbromidegas ontsmette grond een te hoog gehalte zouden hebben van die stof. Internationaal schijnt men zeer verschillende normen van land tot land te hebben voor het gehalte van methylbromide dat in voedingsmiddelen mag voorkomen. De Minister heeft voorlopig het gebruik van methylbromide verboden, maar wel gebruik gemaakt van de mogelijkheid van onthefingen. Gezondheid gaat voor, maar het totaal verbieden van methylbromidegas in onze glascultuur zou voor de export van groenten, fruit en bloemen een ramp kunnen zijn.

Mevrouw **Vonhoff-Luijendijk** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat niet goed met de aanpak van het drugs-vraagstuk in ons land. Dat is niet de inleiding tot een verhaal in verwijtende zin, niet tot deze bewindsvrouw, niet tot de hulpverlening, niet tot al die anderen die proberen in de situatie verbetering te brengen. Wel zou ik de meest bittere verwijten willen maken aan hen die veel geld verdienen met deze mensonterende handel. Wie daarmee geld verdient dient door onze samenleving op de meest scherpe wijze te worden vervolgd. Voor zulke mensen geldt naar het oordeel van onze fractie geen pardon. Maar daarmee is het probleem uiteraard niet opgelost. Met zorg zien wij hoe de gevolgen van het harddruggebruik steeds duidelijker en in grotere getalen aan het licht treden. Zij die menen dat het hier om gebruik van in betrekkelijk geïsoleerde groepen in onze samenleving ging komen onontkoombaar voor de constatering te staan, dat dit niet het geval is. Daarom is er alle reden om op een zo breed mogelijk front tot actie over te gaan.

Er zijn vele vormen van hulpverlening. Ik zeg daar niets negatiefs over als ik constateer dat elk van deze soor-

ten slechts een beperkte positieve werking heeft. Het totaal van de voorzieningen is bovendien onvoldoende, waarbij ook nog geconstateerd moet worden dat vormen van hulpverlening nog altijd het risico met zich dragen dat ze vragenbevoorderend en dus ten dele probleemvergroterend werken. Dat geldt niet specifiek voor de hulpverlening op drugsgebied, het is op elk gebied van medische en sociale zorg constateerbaar en daarom kan wat dat betreft ook geen uitzondering worden gemaakt voor dit bij-effect van deze vormen van hulpverlening.

Dat mag ons bescheiden stemmen als wij suggesties doen om aan het bestaande nog iets toe te voegen. Wie dat doet met de gedachte wel de oplossing van het drugsvraagstuk te vinden handelt en spreekt zonder voldoende realiteitsbesef. Wat er ons inziens daarom moet gebeuren is dat het hele scala van methoden om het harddrugprobleem aan te pakken zo gevarieerd mogelijk moet zijn. In feite zou dit al moeten beginnen bij de eerste lijns gezondheidszorg, het contact met de huisartsen. Helaas moet geconstateerd worden dat veel jongeren juist in de voor de aanvang van drugsgebruik kwetsbare periode zelfstandig wonen en weinig contact meer hebben met huisartsen. Komt het dan tot drugsmisbruik dan kennen wij de inzet van allerlei hulpverlenende instanties die hun bijdrage leveren aan het opvangen en begeleiden van een aantal slachtoffers. Zoals ik constateerde blijkt dit onvoldoende te zijn.

Met instemming heb ik daarom kennis genomen van het voornemen van de bewindsvrouw om met behulp van een wetswijziging van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen verslaafden de mogelijkheid te bieden om via de rechter een inrichting te machtigen haar of hem, zonodig tegen haar of zijn wil gedurende een jaar gedwongen op te nemen. Er zijn daarbij toch wel een aantal vragen mijnerzijds. Ik neem aan dat het een periode van maximaal een jaar betreft, maar dat eerder ontslag mogelijk is als de behandelend arts dat eerder verantwoord acht.

Nu weten wij echter dat bij sommige inrichtingen de neiging bestaat moeilijke patiënten, en daar horen deze harddrugverslaafden soms ongetwijfeld toe, snel af te schuiven. Soms zijn ze zelfs helemaal niet plaatsbaar. Welke garanties zou de bewindsvrouw daartegen in willen bouwen? In het algemeen zou ik het op prijs stellen als de bewindsvrouw haar gedachte op dit punt nog wat nader uiteen zou willen zetten.

Vonhoff-Luijendijk

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb mij natuurlijk afgevraagd of door het voor-nemen van de Staatssecretaris de vol-ledig gedwongen behandeling op een wettelijke basis overbodig is gewor-den. Vooral nog dacht ik van niet. Bij de door mij toegejuichte oplossing die de bewindsvrouw biedt is er toch sprake of van ziekte-inzicht bij de ver-slaafde, of de rationele afweging dat hij zich beter gedwongen kan laten be-handelen dan zich naar de gevangenis laten sturen. Er blijft echter naar mijn mening een categorie verslaafden in de kou staan. Dat zijn diegenen die geen enkel contact met de hulpver-leening hebben en naar schatting betreft dit duizendtallen. Onder hen zijn er die zo geobsedeerd zijn door hun behoeften aan drugs, dat zij hun vrijheid van denken en doen volledig hebben ver-loren. Alleen hun zucht naar het spul waaraan ze totaal verslaafd zijn be-heerst hun gedrag.

Het is de categorie waaronder wij met name het toenemend aantal he-roïnedoden in kraakpanden aantreffen, verloederd en vereenzaamd. Het is dunkt ons niet acceptabel om daaraan als samenleving stilzittend voorbij te gaan. Er moet zeker naar onze liberale maatstaven veel gebeuren voordat de overheid tot vrijheidsbeneming mag overgaan en gedwongen medicatie is nog verstrekkender. In het verleden is daar echter in een aantal gevallen wel degelijk toe besloten. In beginsel is dat gebeurd bij de wet tot regeling van het Staatstoezicht op krankzinnigen van 27 april 1884.

Ook al gaat het in dit geval niet om krankzinnigen, als zij niet in staat zijn, zelfstandig en onbelemmerd te hande-len ten gevolge van hun verslaving, dan is het trekken van de analogie vol-strekt verantwoord. Daarbij ga ik zeker niet voorbij aan het feit dat juist dit on-vrijwillige karakter van de KZ wet altijd onderwerp van discussie is geweest en nog steeds is, onder andere omdat men bezorgd is over de onvrijheid van de betrokken patiënten. Als stok ach-ter de deur kan die naar het oordeel van vele deskundigen echter niet wor-den gemist en in dat opzicht kan ik mij verenigen met de indertijd door mr. dr. F. M. Havermans, indertijd genees-heer-directeur van een psychiatrische inrichting in Venray, ontwikkelde visie dat de vrijwillige verpleging van krank-zinnigen is gestimuleerd door het feit dat anders dwangverpleging zou kun-nen worden toegepast.

Daarom vraag ik mij af, of als sluit-stuk op het totaal van voorzieningen voor drugsverslaafden, hoe verder ook

uit te breiden, de gedwongen opname, ook zonder dat de verslaafde om een rechtelijke machtiging verzoekt, uitein-delijk kan worden gemist. In dit opzicht verwijs ik naar de Burgemeester van Rotterdam die op zeer duidelijke wijze dit vraagstuk aan de orde heeft gesteld. Men kan met hem over een aantal technische details van mening verschillen, zijn gedachtengang, geba-seerd helaas op een ruime praktische ervaring, kan niet worden genegeerd.

De heer **Van der Jagt** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Wij worden haast dage-lijks geconfronteerd met ontsporingen op het gebied van het milieu en de volksgesondheid. De kranten staan er vol van en de Minister zien wij regel-matig op de televisie om uit te leggen wat er nú weer loos is. Je ontkomt niet aan de indruk, dat de Minister een dag-karwei heeft om de vele gif-kastanjes uit het vuur te halen.

In één aflevering van 'Persreflex', de knipselkrant van VOMIL, lees je van een nieuwe gifvondst bij Amsterdam, over hormonen in slachtkoepen, dat het giftige grondontsmettingsmiddel methylbromide tot gevolg heeft dat in groenten, vlees en granen grote hoe-veelheden bromide voorkomen, dat de nitrietvergiftigingen van de Iglo-prodruken een grote verkoopdaling tot ge-volg heeft, dat een vrijwel onbekende kïpbacterie de oorzaak is van maag-klachten, dat de autosloper Pametex zijn afval niet kwijft kan, dat de Hoog-ovens verontreinigd slib in zee storten en dat de Wet Geluidhinder vol haken en ogen zit. En dit is nog slechts een beperkte greep uit een nummer van één dag.

Mijnheer de Voorzitter, ik hoop voor de bewindslieden dat zij – ondanks al deze jobstijdingen – het hoofd koel houden. Dat de Minister, volgens een interview in de NRC, zich niet de zwarte piet laat toespelen, lijkt mij te-recht. Dat de bewindsman gekozen heeft voor het zo snel mogelijk afma-ken van de sectorwetten boven het for-muleren van een algemene milieuwet lijkt mij een effectieve methode. Laten de diverse sectorwetten dan mis-schien niet die overzichtelijkheid bie-den, die een algemene milieuwet heeft, ik geef de Minister groot gelijk dat hij voorshands begonnen is met het aanpakken van dé problemen die vlak voor de deur lagen.

Het beleid van de bewindslieden, zo als dit blijkt uit hoofdstuk XVII van de Rijksbegroting, kan in grote lijnen mijn instemming hebben. Ik kan daarom kort zijn. De Minister heeft in de me-

morie van toelichting de aardige beeldspraak gebruikt dat het milieu het huis is van de samenleving. Wij kunnen dat hier bewonen, maar wij kunnen het ook uitwonen. Als de sa-menleving voor het laatste kiest, zo zei de Minister, zal het huis binnen afzien-bare tijd onbewoonbaar moeten wor-den verklaard. Maar, zo stelde hij te-recht, die keus hebben wij niet; het is het enige huis dat wij hebben.

Inderdaad, wij kunnen niet verhui-zen! Willen wij, ook in de toekomst, goed kunnen wonen, dan is ons huis niet alleen aan een grote schoonmaak toe, maar zal er ook heel wat aan opge-knapt moeten worden. Als een huis verveloos is, dan moet er nieuwe verf op, want anders is binnen de kortste tijd het hout verrot en zullen de her-stelkosten een veelvoud bedragen van een tijdige verpompknabeurt. De kosten van de grote schoonmaak zullen trou-wens toch al niet mis zijn; de Minister heeft gesteld dat die grote schoon-maak waarschijnlijk in tien jaar zal worden gehaald, maar dat het prijs-kaartje vermeldt een bedrag van 1 mld.

In de Tweede Kamer heeft de Minis-ter gezegd dat half december 1980 be-kend zou zijn hoe vuil ons huis wel is. Kan hij ons daar nu een beeld van ge-ven en kan hij zeggen wie de schoon-maak moet gaan betalen? Wie iets af-weet van het jaarlijks geworstel van vele gemeentebesturen om de ge-meentebegroting sluitend te krijgen, weet, dat zij in de regel de vaak miljoe-nen vragende schoonmaakoperaties niet kunnen opbrengen. De Minister stelt dat op de begroting van VoMil geen geld daarvoor beschikbaar is. Kan hij mededelen in welke richting wordt gedacht om deze problematiek op te lossen?

De Minister heeft in de Tweede Ka-mer terecht gesteld dat de gemeenten de taak hebben om de Hinderwet uit te voeren en dat zij daar ook financieel toe in de gelegenheid worden gesteld. In een interview in de NRC zei de Mi-nister onlangs: 'Een gemeente kan een heel behoorlijk milieubeleid voeren als zij haar zaakjes maar goed kent. Wij staan er buiten als een gemeenteraad beslist dat zij liever een zwembad ex-ploiteert à raison van f 200.000 per jaar dan drie ambtenaren inhuurt voor de controle op de Hinderwet.' Ik snap dit niet helemaal! Als ik de beeldspraak van de Minister even volhoud, kan het dan zomaar gebeuren dat een schoon-maakbedrijf geld krijgt om een huis te inspecteren en zo nodig schoon te ma-ken, doch er met de centen vandoor gaat en er vervolgens een zwembad van gaat runnen? Kan dat zomaar?

Van der Jagt

Ik wil nog een enkele opmerking maken over de in de Tweede Kamer besproken bevolkingsproblematiek. Eén van de sprekers daar maakte de opmerking dat een allereerste voorwaarde voor een goed milieubeleid in een overbevolkt land is het beperken van de groei van de bevolking. De Minister is niet inhoudelijk op deze opmerking ingegaan, maar heeft de spreker erop gewezen dat de interdepartementale commissie thans bezig is om te bezien wat zij met de aanbevelingen kan doen van de staatscommissie bevolkingsvraagstukken. Vandaar dat ik er toch een enkele opmerking over wil maken.

Is de Minister het niet met mij eens dat het probleem niet allereerst zit in het feit dat onze bevolking groeit, maar in het feit hoe onze bevolking zich gedraagt? Om even verder te gaan met het beeld van de woning; een woning welke bewoond wordt door een gezin met twee kinderen kan uitgewoond zijn, terwijl een gezin met zes kinderen een woning voortreffelijk kan bewonen. Ik heb in het begin iets geciteerd uit de Milieukrant van VoMil. Veel van de milieudelicten komen voort uit het feit dat wij in het verleden vaak zo weinig ons hebben betoond als rentmeesters die de kostelijke schepping van onze Schepper in goede stand moesten bewaren.

Wij pleegden zo vaak roofofbouw op wat wij in beheer kregen. Geloof de Minister niet dat dit de voornaamste oorzaak is van veel milieubederf? De oplossing is dan ook niet om de hand te slaan aan de bronnen van het leven, maar om onze mentaliteit te veranderen. Het terugdringen van onze bevolking heeft trouwens voor de nataliteit van de bevolking grote bezwaren. Een jeugdige bevolking betekent een stimulerende en actieve kracht in een natie. Veroudering en vergrijzing van een volk vermeerdert de kosten van de non-activiteit.

Het is nu al de vraag of wij in deze tijd van economische neergang het gebouw van de sociale zekerheid overeind kunnen houden. Dat zal steeds moeilijker worden als het aantal non-actieven groeit ten koste van het aantal actieven. Er zijn nu al deskundigen die vrezen dat de AOW-premie in de toekomst moet verdubbelen. In bijlage A bij de memorie van toelichting wordt duidelijk aangegeven hoe snel de vergrijzing van ons volk toeneemt.

Het vruchtbaarheidsniveau dat nodig is om oudere generaties door hun kinderen te doen vervangen, zal op gemiddeld 2,1 à 2,2 kinderen per vrouw moeten liggen. In de periode 1977 tot

1979 stabiliseerde het gemiddelde kindertal op een niveau dat iets beneden de 1,6 lag. Daarmee kwam men ruim 25% beneden de zogenaamde vervangingswaarde. Nederland heeft zich daarmee geranschikt in de groep van Europese landen waar kan worden gesproken van een zeer lage vruchtbaarheid. Duitsland zit nog lager en begint de kwade gevolgen daarvan reeds te ondervinden. Kan de Minister mijn zorgen over de ontwikkeling op lange termijn delen?

Ik wil nog een opmerking maken aan het adres van de Staatssecretaris. Haar beleid kan ik in grote lijnen van harte ondersteunen. Ik heb er veel waardering voor. De anti-rookactie vind ik bijzonder goed, hoewel de Minister er misschien met gemengde gevoelens naar zal kijken. Er is stilte gekomen rondom de Klokkenberg. Prof. van der Schaar schijnt thans een soort reisleidder te zijn naar Houston. Kan de Staatssecretaris mededelen hoe het gaat met de open-hartoperaties in ons land? Welke ontwikkelingen verwacht zij op korte termijn?

Ik wil ten slotte voortborduren op de instructieve beeldspraak van de Minister. Ons huis moet een grote schoonmaak en een flinke opknabbeurt krijgen. Een succesvol milieubeleid kan alleen gevoerd worden, als ons volk bereid is daar de prijs voor te betalen. Wil men de kosten van de schilder betalen, of gaat men voor dat geld liever naar Gran Canaria? Aan ons de keuze.

□

De heer **Eijsink** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! In het voetspoor van de heer De Jong, wil ik enkele opmerkingen maken over het onderwerp milieuhygiëne. Anderen vroegen wat de stand van zaken was ten aanzien van de uitvoering en de toepassing van de Wet-chemische afvalstoffen. Wij hadden verwacht dat de bewindslieden ons zouden vertellen hoe het stond met de algemene maatregelen van bestuur en het overleg met het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening over eventueel noodzakelijke aanwijzing van stortplaatsen voor chemisch afval.

In de memorie van antwoord krijgen wij echter slechts een uitvoerig verhaal over vergunningen voorgeschoteld. Het is een duidelijk verhaal, maar het gaat op geen enkele wijze in op de wezenlijke inhoud van de vraag. De heer De Jong wees al op het vraagstuk van de verwerking van het afval in Nederland. De lagere organen hebben niet alleen moeite met het verstrekken van de nodige deskundigheid op dit

gebied. In de sfeer van de bestemmingsplannen en de ruimtelijke ordening trachten zij afval van zich af te houden. Ze zijn niet bereid om over te gaan tot het aanwijzen van stortplaatsen.

In dat kader zal door gezamenlijke inspanning van de beide ministeries een oplossing gevonden moeten worden om deze wetgeving tot een werkelijke uitvoering te brengen. Hoe denkt de bewindsman hierover? Wat mag worden verwacht van het operationeel worden van een algemene maatregel van bestuur met betrekking tot deze wetgeving? Worden wij op de hoogte gesteld van de resultaten van de overwegingen met zijn ambtgenoot van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening?

Het volgende punt betreft het vraagstuk omtrent de total-energy in de volksgezondheid binnen de sfeer van de ziekenhuizen. Het gaat hierbij niet alleen om de toegenomen lasten van de energie die op de volksgezondheidsuitgaven drukken. Het gaat mede om de milieu-aspecten van dat energieverbruik en om de macro-economische aspecten van dat geheel. Sinds jaar en dag wordt gepleit om te komen tot een onderzoek met betrekking tot total-energy enerzijds en anderzijds concentratie van energievoorzieningen en centrale controle inclusief bij voorbeeld onderhoudsopleggen van dergelijke instellingen. Uit onderzoek bleek dat bij voorbeeld een middelgroot ziekenhuis in staat is bij reconstructie of renovatie c.q. nieuwbouw over te gaan tot een investering in de sector van total-energy.

Hierbij rijzen twee problemen. De onderzoeken daartoe zijn kostbaar. Het doorlichten van dikwijls zeer gedissemineerde ziekenhuiscomplexen leidt tot een veelvoud van energiepunten, van kachels tot omvangrijke voorzieningen op het gebied van centrale verwarming. Ik spreek hierbij nog niet eens over gas en water. In total-energy worden ook gas en water betrokken.

Het gaat dan ook om de vraag wie die onderzoeken zal testen. Bij Economische Zaken blijken mogelijkheden daartoe bekend te zijn. TNO kan op dit gebied testen uitvoeren en Economische Zaken is zelfs bereid daartoe middelen uit te trekken. De eerste stap dient echter door de ziekenhuizen zelf gezet te worden. Dit is een belangrijke kostenfactor voor het onderzoek.

De tweede fase is moeilijker. Bij een investering met betrekking tot total-energy, kan bij voorbeeld blijken dat de daarin verwerkte investering van f 5 tot f 10 miljoen binnen vier jaren te

Eijsink

rugverdiend kan worden. Daarna kan een gemiddelde daling van het energiepakket van 40% worden bereikt. Op de lange termijn betekent dit een duidelijke vermindering van kosten, ook in de volksgezondheid. Bij de tariefstelling van het COZ gaat het om de genormeerde cijfers voor het personeel. De rest van de kosten zullen echter dalen. Deze daling is niet alleen voor de volksgezondheid een goede zaak, maar zij omvat het energiegebruik in zijn totaliteit, aangezien de gezondheidszorg een nogal intensieve energiegebruiker is.

Wij vragen hiervoor de aandacht van de Regering. Misschien kunnen de besturen van verschillende ziekenhuizen geholpen worden bij het ontwikkelen van een plan op dit punt, waarbij bekeken kan worden in hoeverre totaal-energy binnen deze sector voor hen van betekenis kan zijn.

□

De heer **Trip** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Door gedwongen afwezigheid gedurende de afgelopen maanden, heb ik niet deel kunnen nemen aan de voorbereiding van dit debat. Wanneer ik desondanks kort het woord voer, ben ik mij bewust van de beperking die ik mij dien op te leggen met betrekking tot de te bespreken onderwerpen. Ik volsta met een aantal opmerkingen van zeer algemene aard.

De eerste opmerking is, dat ik mij graag wil aansluiten bij de woorden van waardering die mij politieke vriendin mevrouw Beckers bij de begrotingsbehandeling aan de overzijde tot beide bewindslieden heeft gericht. Zij stelde vast dat de bewindslieden in toenemende mate ernaar streven hun beleid te plaatsen in het ruimere maatschappelijke kader waarin het thuis hoort en dat – onder meer – de neven-effecten van economische beslissingen op milieu en gezondheid meer aandacht krijgen.

Mevrouw Beckers weer er echter ook op dat de bewindslieden – ondanks de getoonde goede wil – tegen een grens op lopen die zij als leden van het huidige kabinet niet kunnen passeren: het onderkennen dat ons economisch-maatschappelijk systeem met zijn machtsverhoudingen moet worden aangepakt, willen wij in de toekomst een menselijke en gezonde samenleving zijn. Op deze laatste gedachtengang wil ik wat voortborduren omdat ik denk dat we daarmee bij de kern van de zaak zijn aangeland.

Ik denk dat niet alleen deze bewindslieden maar ook die in vorige kabinet-

ten vele malen zijn geconfronteerd met de moeilijke afweging van economische belangen en werkgelegenheid enerzijds en de eisen van milieu en volksgezondheid anderzijds. Bij dit soort afwegingen verkeerden de bewindslieden van Volksgezondheid en Milieuhygiëne vaak in een zwakke positie:

Zij werden geconfronteerd met onmiddellijk in geld en werk waardeerbare voordelen van economische zijde en konden daartegenover maar moeizaam kwantificeerbare milieunadelen stellen. Zij beschikten als regel zelf niet over voldoende geld om tegenvuur te leveren en – misschien het belangrijkste van alles – zij werden niet of in onvoldoende mate gesteund door de publieke opinie. De milieu-organisaties die al vele jaren hun waarschuwend stem lieten horen waren – tot voor kort – tot op zekere hoogte roependen in de woestijn.

In die situatie is in de afgelopen paar jaar ook in ons land een drastische verandering gekomen. Seveso konden we nog op een afstand erg vinden, maar Lekkerkerk ligt dichtbij en groenten uit het Westland eten we allemaal. De milieuproblematiek is – vrij plotseling – tot een zaak van groot belang geworden. Dat daarvoor een reeks van min of meer ernstige calamiteiten nodig is geweest, kan men op zich betreuren maar het effect van een meer algemeen aanvaarde zorg over de vervuiling van ons milieu en de aantasting van onze gezondheid is natuurlijk een goede zaak.

De bewindslieden krijgen een steuntje in de rug van de publieke opinie dat zij niet eerder hebben gevonden, ook hun voorgangers niet. Minister Ginjaar is – ik heb het niet nage-rekend – ongetwijfeld al net zo vaak op de televisie verschenen om het Nederlandse volk iets uit te leggen als al zijn voorgangers te zamen. Er is ook duidelijk behoefte aan uitspraken van de zijde van de Regering en ik moet zeggen dat de Minister dat – binnen de grenzen van zijn mogelijkheden – met overtuiging doet.

Binnen de grenzen van zijn mogelijkheden, dat wel. Die grenzen zijn enerzijds gelegen in het wettelijk instrumentarium waaraan gewerkt wordt, anderzijds in het beschikbare middelen om het voorgenomen beleid uitvoering te geven.

Wat de financiën betreft heb ik begrepen dat de jaarlijkse lasten van het milieubeleid zullen oplopen van 1,2% van het BNP in 1981 tot 1,5% van het BNP in 1985. Ik ben zo vrij te veronderstellen dat deze ramingen eerder aan

de optimistische dan aan de pessimistische kant zijn. Het milieubeleid is gekenmerkt door tegenvallers, door plotseling opdoemende nieuwe gevaren, niet eerder onderkende al lang bestaande onaanvaardbare toestanden waarvan het aanpakken en oplossen altijd een kostbare zaak zal blijken te zijn.

Maar goed, 1,5% van het BNP is ook niet niks en mijn vraag is dan ook veel meer: hoe zeker zijn de bewindslieden ervan dat dit geld er in deze benarde tijden komt en dat hun beleid, en dat van hun opvolgers, niet verlamd zal worden door het ontbreken van middelen?

Wij worden bijna elke dag, is het niet door de Minister-President dan toch wel door de heer Van Veen, geconfronteerd met de noodzaak om offers te brengen ten behoeve van het bedrijfsleven en de werkgelegenheid. Ik zeg niet dat dit op zich een slechte zaak is, maar ik denk dat de bewindslieden van Volksgezondheid en Milieuhygiëne een taak hebben om het Nederlandse volk de financiële consequenties voor te houden van een beleid dat een goed milieu en een goede gezondheids-toestand verlangen.

De tijd is daarvoor rijp naar mijn mening. Frisse lucht, schoon water, een niet vergiftigde bodem onder je huis, in je dorp of stad, en voedsel dat je niet ziek kan maken zijn zo langzamerhand onze eerste levensbehoeften aan het worden. De politieke partijen zullen in de komende maanden duidelijk moeten maken waar zij hun prioriteiten leggen. Het zal de Nederlandse burger moeten interesseren hoe gezondheid en milieu er dan vanaf komen. Bij de komende formatie zal het milieu ook financieel aan zijn trekken moeten komen.

Ik spreek de hoop uit dat de bewindslieden die thans achter de tafel zitten in de komende maanden geen gelegenheid onbenut zullen laten om hun gerechtvaardigde wensen voor toekomstig sterk beleid op tafel te leggen.

□

De heer **Vogt** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! In verband met de omstandigheid dat het niet zo erg zinnig lijkt lang te blijven stilstaan bij begrotingen van bewindslieden die over enkele maanden hun verantwoordelijkheid zullen neerleggen, althans dan demissionair zullen worden, zult u van mij in de komende maanden bescheiden of in het geheel geen bijdragen krijgen bij de verschillende begrotingen. Ik heb in het verleden al eens opgemerkt dat de-

Vogt

ze bewindslieden van mij, wat persoonlijke bekwaamheid betreft, best een voldoende mogen hebben. Dat houdt uiteraard nog geen politiek oordeel over hun beleid in. Daar zal ik me nu echter niet mee inlaten omdat het niet erg waarschijnlijk is dat de beide politieke kleuren die nu dit kabinet tooien zullen terugkeren en zeker niet in de huidige verhoudingen. De bijdragen van mij zullen zich derhalve beperken tot algemene opmerkingen die binnen de smalle marges van de democratie ook best op een anders gekleurd kabinet van toepassing zouden kunnen zijn.

Ik begin dan met enkele zaken uit de memorie van antwoord. In vraag 3 wordt gevraagd waarom de aanduidingen op voorverpakte levensmiddelen, zoals gevraagd in de EG-richtlijn, niet eerder dan te zijner tijd kunnen worden aangebracht. In het antwoord zegt de bewindsman dat het ontwerp besluit zeer recent is goedgekeurd door de ministerraad. Gelukkig, maar waarom moet het dan nog tot medio 1981 duren voordat het wordt afgekondigd? Uiteraard is de overgangperiode van een jaar akkoord, maar een goedgekeurd besluit kan toch sneller worden afgekondigd?

In vraag 4 wordt gevraagd naar de kennis van de levensmiddelenhygiëne van personeel in snackbars en automatieken. In het antwoord horen wij dat het nog geruime tijd kan duren voordat de feitelijke gegevens bekend zijn. Daarvan neem ik graag nota en ik heb er ook begrip voor. Maar het stellen van die vraag had minder tot bedoeling een antwoord te horen als wel te attenderen op de soms gevaarlijke onwetendheid die hier vaak bestaat. De bewindslieden zullen het met mij eens zijn dat bacteriologische verontreinigingen bij vlees en vleesproducten aanleiding kan zijn tot gevaarlijke vergiftigingsverschijnselen. Helaas wordt er zeer veel 'uit de muur' gezeten en ik hoop dus dat men veel aandacht zal geven aan het voorkomen van ongelukken op dit gebied, ook al zal het daardoor langer duren voordat de benodigde informatie verkregen is.

Ik wil iets meer zeggen over de beperking van het tabaksmisbruik. Ik beschouw namelijk alle tabaksgebruik waar derden hinder en gezondheidschade door ondervinden als misbruik. In de eerste plaats wil ik de grote landelijke actie die is gestart positief waarderen. Tegelijk wil ik echter constateren dat het niet genoeg is.

Naar mijn oordeel is de gehele campagne ondanks de ontegenzeggelijk goede bedoelingen in wezen onjuist

opgezet. Waarmee wordt de zaak weer omgedraaid door het initiatief tegen rookoverlast bij de niet-roker te leggen? Waarom is er geen follow up na een campagne van zes maanden? Waarom gaan wij niet doelbewuster af op rechtstreekse maatregelen?

Bovendien zijn enkele vragen in de memorie van antwoord niet of onvoldoende beantwoord.

De vragen 16 en 17, de eerste betreffende het roken in rijksgebouwen in het algemeen en de tweede toegespitst op de kantines van rijksgebouwen, zijn in feite beantwoord met verwijzing naar rijkscholen. Ik ontken niet dat rijkscholen in het algemeen in rijksgebouwen gehuisvest zijn, maar er zijn veel meer rijksgebouwen. Bovendien vraag ik mij af waarom het rookverbod alleen geldt voor het voortgezet en niet voor het hoger onderwijs.

In kantines van allerlei rijksgebouwen is het voor niet-rokers meestal slecht vertoeven en natuurlijk voor rokers ook, maar zij weten niet beter. Het lijkt mij een goede zaak dat gestimuleerd wordt dat er rookvrije koffie-drinkpauzes, rookvrije uren of wat dan ook komen. Ik zou het toejuichen als de bewindslieden richtlijnen zouden doen uitgaan om te bevorderen dat dergelijke maatregelen zouden worden genomen.

In antwoord op vraag 14, waarin gevraagd wordt hoe serieus bestrijding van het tabaksgebruik mag worden genomen, zolang de overheid nog zoveel accijns daaraan verdient, krijg ik te horen dat dit valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Financiën. Dat wist ik natuurlijk, maar het lijkt mij dat de bewindslieden elkaar wel eens zien en het lijkt mij dus niet ongepast, als zij eens proberen, sommige delen van hun beleid op elkaar af te stellen.

Volgens het Rotterdams Nieuwsblad zouden de heren Van der Stee en Van Amelsfoort verklaard hebben dat zij hopen dat het sigarettengebruik niet verder zal teruglopen. Mogelijk kan de bewindsman de heer Van der Stee eens voorzichtig onder het oog brengen dat bij een verder afnemend sigarettengebruik mogelijk de inkomsten gaan dalen, maar na enkele jaren ongetwijfeld de uitgaven in de gezondheidssfeer ook zullen dalen.

In antwoord op vraag 35 stellen de bewindslieden dat de medewerkers, in de ruimste zin van het woord, van de ziekenhuisvoorziening in de gelegenheid zullen worden gesteld om hun opmerkingen omtrent het voornemen tot sluiting aan onze Minister kenbaar te maken. Dat is heel leuk, maar als daarna diezelfde Minister die opmer-

kingen naast zich neerlegt, dan zeg ik: 'beter geen inspraak dan zo'n inspraak'.

In vraag 36 wordt gevraagd of de bereidheid bestaat, meer te doen aan de bereikbaarheid per openbaar vervoer van ziekenhuizen. Daarop wordt positief geantwoord, maar als laatste zin lees ik dan tot mijn verbazing: 'Evenwel is tot nog toe als uitgangspunt voor de bereikbaarheid gekozen voor een maatstaf gebaseerd op de rijtijd per auto'.

Dat begrijp ik niet! Toen ik begon te lezen, dacht ik dat de bewindsvrouw nu mijn vorig jaar verworpen motie gaat uitvoeren, iets wat PSP-ers vaker overkomt. Maar nee, zij zegt het eens te zijn met de uitgangspunten om daarna doodleuk te verklaren, een andere grondslag te hanteren.

Dat begrijp ik niet. Ik ben zeker niet van plan, nogmaals een motie in te dienen die met een flinke meerderheid van autogebruiksdenkers weer zal worden verworpen, maar ik vraag de Staatssecretaris met klem of zij nu bereid is, de tot nu toe gehanteerde maatstaf van de bereikbaarheid per auto te vervangen door een maatstaf van de rijtijd per openbaar vervoer. Als die bereidheid er is, begrijp ik dat het nog enige tijd zal duren voordat de uitvoering op tafel ligt, maar daar heb ik dan vrede mee.

Ten slotte vraag 37. Mijns inziens bestaat er alle reden tot overleg met het ministerie van Verkeer en Waterstaat omtrent een goede bereikbaarheid van met name de verspreide streekziekenhuizen via het openbaar vervoer. Ik ben het eens met de grondgedachte dat de details niet gecentraliseerd maar gedecentraliseerd geregeld moeten worden, maar er is alle reden om het zogenaamde landelijke normeringssysteem bij het streekvervoer wat soepeler toe te passen als het de bereikbaarheid van de ziekenhuizen betreft, omdat als de dienstregelingen min of meer bij voorbeeld aan bezoeken kunnen worden aangepast het zeer waarschijnlijk lijkt dat het gebruik van het openbaar vervoer voor bezoek aan verpleegden sterk zal toenemen.

Ik laat het hierbij, anders schend ik mijn belofte van beperking. Ik wil dan graag eindigen om de Minister en de Staatssecretaris toe te wensen dat zij de menselijke gezondheid kunnen verdedigen in een vervuilende wereld. Ik wil hun ook nog toewensen dat zij die vervuiling een halt kunnen toeroepen, maar ik vrees dat dit een te ambitieuze eis is voor deze laatste vier maanden van hun ambtstermijn.

De vergadering wordt van 13.01 uur tot 15.00 uur geschorst.

Minister **Ginjaar**: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats wil ik, mede namens de Staatssecretaris, de kamerleden dankzeggen voor de wijze waarop zij ook dit jaar onze beleidsvoorstellen benaderd hebben, voor de positieve instelling en de constructieve benadering daarbij. De heer Versloot, in zijn betoog sprekende over de milieuvervuiling, heeft er nog eens op gewezen hoe langzamerhand die milieuproblematiek steeds meer naar voren is gekomen, en hoe twintig jaar geleden de eerste tekenen hiervan duidelijk zichtbaar waren. Ik denk dat de conclusie van de heer Versloot, dat er op dit moment langzamerhand bepaalde verschijnselen naar voren komen die toch groter en indrukwekkender zijn dan oorspronkelijk werd vermoed, een juiste is.

Ik ben van mening dat wij dit ons goed moeten realiseren, er niet omheen kunnen ons goed te bezinnen op de consequenties die wij hieruit kunnen trekken. In het verleden werd en ook nu wordt veel gedaan aan de bestrijding van de luchtvervuiling en waterverontreiniging, maar dat wil niet zeggen dat er niet nog veel te doen is, het tegendeel is waar.

De problematiek van de afvalstoffen komt langzamerhand naar voren toe als misschien toch wel het grootste probleem dat wij ons kunnen indenken. Het is ook heel duidelijk dat het milieubewustzijn bij de bevolking daardoor wordt gestimuleerd. Op zich zelf is dat een verheugend verschijnsel.

Dat alles speelt zich af in een tijd van economische recessie. Milieubeleid is, zoals ik al in de memorie van toelichting heb geschreven, een overlevingsbeleid. Milieubeleid is geen luxe die wij ons alleen maar kunnen permitteren in een tijd van economische voorspoed. Ik zou haast zeggen: integendeel. Het niet voeren van een milieubeleid zou ons uiteindelijk confronteren met consequenties zoals wij die heden ten dage ontmoeten. Het zijn erfenissen van drie generaties. Bewust of onbewust, legaal of illegaal is daarbij niet zo belangrijk. Wel belangrijk is dat het erfenissen zijn die met kracht moeten worden aangepakt.

Het met kracht aanpakken van de milieuproblematiek brengt kosten met zich. Ik heb in een ander verband al eerder over die kostenproblematiek gesproken. Naar mijn overtuiging is die problematiek niet van een zodanige aard dat de grootte ervan prohibitief zou zijn voor het nemen van maatregelen. Het zou slechts prohibitief

kunnen zijn indien milieubeleid als een sluitpost werd opgevat, die dan in zijn financiële consequenties te vergelijken zou zijn met de beroemde druppel die de emmer doet overlopen. Vergelijking van de kosten van het milieubeleid met de kosten van andere beleidsterreinen en andere voorzieningen laat eenvoudigweg zien, dat die kosten zeker niet exorbitant zijn.

De discussie, ook in de samenleving, over bij voorbeeld hoogte van heffingen doet mij altijd denken aan een bekende reclame, waarin wordt gezegd: waarover praten zij. Als wij de hoogte die de benzineprijs in de loop van de laatste jaren heeft gekregen, overigens door allerlei externe oorzaken, leggen naast de halve cent per liter in het kader van de Wet luchtverontreiniging en de halve cent per liter in het kader van de Wet geluidhinder, dan wordt wel duidelijk dat deze kleine verhogingen in het niet zinken bij de totale kostenstijging.

Er wordt door talrijke organisaties in de maatschappij veel aan milieubeleid gedaan. Ook door de industrie wordt er veel aan gedaan. Zij mogen echter niet op grond van moeilijkheden die zij bij de uitvoering van het milieubeleid ondervinden, de zaak omdraaien en generaliserend het milieubeleid als remmend beschrijven. Gemeenten en provincies doen veel aan milieubeleid. Zij hebben er ook grote inspanningen voor over. Moeilijkheden echter die enkele gemeenten ondervinden mogen niet generaliserend tot de conclusie leiden dat zij niets kunnen doen.

De milieuproblematiek is vaak niet oplosbaar zonder deskundig onderzoek, zoals de heer Versloot zei, en de effecten hebben een langdurige uitstraling. Wij moeten ons er goed van bewust zijn, dat juist in deze tijd dat milieubeleid gevoerd moet blijven worden, ook al vergt een dergelijk milieubeleid dan offers. Dergelijke offers zijn naar mijn overtuiging onvermijdelijk.

De heer Van der Jagt gebruikte de beeldspraak 'het huis van de samenleving', de beeldspraak die ik in de memorie van toelichting heb gebruikt. Wij zitten inderdaad in een huis, een generaties lang bewoond huis. De laatste drie generaties hebben dat huis vervuild. Wij moeten het schoonmaken; daarmee zijn we ook al bezig en we moeten dit intensiveren. Als we het hebben schoongemaakt, dan moeten we het opschilderen en weer netjes maken. Al wat in dat huis is vervuild, is door de bewoners gezamenlijk gedaan. Dat heeft tot consequentie dat het opruimen, schoonmaken en op-

schilderen een gezamenlijke inspanning zal moeten zijn.

Ik mag dat zo formuleren omdat de toenemende aandacht voor de negatieve effecten van allerlei activiteiten op mens en milieu bij de bevolking het mogelijk moet maken tot die gezamenlijke aanpak te komen. Als wij een huis bewonen, dan kost de werkster geld. Als wij schoorstenen niet willen laten roken in ongunstige zin voor het milieu, dan kost dat geld. Als wij willen voorkomen dat er dode vissen in het water drijven, dan kost dat geld. De milieuproblematiek is van algemeen belang.

De heer Trip sprak over anderhalf procent van het BNP; waarachtig geen groot bedrag. Hoe zeker zijn wij ervan, zo vroeg de heer Trip, dat het beleid niet verlamd wordt door gebrek aan middelen? Ik denk dat dit een kwestie is van politieke keuzen. Alleen in de politiek kan voorkomen worden, dat het milieubeleid niet verlamd wordt door gebrek aan middelen. Ondanks de moeilijke situatie, waarvoor dit land staat, blijf ik, ja moet ik wel optimistisch blijven, heroverwegingsprocedures ten spijt. Binnen het kader van een heroverwegingsprocedure moeten wij ons bovendien goed realiseren, dat het resultaat naar twee kanten kan uitwaaien: een die tot beperking leidt en een, die tot toename leidt.

De heer Trip heeft ook de problematiek van de voortdurende afweging van milieu en economische belangen aangesneden. Mijn visie op deze materie zal langzamerhand genoegzaam bekend zijn. Wanneer wij ons bewust zijn van de vele functies die het natuurlijk milieu voor welvaart en welzijn van onze samenleving vervult, dan kan er naar mijn overtuiging geen sprake zijn van tegenstelling tussen milieu en economie.

Voortdurende aantasting van de kwaliteit van het milieu zal vroeg of laat ten koste gaan van onze gezondheid en onze mogelijkheden tot produceren. Het inkomenspeil zal dan niet meer kunnen worden gehandhaafd. Verstoring van de kringloop, het dumpen van afvalstoffen in het milieu, tasten de wortels van de samenleving, van ons bestaan aan. Wij kunnen de nog steeds toenemende bedreiging van ons milieu niet op haar beloop laten zonder grote risico's te lopen. Wanneer die risico's niet tijdig worden onderkend, zal dit tot gevolg kunnen hebben, dat wij in de toekomst grote financiële offers moeten brengen ter bescherming van die gezondheid en het milieu.

Ginjaar

De meest recente voorbeelden – Lekkerkerk en de Volgermeerpolder – zijn voorbeelden, die geenszins als een incident kunnen worden afgedaan, maar het zijn indicaties van een structurele veronachtzaming van de milieuproblematiek in het verleden. Dat is de les, die wij uit het geheel moeten trekken.

De heren De Jong, Van der Jagt en Versloot hebben in dit verband gevraagd in hoeverre gemeenten, provincies en stoters van destijds verantwoordelijk te stellen zijn voor de verontreiniging van de bodem, het grondwater en in sommige gevallen ook het oppervlaktewater. Zij vroegen naar de stand van zaken met betrekking tot de inventarisatie en de financiën. De gevallen van bodem- en grondwaterverontreiniging, die zich thans in toenemende mate openbaar maken, zijn het gevolg van legale of illegale handelingen die vaak vele jaren – vaak tientallen jaren – geleden zijn verricht. Ik wijs op de gevallen van bodemverontreiniging bij inmiddels oude afgebroken gasfabrieken; die gevallen dateren uit eind vorige eeuw, begin deze eeuw. De aard van de handelingen kan verschillend zijn. Bewuste lozing of storting van industriële bijprodukten of afval, onzorgvuldig gebruik van die stoffen. De vraag naar de verantwoordelijkheid en nog meer naar de schuld is zo sterk afhankelijk van het individuele geval, dat een algemene antwoord niet kan worden gegeven.

In het geval Lekkerkerk is door de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken een speciale commissie geïnstalleerd – de commissie-Aartsen – die moet onderzoeken, hoe in het licht van de indertijd bestaande bestuurlijke, organisatorische en juridische verhoudingen tussen gemeente, provincie en rijk dit allemaal heeft kunnen gebeuren. De commissie heeft uitdrukkelijk niet de opdracht om schuldigen aan te wijzen, maar alleen een verklaring te vinden voor fouten, die klaarblijkelijk door betrokkenen zijn gemaakt.

Als men toch wil spreken van een algemene verantwoordelijkheid voor zich thans voordoende situaties, kan men ten hoogste tot een gezamenlijke verantwoordelijkheid concluderen. Enerzijds is er het bedrijfsleven als totaliteit en de chemisch-metallurgische industrie in het bijzonder als primairverantwoordelijke voor het storten, het lozen of eventueel het onzorgvuldig gebruiken van stoffen, die nu milieugevaarlijk blijken te zijn. Anderzijds zijn er het Rijk en de lagere overheden, die – het moet helaas worden gecon-

stateerd – niet in staat zijn geweest, de huidige situatie van bodemverontreiniging te voorkomen.

In aansluiting hierop kan ik de heer Van der Jagt antwoorden. Hij vroeg naar de richting, waarin de financiële problemen, verbonden aan het opruimen van de bodemverontreiniging, zullen worden opgelost. Ik denk dat het niet juist zou zijn, hierop nu uitvoerig in te gaan. Aan de beleidsstandpunten wordt immers thans nog gewerkt. Echter, uit het betoog dat ik tot nu toe hierover heb gehouden, mede in reactie op het betoog van de heer De Jong, blijkt wel dat ik van oordeel ben dat wat er moet gebeuren een gezamenlijke actie zal moeten zijn. Dat betekent dat de kosten gezamenlijk zullen moeten worden gedragen.

Met betrekking tot de inventarisatie van stortplaatsen, waarnaar de heer Van der Jagt vroeg, kan ik nog zeggen dat ik ook hierover binnen enkele maanden meer gegevens zal verschaffen. Op basis van een evaluatie ten aanzien van de stortplaatsen zal een nader beleidsstandpunt ten aanzien van de totale schoonmaakoperatie, technisch, bestuurlijk en financieel, bekend worden gemaakt.

Ik kan voorts medelen dat thans de provincies, met uitzondering van Gelderland, Zeeland en Noord-Brabant, een opgave hebben verstrekt van plaatsen, waar zich mogelijk chemisch afval in de bodem bevindt. Het is duidelijk dat de voortgang, die de centrale overheid met betrekking tot deze problematiek kan maken, mede wordt bepaald door de snelheid waarmee de inventarisaties binnenkomen. De provincie, die het laatst met haar gegevens komt, bepaalt in feite de snelheid waarmee de centrale overheid kan functioneren.

Naar ruwe schatting zullen er in de totale inventarisatie ongeveer 4000 stortplaatsen opgenomen zijn. Daarvan zijn er 700 tot 800 van een zodanig aard, dat nader onderzoek zou moeten plaatsvinden; 300 stortplaatsen komen in aanmerking voor behandeling op korte termijn.

De heer Versloot heeft erop gewezen dat naar zijn overtuiging uit de gang van zaken gedurende het laatste jaar, toch wel de noodzaak van een wetgeving met betrekking tot de gehele levenscyclus van een stof naar voren is gekomen. Met andere woorden: een bredere opzet dan de ontwerp-wet milieugevaarlijke stoffen, waarover in de memorie van toelichting wordt gesproken.

De nu in voorbereiding zijnde ontwerp-wet milieugevaarlijke stoffen, die

thans ter advisering aan de Raad van State is voorgelegd en waarvan ik hoop dat zij binnen niet al te lange tijd aan het parlement kan worden aangeboden, beoogt een samenhangend wettelijk kader te scheppen met betrekking tot de bescherming van mens en milieu tegen het gevaar van chemische stoffen en preparaten. Op belangrijke gebieden, waar blootstelling aan chemische stoffen kan plaatsvinden, zijn reeds bepaalde regels van kracht die in de gewenste bescherming kunnen voorzien.

Ik denk daarbij aan de Bestrijdingsmiddelenwet, aan de Warenwet, voor zover dat volksgezondheid betreft – ik teken hierbij aan dat in de op stapel staande wijziging van deze wet het milieubelang uitdrukkelijk zal worden ingevoerd – aan de Wet vervoer gevaarlijke stoffen, aan de Wet chemische afvalstoffen, enz. De lacunes in de bestaande wetgeving betreffen het ontbreken van bevoegdheden en verplichtingen tot het doen van onderzoek door producenten of importeurs naar de gevaren van chemische stoffen en preparaten voor mensen en voor het milieu in het algemeen en het ontbreken van bevoegdheden tot regelgeving, van absoluut verbod tot minder vergaande verplichtingen ten aanzien van de gehele levenscyclus van een chemische stof of preparaat.

Welnu, met inachtneming van de bestaande regelgeving ten aanzien van de toepassing van chemische stoffen en preparaten op deelgebieden die ik heb genoemd – vervoer, afval, bestrijdingsmiddelen, geneesmiddelen – zal de Wet milieugevaarlijke stoffen inderdaad voorzien in de door de heer Versloot aangeduide bredere opzet. Het is duidelijk dat bij de verdere uitwerking van primair belang is het creëren van wettelijke bevoegdheden die nu ontbreken. Daarbij zal overigens de Wet milieugevaarlijke stoffen een definitie geven van chemische stoffen en preparaten en daarmee ook de gewenste begripsbepaling.

De heren Versloot en De Jong hebben enkele vragen gesteld over de verwerking van verontreinigde grond en van stadsafval. Het is evident dat de gemeenten toenemende moeilijkheden ondervinden bij het verwerken van stadsafval. Een oplossing ervoor zal moeten worden geplaatst in het kader van de Afvalstoffenwet. Dit betekent, dat alleen via een systeem van consistente provinciale planning op langere termijn op grond van deze Afvalstoffenwet in de toekomst de zich thans voordoende moeilijkheden kunnen worden voorkomen.

Ginjaar

Aan die provinciale planning wordt door de provincies hard gewerkt. Ingevolge eerdere aankondigingen van begin 1979, gevolgd door het in werking treden van de desbetreffende wetsonderdelen per 1 oktober 1979 zijn de provincies gehouden mij per 1 april a.s. hun provinciale afvalplannen voor te leggen ter goedkeuring door de Kroon. Helaas kunnen niet alle provincies aan deze opdracht voldoen. Met name in Noord-Holland is men geconfronteerd met enkele moeilijkheden op dit punt.

Wat kan er nu op korte termijn worden gedaan? Ik wil nogmaals duidelijk stellen dat de verantwoordelijkheid voor de feitelijke verwerking van stadsafval ligt bij de gemeenten of bij de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Het provinciaal bestuur treedt coördinerend op. Ik ben mij er heel goed van bewust dat dit voor sommige lagere overheidsorganen een zware opgave is die in sommige gevallen zal nopen tot het vrijmaken van extra financiële middelen.

Ik doe en zal uiteraard blijven doen wat in mijn vermogen ligt om bestuurlijke en technische bijstand aan gemeenten en provincies te verlenen bij de uitvoering van die wettelijke taak. Wat ik thans feitelijk kan doen, is door middel van overleg het vinden van oplossingen te stimuleren of te vergemakkelijken, waarbij ik enkele concrete voorbeelden wil noemen. Allereerst wijs ik op de moeilijkheden rond het shredderaval bij Pametex in Den Haag.

Binnenkort komen de verantwoordelijke autoriteiten in de kwestie Amsterdam bij mij op bezoek. In beide gevallen zijn wij intensief betrokken bij het overleg en het zoeken naar oplossingen. Het zonder meer storten in een polder is ongetwijfeld veel goedkoper dan het storten in een gecontroleerde stortplaats, of het verbranden in een oven. Wij moeten ons wel bedenken dat wij met het ongecontroleerd storten situaties creëren waarmee wij thans geconfronteerd worden.

Als wij een vooruitziend beleid willen voeren, het rentmeesterschap willen uitoefenen en gunstige condities willen scheppen voor komende generaties, dan moeten wij hier meer geld voor over hebben. Wij zullen moeten leren om de maatschappelijke kosten van ons handelen mede in onze beslissingen te betrekken. Wij zullen bereid moeten zijn om die kosten op te brengen.

De heer Versloot vroeg nog naar de waterleidingen. Er kan niet gesproken worden van een ontoereikend functi-

oneren van een deel van het waterleidingnet. Ontheffing van het verbod op het gebruik van methylbromide wordt slechts verleend als onder andere de drinkwatervoorziening er geen gevaar bij loopt. Wij bevinden ons hierbij in een andere situatie dan bij normale gevallen van bodemverontreiniging, want deze stof wordt gebruikt voor een bepaald doel. Ik wil in dit verband niet vooruit lopen op de notitie die hierover in de loop van deze maand aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden, maar ik wil nog wel een kanttekening plaatsen bij de opmerking van de heer de Jong

De bijzondere eigenschappen van methylbromide – grote reukloosheid en de aard van de gezondheidseffecten, ook bij lage concentraties – hebben ertoe geleid dat de mogelijke effecten van de toepassing ervan niet voldoende onderkend zijn. Latere inzichten hebben meer duidelijkheid gegeven. Ik doel dan met name op de neurotoxische en genotoxische effecten. Die effecten kunnen ook op lange termijn optreden. Dit heeft ertoe geleid dat wij ernaar streven om uiteindelijk te komen tot een situatie waarin het niet meer gebruikt wordt. Aan het stomen zijn ook bepaalde risico's verbonden – dan gaat het vooral om arbeidsveiligheid – maar is de veiligheid van de omgeving gewaarborgd. In een betrekkelijk groot aantal gevallen wordt overigens nog steeds stoom toegepast.

Een heel ander probleem betreft de geluidhinder, met name die van vliegtuigen. De heer Versloot maakte daarover een aantal opmerkingen, gebaseerd op het advies van de voorlopige centrale raad voor milieuhygiëne. Men kan nooit ontkennen dat een norm van 20–25 Kosteneenheden voor luchtvaartlawaai, vergelijkbaar is met een voorkeursgrens ter waarde van 50 decibel in de Wet geluidhinder. Ik heb bij de behandeling van de Wet geluidhinder erkend dat er een verschil bestaat tussen de norm voor verkeers- en industrielawaai enerzijds en de in het interimbeleid gehanteerde norm van 35 Kosteneenheden voor luchtvaartlawaai anderzijds.

In de nota van toelichting op de algemene maatregel van bestuur die ter discussie heeft gestaan ben ik uitvoerig op de reden daarvan ingegaan. Ik wil er thans mee volstaan om te zeggen dat bij het bepalen van een grenswaarde voor de toelaatbaarheid van nieuwe woningbouw, het afwegingsproces niet bij 35 Kosteneenheden dient te beginnen, aangezien de milieuhygiënische streefwaarde op zichzelf lager ligt. Dit betekent dat ik er de

aandacht op wil vestigen dat, zodra de overheid komt tot het vaststellen van een norm, er altijd sprake zal zijn van een afwegingsnorm.

Wij hanteren een ander systeem dan waarvoor in bij voorbeeld de Russische benadering gekozen wordt. Daarbij hanteert men de wetenschappelijke ideale norm die overigens niet dwingend is voorgeschreven, maar in de loop van een reeks jaren moet worden bereikt, hetgeen in de tussentijd tot – in onze ogen – onaanvaardbare situaties leidt. Een norm, door de overheid gesteld, is een afwegingsnorm. Op dat moment komt de vraag aan de orde hoe die norm moet worden gebruikt.

Ik denk dat dit heel duidelijk is. De norm geldt voor nieuwe situaties en dat betekent dat dan feitelijke situaties op bestaande plannen in een vergevorderd stadium tegen de achtergrond daarvan moeten worden bekeken. Dan komen wij in het systeem van de ontheffingen van de afwegingsnormen die door de centrale overheid worden vastgesteld. Het gaat er niet om dat economische belangen de voorkeur krijgen, maar omdat het saneren van een bestaande situatie zonder meer vaak andere en ondraaglijke situaties met zich kan brengen indien de ontheffing zich niet ver genoeg uitstrekt.

Dat dit hele beleid nog ter discussie staat moge blijken uit de indertijd bij de Wet geluidhinder aangenomen motie De Cloe in deze Kamer, waarin heel duidelijk werd uitgegaan van moeilijkheden die de Wet geluidhinder met zich zou brengen voor met name stadsvernieuwingsgebieden. Inmiddels zijn daarover rapporten verschenen en collega Beelaerts van Blokland en ik hebben die aan de beide Kamers toegestuurd. De essentie is dat er een afwegingsnorm is die voor nieuwe situaties moet gelden en dat voor bestaande situaties een genuanceerde benadering moet worden toegepast. Die genuanceerde benadering – getuige de motie De Cloe – wordt niet altijd door een ieder gewaardeerd.

De heer Versloot merkte op dat niet alleen de achtergrond van de wet fout zou zijn, maar ook de toepassing ervan in de ontworpen algemene maatregel van bestuur, omdat niet per vliegveld een afzonderlijke algemene maatregel van bestuur is gemaakt. Ik ben het niet eens met deze opmerking. Toen op grond van wetenschappelijk onderzoek kon worden geconcludeerd dat 35 Kosteneenheden voor alle grote vliegvelden een goede beleidsnorm zou zijn, lag een ontwerp, zoals dat nu naar buiten is gezonden en zoals het thans bij de ministerraad ligt en bin-

Ginjaar

nenkort naar de Raad van State zal gaan, voor de hand. De Regering is van mening dat die 35 Kosteneenheden een deugdelijk wapen zijn tegen de bestrijding van vliegtuiglawaai in algemene zin, dus ook voor Schiphol.

De heer Van der Jagt vroeg mij hoe het nu kan dat geld dat eigenlijk voor de uitvoering van de Hinderwet is bestemd, aan een zwembad wordt besteed, want ook een schoonmaakbedrijf kan toch met dit geld niet iets anders doen. Ik denk dat hier sprake is van een klein misverstand. De financiering van de uitvoering van de Hinderwet vindt plaats binnen de algemene uitkering uit het Gemeentefonds aan de gemeenten. Met die uitkering moeten de gemeenten hun beleid voeren, dus ook het hinderwetbeleid. Dit betekent dat eigen prioriteiten van de gemeente bepalen hoe dit geld zal worden besteed.

Het is echter een heel andere zaak, wanneer het gaat om uitkeringen die door het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne worden gedaan op basis van nieuwe milieuwetten (Wet luchtverontreiniging, Wet geluidhinder) of ook als het gaat om de toekomstige Wet bodembescherming waar diezelfde mogelijkheid in is opgenomen.

In dat geval gaat het om doeluitkeringen die uitsluitend, maar dan ook uitsluitend, voor die speciale taak kunnen worden gebruikt. Het is provincies en gemeenten niet toegestaan die middelen te gebruiken voor andere taken dan zij in het kader van die betreffende wetgeving moeten uitvoeren. Overigens merk ik op dat in het kader van de voorgenomen algehele herziening van de Hinderwet ook aan de financieringsstructuur voor de uitvoering van de Hinderwet aandacht zal worden geschonken.

De heer Eijssink heeft mij een aantal vragen gesteld, die alle betrekking hebben op het operationeel maken van de Wet chemische afvalstoffen. Ik zal proberen de gegevens die ik op bladzijde 239 tot en met 247 van de memorie van toelichting heb vermeld wat te actualiseren. Alle algemene maatregelen van bestuur, die voor de uitvoering van de wet noodzakelijk zijn, zijn zoals wij op bladzijde 239 van de memorie van toelichting stelden, reeds tot stand gekomen. Deze zijn: het Stoffen- en processenbesluit, het Vergunningenbesluit afgewerkte olie en chemische afvalstoffen en daarnaast nog de benodigde ministeriële uitvoeringsbesluiten.

Voorts kan dezer dagen de publicatie van het Heffingenbesluit chemische

afvalstoffen in het Staatsblad worden verwacht. Ten slotte zal in 1981 een ontwerp van algemene maatregel van bestuur in de Staatscourant verschijnen, waarbij bepaald verpakkingsmateriaal als chemisch afval zal worden aangemerkt. Ik denk dat hiermee de hele stand van zaken van de betreffende algemene maatregelen van bestuur is gegeven.

De vergunningverlening bevindt zich in het laatste stadium van afhandeling. Voor afgewerkte olie waren er in totaal 483 aanvragen, 397 zijn afgedaan, de andere 86 zijn momenteel in behandeling. Voor chemisch afval waren 81 aanvragen binnengekomen. Thans zijn er nog 20 in behandeling. Verder zijn er nog 24 aanvragen om ontheffing in behandeling.

De uitvoering van de Wet chemische afvalstoffen richt zich thans, met uitzondering van de nog af te handelen vergunningverleningen, op het verscherpt optreden in het kader van het toezicht op de naleving van de wet, ten einde te bereiken dat op de juiste wijze wordt gemeld dat chemisch afval en afgewerkte olie op de juiste wijze worden verwijderd en dat geen illegale afgifte of stortingen zullen plaatsvinden. Op de bladzijden 245 en 246 van de memorie wordt daar het een en ander over gezegd.

Wat de verwerking van chemisch afval betreft houdt de commissie Opslag niet verwerkbaar chemisch afval, die thans na het uitbrengen van het interimadvies in juli 1980 bezig is met het uitwerken van een verdere rapportage, zich speciaal bezig met het formuleren van eisen die aan een dergelijke opslagplaats zullen moeten worden gesteld.

Het onderzoek in samenwerking met het bedrijfsleven naar de mogelijkheden om binnen enkele jaren een definitieve oplossing voor de verwerking van chemisch afval te concretiseren, heeft thans gestalte gekregen in de samenstelling van een commissie die dat onderzoek zal begeleiden. Als voorzitter van die commissie zal optreden de heer Kolschoten, oud-burgemeester van Leidschendam.

Uiteraard zijn de lagere overheden betrokken bij de uitvoering van de Wet chemische afvalstoffen. Die betrokkenheid uit zich onder meer in aanvragen om ontheffing afkomstig van gemeenten en provincies voor de door hen beheerde stortterreinen, waar afval van meer dan één bedrijf wordt gestort. Voorts verlenen de lagere overheden hun medewerking bij het toezicht op de naleving van de Wet chemische afvalstoffen. Met name bij de coördina-

tie vervullen de provincies een uitermate belangrijke rol door middel van de coördinatiecommissies. Vrijwel alle provincies en gemeenten zijn tot aanwijzing van een toelichthoudende ambtenaar overgegaan.

Ik wil nog een enkel woord wijden aan de planologische aspecten. Het zal duidelijk zijn dat die problematiek van het tijdelijk bewaren van chemische afvalstoffen en de problematiek van de uiteindelijke verwerking van chemische afvalstoffen, inclusief de problematiek van de verbrandingsoven, mede van belang is voor hetgeen wij binnen enkele maanden hopen te formuleren met betrekking tot het saneren van de bodemverontreinigingsgevallen. Het is zo belangrijk omdat er iets moet gebeuren met dat opgegraven afval. Het betekent ook, zodra voldoende gegevens op tafel liggen, dat het moment is gekomen ons te beraden over concrete vestigingsplaatsen voor het bewaren van dat chemisch afval.

Dan is het moment gekomen om aan de planologische vormgeving aandacht te schenken. Ik heb al eerder opgemerkt, lerend van gebeurtenissen niet uit het recente maar uit het verdere verleden, dat mijn standpunt is dat zulks in volstrekte openheid zal dienen te gebeuren. Die planologische problematiek zal dan niet alleen in overleg met mijn ambtgenoot van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, maar ook in een open overleg met alle betrokken lagere overheden worden besproken.

De heer Van der Jagt heeft nog enkele vragen gesteld over het bevolkingsvraagstuk. Natuurlijk ben ik het met hem eens – het is ook in ander verband herhaalde malen gezegd – dat uitermate belangrijk is de wijze waarop de individu, de burger zich gedraagt. Ik wil niet zover gaan om te zeggen dat een verkeerd gedrag nu de oorzaak is van de milieuproblematiek. Ik wil wel zover gaan om te zeggen dat een milieubewust gedrag een belangrijke bijdrage levert tot het oplossen van de milieuproblematiek. Het zal ook duidelijk zijn dat natuurlijk tegen die achtergrond de druk die een bevolking op het milieu legt, mede bepaald wordt door de grootte van die bevolking.

De grootte van de bevolking en de opbouw ervan stelt elke overheid voor grote problemen, niet alleen in het kader van de sociale zekerheid, maar ook in het kader van de planning van scholenbouw en het benodigde aantal leerkrachten, de planning van verzorgingscentra voor bejaarden enzovoorts. Het is niet mijn overtuiging dat het de eerste taak van de overheid is,

Ginjaar

regulerend op te treden voor het bevolkingsgetal; het is wél haar taak, goede voorlichting te geven.

Wij zijn het erover eens dat het milieubewust gedrag een aanhechting geeft met een ander beleidsterrein van het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. De laatste jaren is het duidelijk geworden dat er een sterke relatie bestaat tussen milieuhygiëne en volksgezondheid. Ik bedoel hiermee niet slechts Lekkerkerk en het methylbromide, maar ook andere zaken, zoals de loodbesmetting in Arnhem, de stralingsproblematiek en de geluidhinder. Ik wijs hierbij op de werkzaamheden van de tot het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne behorende instituten RIV en RID en op het Staatstoezicht op de Volksgezondheid, waarvan de inspectie belast met het toezicht op de hygiëne van het milieu deel uitmaakt. Ik wees er al op dat in de Warenwet het milieu als volwaardig element zal zijn terug te vinden.

De heer Vogt heeft vragen gesteld over het toezicht op de hygiëne van vlees en vleesproducten, waarbij hij aanknoopte bij mijn schriftelijke antwoord op vraag 4. De hygiënische eisen waaraan levensmiddelenbedrijven moeten voldoen, zijn vastgesteld krachtens de Warenwet. Bovendien zijn er specifieke hygiënische eisen waaraan vlees en vleeswaren moeten voldoen. Deze zijn neergelegd in het vlees- en vleeswarenbesluit (Warenwet), dat mede op de vleeskeuringswet steunt. Een herzien besluit zal het Staatsblad in de loop van 1981 bereiken.

Zowel op de hygiëne in bedrijven als op de hygiëne van vlees en vleesproducten wordt door de keuringsdienst van waren en de vleeskeuringsdienst toezicht gehouden.

Verder heeft de heer Vogt gevraagd waarom het aanduidingenbesluit zo lang op zich laat wachten. Het algemene aanduidingenbesluit (Warenwet), waarin voorschriften over het bezigen van nadere aanduidingen op voorverpakte levensmiddelen zijn opgenomen, is een algemene maatregel van bestuur, hetgeen inhoudt dat de Raad van State over het ontwerp-besluit moet worden gehoord. Dit ontwerp is onlangs aan de raad aangeboden voor advisering. Zodra het advies is binnengekomen, wordt het nadere rapport opgesteld. Onze verwachting is dat het met deze procedure tot medio 1981 duurt, vooraleer een en ander wordt geëffectueerd.

Ik kom terug bij mijn eerste woorden. Bij het huis van onze samenleving liggen instrumenten klaar, waarvan

sommige nog zijn ingepakt. Het verpakkingsafval moet nog worden verwijderd, waarbij wij goed moeten uitkijken wat wij ermee doen. Met deze instrumenten moet het huis worden schoongemaakt, voor zover wij hiermee niet al hard bezig waren.

Die additionele instrumenten liggen er. Ik denk dat het zicht door de ramen van het huis op die instrumenten heel duidelijk is en dat er geen sprake is van vuile ruiten. Waar het verder om gaat, is dat degenen die het huis bewonen nu inderdaad in de komende tijd op een verstandige, nuttige en vooral vooruitziende wijze van die instrumenten gebruik gaan maken.

Staatssecretaris **Veder-Smit**: Mijnheer de Voorzitter! Ook ik zeg de Kamer graag dank voor de woorden van waardering die wij in verschillende schakeringen hebben gehoord, van 'voldoende' tot warme ondersteuning. Die woorden betekenen een stimulans voor het vele wat in de komende maanden nog moet gebeuren, als het ware in de eindspurt die nu is ingezet.

Er zijn vandaag behalve een aantal algemene onderwerpen ook een aantal zeer specifieke onderwerpen aangevoerd, die zeer actueel zijn, zoals de manpower-planning en het vestigingsbeleid in de volksgezondheidssector, het gehandicaptenbeleid en het drugbeleid.

Het eerste onderwerp is uitvoerig behandeld door de heer Lamberts, die zich heeft gewaagd aan wat hij zelf ook noemde een hachelijk onderwerp. Ik ken hem en ik weet dat hij daar niet bang voor is. Hij is ook niet bang om enkele pittige uitspraken te doen en daarmee het regeringsschip een schot voor de boeg te geven, opdat de Regering met die waarschuwing haar voordeel kan doen. Ik heb daar alle waardering voor. Het was als het ware op persoonlijke titel al een gevolg geven aan moties, die aan de overkant zijn ingediend door de leden Lansink en Borgman en Dees en waarin de Regering wordt uitgenodigd nadere voorstellen voor manpower-planning en een regulering van de artsenopleiding en andere opleidingen in de volksgezondheid ter tafel te brengen.

Ik geloof dat het niet op mijn weg ligt op dit moment in details in te gaan op prognoses die de heer Lamberts zelf gegeven heeft en op de cijfers die hij heeft genoemd. Het is duidelijk – de Minister en ik hebben dit al eerder bekend gemaakt – dat wij ernaar streven op het departement een afdeling manpower-planning in het leven te roepen

die voor ons allereerst prognoses maakt waarop het beleid verder kan berusten.

De heer Lamberts weet dat in de nota Eerstelijnszorg al een aantal cijfermatige opstellingen is gehanteerd die je als een begin zou kunnen beschouwen. Ze zijn tot dusver weinig weersproken. Een moeilijkheid bij het maken van prognoses vormen uiteraard de onzekere factoren waarmee je moet werken. Daarom doet men er goed aan een minimum of maximumprognose te maken en te proberen de onzekerheden die in de algemene uitgangspunten zitten zoveel mogelijk te minimaliseren.

De heer Lamberts heeft zich in het bijzonder uitgesproken over de opleidingen in de medische sector. Hij heeft gevraagd wat de Regering denkt te doen ten einde de instroom van artsen die hij, evenals de Regering, noodzakelijk acht in aantal terug te brengen. Hierover ben ik, zoals bekend is, in overleg met de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. Een van de punten van het overleg is het doen van voorstellen aan het parlement betreffende het terugbrengen van de numerixi die gehanteerd worden bij de toelating tot de medische faculteiten.

Zoals bekend, is nu het principe de capaciteit van de faculteit. In verschillende verbanden is al de vraag gesteld, of er niet andere criteria aan moeten worden toegevoegd, zoals, waarop de heer Lamberts wees, de maatschappelijke behoefte aan artsen in de toekomst. Over die criteria is dat overleg gaande.

De heer Lamberts weet wellicht dat aan Minister Pais en mij een aantal weken geleden een rapport is aangeboden van de adviescommissie opleiding geneeskundigen. Een van de voorstellen daarin is, de instroom van artsen te beperken. Die verantwoordelijkheid ligt allereerst bij de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, omdat het zijn beleid betreft. Ik kan duidelijk stellen dat een beperking die ook rekening houdt met de maatschappelijke behoefte onvermijdelijk is en op termijn en liefst spoedig moet kunnen worden ingevoerd. Het is duidelijk dat een beperking van de opleidingscapaciteit ook op andere gebieden kan gebeuren en niet alleen in de eerste fase, namelijk bij de toelating tot de medische faculteit.

Ik ga voorbij aan het historisch overzicht dat de heer Lamberts heeft gegeven, een overzicht dat ik erg boeiend vond en dat ik ook van hem had verwacht, vooral omdat het klinisch hoger onderwijs in Rotterdam een belangrijke rol daarin speelt.

Veder-Smit

Hij merkte verder op dat er eigenlijk een centraal aanmeldings- en registratiepunt zou moeten zijn. Wil men weten wat er gebeurt en wil men kunnen sturen, dan moet ergens aanmelding en registratie mogelijk zijn. Dat is ook een van de aanbevelingen van de adviescommissie opleiding geneeskundigen. Die zegt dat er moet komen een college van advies en bijstand, waarin regulier overleg tussen de direct betrokkenen kan plaatsvinden, dus tussen de faculteiten, de beroepsorganisaties en de beide departementen. De instelling van een dergelijk orgaan dat taken krijgt ten aanzien van de opleiding tot arts en de professionele opleidingen, wil ik graag in overweging nemen.

Ik vind het in principe een goede zaak. Een aanmeldings- en registratiepunt zou daarin uitstekend kunnen worden ondergebracht. Ook daarover moet overleg worden gevoerd met Onderwijs en Wetenschappen om tot afweging en een uitgewerkte standpuntbepaling te komen. Ik zie met genoegen dat een aantal aanbevelingen van de adviescommissie opleiding geneeskundigen corresponderen met de belangwekkende opmerkingen van de heer Lamberts.

De heer Lamberts heeft in het bijzonder gesproken over de opleiding tot huisarts. Hij heeft zijn betoog ook gefundeerd op de verschillende varianten, van basisarts af, die in de opleiding mogelijk en wenselijk zijn. Hij is begonnen met te spreken over de huisartsopleiding. Daarbij onderstreepte hij, wat ook het regeringsbeleid is, het belang van de eerstelijns gezondheidszorg. Met hem ben ik het eens dat er reden is voor uitbreiding van de huisartsopleiding. De adviescommissie opleiding geneeskundigen denkt aan twee jaar. Ook in EG-verband wordt aan twee jaar gedacht. De drie jaar, genoemd door de heer Lamberts, wordt dus in deze zin niet onderschreven.

De financiële consequenties van een verlengde opleiding zullen altijd onder ogen moeten worden gezien. De capaciteit van de specifieke opleidingen houdt daarmee nauw verband. Zij zal in dit verband moeten worden ingekrompen, ook in relatie met de algemene inkrimping van de artsopleiding. Ik heb, gezien het voorgaande, niet goed begrepen de opmerking van de heer Lamberts, dat overwogen moet worden een nieuwe faculteit te creëren, ondanks mijn sympathie voor de concrete plaats van vestiging die hij noemde.

Het is wel mogelijk, dat de door de inkrimping van de capaciteit vrijkomende middelen worden besteed aan een verlenging van de huisartsopleiding en voor een verbetering van de sociaal-geneeskundige opleidingen. Dat zou op zich zelf een goede zaak zijn. Ik denk hierbij ook aan de bedrijfs-geneeskundige opleiding, de jeugdartsen en de artsen voor ziektebestrijding. Onze gedachten lopen wat dit betreft parallel.

Wat de vestiging van huisartsen betreft, is geprobeerd in de Schets eerstelijns gezondheidszorg een lijn uit te zetten die voorlopig uitkomt op één huisarts per 2000 inwoners. Landelijk zou dit leiden tot een aantal van 7000 tot 7500 huisartsen. Dit bevestigt de stelling van de heer Lamberts, dat er thans vestigingsmogelijkheden voor ruim 1000 huisartsen zouden zijn. Zelfs kan worden gesteld, dat het gaat om 1300 extra huisartsen ter bevordering van een goede eerstelijnszorg. Het initiatief dat ik heb genomen om te komen tot een afbouw van de bovennormale praktijken, heeft geleid tot de instelling van een commissie die daarover voorstellen heeft gedaan. Die commissie heeft in eigen kring overeenstemming bereikt.

Ik heb die voorstellen voorgelegd aan onder meer de LHV en de Vereniging van Nederlandse Ziekenfondsen. Ik heb daarop nog geen reactie ontvangen. Ik hoop zeer, dat die reacties positief en operationeel zullen zijn. Het is zowel een algemeen belang als een groepsbelang dat deze voorstellen worden uitgevoerd.

Een verder vestigingsbeleid kan op verschillende manieren tot stand worden gebracht.

Ik denk aan de afsluiting van de verplichting van de ziekenfondsen om met iedereen, die zich wil vestigen, een contract te sluiten. Die mogelijkheid ligt in de Wet Tarieven Gezondheidszorg. Een verdergaand en een op brede normen gefundeerd vestigingsbeleid zal mogelijk worden, als aan de overzijde en hier de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg zal worden aangenomen. De heer Lamberts sprak over de Kaderwet Specifiek Welzijn. Ik neem aan, dat hij doelde op de WVG, die hieraan een speciaal hoofdstuk wijdt. Ik hoop, dat dit wetsontwerp nog in deze zittingsperiode de goedkeuring ook van de Eerste Kamer zal kunnen verkrijgen.

De heer Lamberts heeft gesproken over de opleiding van specialisten. Hij heeft gesteld, dat het aantal specialisten in opleiding te groot is. Hij heeft ook meteen de lijn aangegeven, die zou moeten worden gevolgd om te ko-

men tot een beperking van die opleiding. Dit zou op verschillende niveaus kunnen geschieden. De instanties, die de KNMG heeft gecreëerd – er is daarbij sprake van een zeker vetorecht van de overheid – zouden zijns inziens moeten worden omgevormd in die zin, dat de overheid zal dienen te beslissen, waarbij de professie zal moeten adviseren.

Dat is een vergaande omvorming. Ik geloof niet dat wij zover zouden moeten gaan, maar het is duidelijk dat het Centraal College op dit moment geen mogelijkheden heeft tot regulering van de opleidingscapaciteit. De professies zelf kunnen opleidingen sluiten maar dat is een hele opgave, waarvoor men ruggesteun zoekt en normen moet vinden. Het is een belangrijk probleem en het is duidelijk dat het door overheid en professie gezamenlijk zal moeten worden aangepakt. De voorstellen zullen moeten komen van onze afdeling manpower-planning; daarvoor is een grondslag gelegd. Ze zullen moeten worden uitgewerkt te zamen met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

Ook hier kan men niet alleen over de opleiding maar moet men ook over het vestigingsbeleid spreken. Wat de vestiging van specialisten betreft, ligt er al het nodige materiaal, dat ontwikkeld werd door het Nationaal Ziekenhuis Instituut. Er zij al heel wat berekeningen voor de huidige en toekomstige behoefte aan specialismen opgesteld. Er is al een aantal specialismen afzonderlijk behandeld en er zullen er nog meer bij komen. Wat dit betreft zij wij verder in onze grondslagen voor het beleid.

De heer Lamberts heeft nog eens zijn voorkeur uitgesproken voor het dienstverband van medische specialisten. Hij gaf daarbij aan, dat dit niet zonder meer kostenverlagend zal werken. Ik ben het met hem eens; het zou wel eens omgekeerd kunnen zijn, maar het zou wellicht betere bestuursmogelijkheden kunnen bieden. Ik wil hierover graag enkele algemene opmerkingen maken in afwachting van het eindrapport van de commissie-Van Mansvelt.

Deze commissie heeft in haar interimrapport een afweging gegeven van de wenselijkheid van dienstverband en het zelfstandig gevestigd zijn. De commissie heeft een afweging gegeven van argumenten voor en tegen. Zij heeft in dezen een genuanceerd standpunt ingenomen, maar men is het onderling niet eens geworden over een eindstandpunt. Ik hoop dat dit in het eindrapport wél tot uitdrukking zal komen.

Veder-Smit

Het dienstverband neemt echter toe en de Regering heeft zich ook voorgenomen het te bevorderen, omdat de toename in overeenstemming is met het beleid. Uiteraard blijft de keuze voor de professie vrij.

Ik ben een duidelijk voorstander van grotere mobiliteit van artsen en dus ook van specialisten. Het systeem van praktijkoverdracht belemmert toch wel de overgang van vrij gevestigd naar dienstverband. Dit instituut dient mijns inziens met voorrang te worden beëindigd.

De Minister en ik zijn erover verheugd, dat de klinische geriatrie erkenning heeft gekregen. Dit heeft veel inspanning en strijd gekost, maar het is zover gekomen dat deze erkenning is bewerkstelligd. Het Centraal College moet nu de opleidingseisen nader aangeven en de volgende stap is het instellen van opleidingen. Dat betekent, dat er leerstoelen geriatrie komen, zodat de opleiding kan starten.

Deze opleiding is bedoeld voor de specialist, die in een algemeen ziekenhuis werkzaam is. Daarmee zeg ik dus nog niet, dat de opleiding tevens dient voor de arts in het verpleeghuis. Ik vraag mij af, of er voor de verpleeghuisarts als zodanig een klinisch-geriatrie opleiding noodzakelijk is. Ik zal mij daar nog nader over beraden. Het vraagteken wordt ingegeven, omdat de verpleeghuisarts niet over die hoogwaardige diagnostische faciliteiten beschikt, die zijn collega-geriatrie specialist in een algemeen ziekenhuis wel heeft. Wij zullen dit nader moeten bezien.

De heer Lamberts heeft in zijn prognose en toekomstbeeld genoemd het potentieel aan buitenlandse artsen. Hij heeft in zijn voorstellen meegenomen een zekere vervangingswaarde voor 2500 artsen buiten Nederland van zo'n 250 per jaar. Ik weet niet of er 2500 Nederlandse artsen in het buitenland minder werken. In de Derde Wereld zullen het er aanzienlijk minder zijn. Het is uiteraard verheugend dat nog altijd Nederlandse artsen zich geroepen voelen in de ontwikkelingslanden te werken. Ik zet er echter een vraagteken bij of wij mede daarop onze opleidingscapaciteit moeten afstemmen. Wij hebben immers al een artsenoverschot en bovendien produceert de Derde Wereld zelf steeds meer artsen. Dat is met name in India het geval, zelfs zoveel dat grote aantallen naar rijke landen emigreren, waardoor er in eigen land min of meer een 'brain-drain' wordt veroorzaakt. Men kan ook stellen dat het voor de bevolking van de landen uit de Der-

de Wereld het beste is als zij verzorgd worden door artsen uit de eigen cultuur. Dit zijn enkele algemene uitspraken die niet direct in een planning vertaalbaar zijn, maar il wilde deze kanttekeningen toch wel maken.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Van der Werf herinnerde aan haar eerste toespraak tot deze bewindslieden bij de verdediging van hun eerste begroting in dit Huis. Ik herinner mij die toespraak en de toonzetting daarvan nog bijzonder goed. Ik ben daarom extra blij dat zij nu zegt dat, alhoewel het beleid volgens Rang een absolute wanhoop is voor de bewindslieden, gezien hun gebrek aan instrumenten, de bewindslieden toch een lijn hebben gevolgd en dat zij zich de afgelopen jaren sterk hebben ingezet om de lijn die de WRR in 1977 aangaf te volgen.

Mevrouw Van der Werf vroeg of het niet goed zou zijn om een balans op te maken van datgene wat in de afgelopen jaren is gebeurd. Ik kan mij die behoefte erg goed voorstellen, alhoewel ik daartegenover moet stellen dat de begroting ieder jaar uiteraard al een balanskarakter heeft. Er wordt zelfs wel eens gevraagd om op te houden met dat verslaggevingskarakter van de begroting en om nu eens te komen met een beleidskarakter voor de toekomst. In dat spanningsveld nu maken wij onze begroting op. Ook in de Tweede Kamer is daar wel naar gevraagd, onder andere door een geestverwant van mevrouw Van der Werf, de heer Borgman, namelijk toen het ging om de herstructurering in de gezondheidszorg.

Wij hebben daarbij toegezegd om daarover jaarlijks een overzicht in de begroting op te nemen. Die herstructurering beïnvloedt natuurlijk de gehele gezondheidszorg. Ik wil graag met de Minister overleg plegen of misschien onze laatste begroting die wij wellicht nog zullen moeten voorbereiden voor 1982 – wie weet wie dat zal gaan doen – enigszins een balanskarakter kan dragen. Overigens vindt de Kamer ieder jaar een financieel overzicht in de begroting, dat bepaald niet alleen het financiële kader aangeeft, maar ook een duidelijke invulling van wat er in dat jaar is gebeurd.

Mevrouw Van der Werf heeft de aandacht gevestigd op de wenselijkheden van bevolkingsonderzoek, maar zij heeft ook gesteld dat er enkele bezwaren aan kleven en dat daarom gehanteerd moeten worden de langzamerhand algemeen aanvaarde criteria voor het al dan niet doen van bevolkingsonderzoek. Ik ben dat met haar eens en wij zullen daaraan ook aan-

dacht besteden in het wetsontwerp op het bevolkingsonderzoek dat thans in voorbereiding is.

Zij heeft in het bijzonder de aandacht gevestigd op het bevolkingsonderzoek naar kanker, waarbij het naar haar mening van belang is dat de huisarts erbij wordt ingeschakeld. Ik ben dat zeer met haar eens. De begeleiding van het onderzoek kan dan een goede plaats krijgen. Als de huisarts het zelf doet, kan het bedreigende van een dergelijk onderzoek worden vermeden. In de voorstellen betreffende een bevolkingsonderzoek op beperkte schaal naar het voorkomen van hart- en vaatziekten, zal ook de huisarts sterk worden betrokken.

Mevrouw Van der Werf heeft een duidelijke conclusie getrokken uit de tabel in de memorie van antwoord, die aangeeft, waaruit sterfte aan kanker zoal kan voortvloeien. Het is een zeer interessante tabel, maar ik geef haar voor wat ze waard is. Het werpt eens een ander licht op de oorzaken van kanker. Heel sterk wordt nadruk gelegd op het gezondheidsgedrag en de leefwijze. Er blijkt een schrijnend verschil tussen mannen en vrouwen, hetgeen verband houdt met de leefwijze op bepaalde gebieden.

Het lijkt mij van belang te zijn, dat wij op dit facet veel aandacht vestigen in onze gezondheidsvoorlichting en -opvoeding. Tabaks- en alcoholgebruik kunnen de leefwijze sturen in een bepaalde richting. In de wetenschappelijke wereld is er toenemende belangstelling voor dit deel van het kankervraagstuk. Het IARC (International Agency for the Research on Cancer) bereidt thans een wetenschappelijk symposium over deze materie voor. De resultaten daarvan zullen zeker bij de beleidsbepaling een rol spelen.

Dit brengt mij tot de gezondheidsvoorlichting en -opvoeding. Het is erg verheugend dat de commissie-Burema thans haar volledig rapport heeft uitgebracht. Als de Kamer het wenst, wil ik het haar graag doen toekomen. Wij bezien thans op het departement de aanbevelingen uit het laatste deel, het eindrapport. Een ander deel van de aanbevelingen wordt al uitgevoerd. Er moet natuurlijk een nauw samenspel zijn tussen het veld en het departement. Wij kunnen meewerken aan het opzetten van een landelijk centrum dienstverlening GVO. Het wordt een informatie en documentatie verschaftend orgaan, gevestigd in het centrum van het land, namelijk te Bunnik.

Er is al een directeur benoemd, terwijl uit het arbeidsplaatsenplan een aantal functionarissen zullen worden

Veder-Smit

aangesteld. Het wordt een servicecentrum met een ondersteunend karakter. Het particulier initiatief kan hierop steunen en ermee samenwerken. Dat samenspel lijkt mij van erg veel belang te zijn. Juist bij het particulier initiatief – bij voorbeeld het kruiswerk – beschikt men over uitstekende kanalen om voorlichtingsmateriaal te verschaffen aan de leden en de bevolking. De Nederlandse Vrouwenraad heeft die contacten ook en kan dus ook zeer waardevol zijn.

Tot slot wijs ik op wat er op het gebied van het vrijwilligersbeleid gebeurt bij dit departement. Mevrouw Van der Werf weet waarschijnlijk dat er een interdepartementale commissie vrijwilligersbeleid is, waar ons departement met kracht aan meewerkt. In het eerste rapport dat een inventarisatie bevat, kan men lezen hoeveel vrijwilligerswerk op het gebied van de volksgezondheid al plaatsvindt. Volksgezondheid komt uit die inventarisatie erg goed naar voren. Ik heb begrepen dat de verspreiding van dat rapport niet optimaal is en ik hoop dat dit snel verandert.

Naast inventarisatie, kunnen wij faciliteiten bieden, voor zover de zeer beperkte mogelijkheden daartoe aanwezig zijn. Faciliteiten kunnen helpen de organisaties van vrijwilligerswerk goed te laten functioneren. Je moet echter goed nadenken voordat je je in de vorm van faciliteiten of subsidies gaat bemoeien met verenigingen op dit gebied. Dit houdt namelijk het stellen van zekere eisen in en daardoor kan iets van het spontane karakter en de voldoening van het helemaal zelf doen worden aangetast.

Mevrouw Van der Werf wees op het aantal adviescolleges voor de Regering en zij vroeg zich af of daarin geen beperking moet komen. Zij vroeg wat een nationale raad voor de volksgezondheid in de toekomst in dit opzicht kan betekenen als concentratiepunt. Ik zal hierover binnenkort een uitspraak moeten doen als bij de behandeling van het wetsontwerp Voorzieningen gezondheidszorg de positie van een nationale raad in het bijzonder wordt bekeken.

Ik voel toch niet voor één raad waarin alles wordt geconcentreerd. Een zekere spreiding en variatie in de advisering is voor de Regering erg nuttig. De doelmatigheid dienen wij natuurlijk ook in het oog te houden alsmede de afstemming van de adviezen op elkaar.

Het laatste grote onderwerp dat mevrouw Van der Werf besprak, betraf de

positie van de gehandicapten en speciaal die van de geestelijk gehandicapte mens. Ik ben het met haar eens dat het internationale jaar van de gehandicapten erg veel goeds kan doen ten opzichte van de mentaliteitsverandering. Ik geloof dat de nationale commissie een uitstekende start heeft gemaakt – meteen bij de opening – door dit thema zo centraal te stellen en door zoveel mogelijk gehandicapten zelf in haar midden op te nemen en te laten meewerken.

Dit geeft toch een bepaalde benadering en je merkte dit meteen al aan de speeches bij de opening. Ik ben het met haar eens dat de nationale commissie in dit opzicht goed werk kan doen, maar dat er straks een follow-up nodig is, willen de goede sfeer en de initiatieven niet teloorgaan. Het lijkt mij een belangrijke taak voor een volgend kabinet om deze doeleinden hoog te houden.

Zij sprak ook over de plaatsingsnood voor zwakzinnigen. Ik onderschrijf haar standpunt dat hier sprake is van een knelpunt, een knelpunt dat dan ook mijn aandacht heeft. Een deel van het plaatsgebrek wordt veroorzaakt door wat men heel kernachtig noemt 'de verstopping van de inrichtingen'.

Dit zou kunnen komen doordat geestelijk gehandicapten die met een lichtere vorm van hulp zouden kunnen volstaan, niet altijd kunnen verhuizen naar een lichtere vorm van verpleging, zoals een gezinsvervangend tehuis, een voorziening die onder het Ministerie van CRM valt. Hierdoor verblijven en blijven deze lichtere gehandicapten in een zwaardere vorm van hulpverlening, waarvan ook anderen graag gebruik zouden willen maken. Daarom zou er een goede prioriteitenstelling moeten komen, niet alleen bij de beoordeling van de mensen die reeds geplaatst zijn maar ook van de mensen die geplaatst gaan worden.

Ik dacht dat de plaatsingscommissies hiervoor een goede oplossing zijn, waarbij gezegd moet worden dat hun taak lang niet gemakkelijk is en dat de ene commissie beter functioneert dan de andere. Zoals mevrouw Van der Werf weet, bestaat er een interdepartementale aanpak, namelijk de Stuurgroep Planning Zwakzinnigenzorg die zich samen met het Ministerie van CRM hierover buigt. Deze stuurgroep werkt aan een planningsnota waarmee zij in een vergevorderd stadium is. Ik hoop dat deze planningsnota meer duidelijkheid zal geven over het beleid dat in de naaste toekomst gevoerd moet worden.

Dit mag ons echter niet beletten datgene te bouwen wat op korte termijn

kan en moet. Landelijk gezien hebben wij de huidige behoeftenorm voor inrichtingsplaatsen, 1,8^{0/00}, reeds gehaald. De spreiding over de provincies laat echter nogal wat te wensen over en daar zal een oplossing voor moeten worden gevonden. Dit zal, als het enigszins kan, creatief moeten gebeuren. Ik wil in dit opzicht wijzen op de oplossing in Gelderland, hoewel ik denk dat mevrouw Van der Werf dit voorbeeld zal kennen, omdat zij zelf in die provincie woont. Die oplossing hield in dat zowel de inrichtingen als de CRM-tehuizen bereid zijn geweest via tijdelijke boventallige plaatsingen of via tijdelijke capaciteitsverruiming de wachtlijst voor urgente plaatsingsaanvragen weg te werken.

Dit is een samenwerkingsproject geweest waarbij de inspectie sterk stimulerend heeft gewerkt. Het lijkt mij goed te overwegen een dergelijke operatie ook in andere provincies, waar de behoefte het sterkst is, uit te voeren. Ik ben bereid daartoe initiatieven te ontplooiën en waar nodig of onontbeerlijk de bouw van semi-permanente voorzieningen te bevorderen.

De heer de Jong heeft een onderwerp aangesneden dat de heer Ginjaar en mij bijzonder bezighoudt namelijk wat de materiële middelen zullen zijn die in 1981 nog voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne ter beschikking zullen staan wanneer hiervoor een lager bedrag zal worden uitgetrokken. Wat zal ook in de volgende kabinetsperiode, waarvoor wij enige voorbereidingen zullen moeten treffen, aan ombuigingen of bezuinigingen door dit departement moeten worden gedragen?

Uiteraard is deze verantwoordelijkheid in overgrote mate die van de Minister. Ik geloof wel dat ik in dit verband mag zeggen (dit tevens aan het adres van de heer Trip) dat ons ministerie getrouw de opdrachten heeft uitgevoerd, die het kabinet heeft opgelegd. Als er voor 1981 toch nog een extra opgave zou bijkomen (maar die is gelukkig maar een fractie van het bedrag dat de heer De Jong noemde) dan zal toch erg goed erop moeten worden toegezien dat hieruit geen schade voortvloeit. Ik geloof dat ik over een ombuiging op langere termijn, hoeveel miljarden die ook in totaal zou moeten bedragen, nu geen uitspraak kan doen.

Een interessante studie, aangeroerd door de heer De Jong, is verricht naar de consumptieverschillen tussen ziekenfondsverzekerden en particulier verzekerden.

De heer De Jong heeft een aantal punten uit die studie aangeroerd. Voor mij is het interessante van die studie

Veder-Smit

dat men een aantal beoordelingscriteria heeft gevonden voor vergelijking en beoordeling van medische consumptie in het algemeen. Men moet echter het rapport wel heel erg goed lezen wil men niet het slachtoffer worden van het denkbeeld dat ziekenfondsverzekerden nu als zodanig vanuit hun positie een groter beroep op de gezondheidszorg doen. Dan moet men namelijk uitgaan van vergelijkbare groepen, met een zelfde bevolkingsopbouw en een zelfde gezondheidstoestand. Anders kan men geen conclusies trekken.

Eén van de interessante conclusies uit dat rapport is juist dat er een samenhang is, een ingewikkelde samenhang, tussen het ziekenfonds-verzekerd zijn en de gezondheidstoestand. Daarom moet dit rapport, hoe interessant het ook is met betrekking tot de methodiek, met de grootste voorzichtigheid worden gehanteerd.

Wij zijn het eens over de waarde van diagnostische centra. De heer De Jong weet dat vrijwel met vlag en wimpel het experiment in Oudenrijn is geïnstalleerd en nu van start gaat. Enkele voorlopige conclusies lijken er al uit te komen. Ik vind het echter riskant om er al meer over te zeggen. Duidelijk blijft echter dat het experiment zijn waarde bewijst. Dat er een kanaal moet zijn om huisartsen faciliteiten te geven, is in confesso, zij het dat wij de vorm daarvoor nog niet eenduidig hebben kunnen vaststellen.

Bij een vorige begrotingsbehandeling heb ik al beloofd dat het functioneren van de huisartsenlaboratoria in de experimenten zal worden betrokken. Daarbij zal ook moeten blijken in welke mate zij kostenbesparend zijn en hoe zij de werkwijze van de huisartsen zullen kunnen beïnvloeden.

De heer De Jong heeft nog een moeilijke vraag gesteld over de invloed van de media bij hun voorlichting over spectaculaire nieuwe medische mogelijkheden. Hij heeft er onmiddellijk aan toegevoegd dat hij weet dat ik er geen directe invloed op heb. Hij vroeg of ik mij misschien kon beraden wat gedaan zou kunnen worden om illusiewekkende voorlichting of zelfs misleidende voorlichting te voorkomen.

Het is natuurlijk de taak van de media voorlichting te geven over alles wat zich aandient. Soms is dit zeer onstuimige voorlichting, die voor- en nadelen heeft. De media vertonen een grote activiteit, vooral de televisie, voor alles wat zich aandient. Op zich zelf is dat goed. Het is echter waar dat

men ook het neveneffect van een dergelijke voorlichting in het oog moet houden, omdat die bij veel patiënten schade teweeg kan brengen. Ik merk het in mijn samenspel met de media ook.

Het is wel eens gebeurd, als ik niet in een uitzending wilde komen omdat ik een genuanceerd standpunt wilde innemen, iets wat mij niet in dank werd afgenomen. Een ongenueanceerd standpunt wilde ik dan niet voor mijn rekening nemen. Hier staat tegenover dat de media, door de aandacht die zij geven aan alles wat milieu en volksgezondheid betreft, toch ook de bevolking doordringen van het belang daarvan, en dus ook van het feit dat in de prioriteitenstelling dat beleid van ons ministerie zwaar moet wegen.

Ik vermoed dat dit doorwerkt op het succes dat met de prioriteitenstelling kan worden behaald. Ik zie dit als een goede kant van de grote aandacht. De onstuimigheid geeft mij een enkele keer ook zorg.

De heer De Jong heeft een vraag gesteld over de commissie-Verhagen. Deze laat zich inderdaad niet uit over een *erkenning van een hogere beroepsopleiding voor psychotherapie*. De bepaling van een regeringsstandpunt over het rapport-Verhagen heeft urgentie. In dit standpunt zullen wij ingaan op de eventuele behoefte aan hogere opleidingen.

Ik zeg graag toe dat ik overleg zal voeren met Justitie over de vraag in hoeverre het benoemingenbeleid voor notarissen elementen kan bevatten waarmee wij in ons spreidingsbeleid voor gezondheidsberoepen ons voordeel kunnen doen.

Mevrouw Vonhoff heeft allereerst in algemene zin de aandacht gevestigd op het drugvraagstuk, dat er niet eenvoudiger op wordt, om het met een understatement te zeggen. Het baart ons toenemende zorg. Ik ben het met haar eens dat er toenemende behoefte is aan hulpverlening en vooral aan een gevarieerd aanbod hiervan, opdat drugsverslaafden zoveel mogelijk in een vroeg stadium, maar ook in een laat stadium, bij terugkeer in de maatschappij, zo goed mogelijk kunnen worden geholpen. De bekende stuurgroep de ISD spant zich zeer ervoor in, binnen de aanwezige mogelijkheden de beste oplossing te vinden en te zamen met de gemeenten de plannen die worden voorbereid en de initiatieven die worden ontwikkeld, tot een goede afronding te brengen met goede kwaliteit en goede organisatie.

Mevrouw Vonhoff heeft in het bijzonder gesproken over de vraag in

hoeverre een verslaafde die zelf geen enkele kans ziet van zijn verslaving af te komen, door gedwongen opnemings- en gedwongen behandeling kan worden geholpen. Het is duidelijk dat dit een moeilijk en delicaat vraagstuk is. Mevrouw Vonhoff wees er al op dat door hulpverleners eraan wordt getwijfeld of iemand die zelf niet gemotiveerd is, gedwongen kan worden behandeld. Hiertegenover kan men stellen dat iemand misschien geen motivatie heeft in zijn uitwendige persoonlijkheid, maar dat deze motivatie in zijn binnenste wél aanwezig is. Deze moet dan tevoorschijn worden gebracht.

Als wij dit vertalen in wettelijke maatregelen, komen wij eerst bij datgene wat mevrouw Vonhoff heeft aangevoerd, namelijk datgene wat is voorgesteld in de nadere memorie van antwoord op het wetsontwerp bijzondere opnemings- en psychiatrische ziekenhuizen. Hierin hebben de Minister van Justitie en ik voorgesteld dat de machtiging tot opnemings- en eigen verzoek ook voor deze categorie patiënten mogelijk is. Wij hebben dit onderbouwd met een kenschets van de stoornis van deze patiënten.

Onze gedachte hierbij is dat, als een patiënt het op deze manier wil proberen, hij niet hierop kan terugkomen als hij wordt behandeld; deze behandeling moet dan worden voortgezet. Volgens de huidige tekst van het wetsontwerp is dit voor maximaal een jaar mogelijk. Als de patiënt binnen die termijn ontslagen kan worden, kan het eerder. Dat is mijn concrete antwoord.

Zij vraagt voorts of het in dit verband geen probleem is dat sommige inrichtingen de neiging zullen hebben moeilijke patiënten af te schuiven. Ik wil niet stellen dat dit nooit gebeurt, want ik kan mij situaties voorstellen dat men patiënten erg moeilijk kan behandelen en dat zij ook de behandeling van anderen bemoeilijken. Daarom is er behoefte aan zeer gespecialiseerde inrichtingen die zich met deze behandeling bezighouden. Ik denk dat de capaciteit daarvan zal moeten worden vergroot. Ik ben ook in overleg getreden met de desbetreffende sectie van de NZR over de vraag, of men daar ook die toenemende behoefte ziet en, zo ja, hoe men daaraan tegemoet zou willen komen. Daar heb ik een eerste antwoord op gekregen.

Het is in zekere zin een probleem dat parallel loopt met dat van de heel sterk gestoorde en moeilijk te behandelen patiënten, die wij de SGA-patiënten hebben genoemd. Ook dat is een categorie die geweldig moeilijk te plaatsen is en waarvoor je toch graag in alle

Veder-Smit

grote regio's plaatsen zou willen hebben. Ik denk dat de oplossing op den duur zal liggen in specialisatie op dit terrein en in speciale eisen aan de accommodatie en de staf daarvoor. Daar zal dan ook een beloning tegenover moeten staan in de vorm van een speciaal tarief voor deze heel moeilijke behandeling.

Dat is het wetgevingsaspect. Ik zou graag zien hoe de Tweede Kamer reageert op deze voorstellen zoals ze nu liggen in het wetsontwerp bijzondere opnemings in psychiatrische ziekenhuizen.

Een tweede punt is dat er een overleg is gestart met de besturen van de vier grote gemeenten en de Vereniging van Nederlandse gemeenten, in het kader van het overleg dat periodiek plaatsvindt met het Rijk, onder voorzitterschap van Binnenlandse Zaken. Er is een werkgroep gevormd die bekijkt of er niet meer kan gebeuren dan is gesteld in deze passage in de zojuist genoemde wet. Ik zou het zo willen samenvatten dat in die werkgroep een analyse wordt gemaakt van de instrumenten, die ter beschikking staan aan de plaatselijke justitie aan de ene kant en de hulpverleningsinstanties aan de andere kant, om verslaafden die heel dikwijls uit hoofde van hun verslaving toch met justitie in aanraking komen, langs deze weg te helpen.

Dit is nog lang niet uitgekristalliseerd, hoewel er toch juridische mogelijkheden voor zijn. Mevrouw Vonhoff kent de combinatie van voorwaardelijke straf en een maatregel. Deze combinatie wordt maar zelden gehanteerd, meen ik te mogen zeggen, maar is natuurlijk ook afhankelijk van de behandelingsmogelijkheid die ter beschikking staat.

Dat overleg is goed op gang gekomen. Het wordt in zeer concrete zin gevoerd en ik ben ook erg benieuwd wat daar uit zal komen. Dit geldt te meer omdat de grote pleitvoerder voor meer gedwongen opname en behandeling, de heer Van der Louw, participeert in die werkgroep en daar alle kansen krijgt om zijn gedachten nader uit te werken.

Ten slotte kan ik mededelen dat er een notitie of nota voor de Tweede Kamer komt ten behoeve van een uitgebreide commissievergadering. Daarin zullen wij een uiteenzetting geven over deze punten en over de hulpverlening, die voornamelijk van CRM zal moeten komen, bij herstel. Tevens zullen de punten van de vroeghulp en het maatschappelijk herstel van een verslaafde die ontwend is maar zich weer in de

maatschappij zal moeten handhaven in deze nota aan de orde komen. Hier komt dus nader bericht van onze kant over.

De heer Van der Jagt heeft in het bijzonder de aandacht gevraagd voor de hartchirurgie en de toestand in De Klokkenberg. Wij kunnen gelukkig stellen dat De Klokkenberg in een wat rustiger vaarwater terecht is gekomen. Het heeft veel inspanning gekost en ik zou met waardering de namen willen noemen van professor Greep, van de Begeleidingscommissie Hartchirurgie Nederland, en van het Rotterdamse en Utrechtse centrum die met veel eigen inspanning en met terbeschikkingstelling van sommigen uit hun midden, krachtig hebben geholpen om De Klokkenberg weer overeind te helpen.

Ondanks de grote problemen die er in het afgelopen jaar zijn geweest, zijn er toch 200 openhartoperaties verricht in dat jaar. Dat is wel een prestatie als men bedenkt dat het het eerste jaar van die kliniek was. Wij hopen en verwachten dat in De Klokkenberg dit jaar het dubbele aantal operaties zal kunnen worden verricht. In het algemeen gaat het de hartchirurgie beter, om niet te zeggen goed. Over 1980 hebben we de exacte cijfers per centrum nog niet, maar de schatting is dat de totaalproductie aan openhartoperaties om en nabij de 4150 in dat jaar is geweest.

Wij zijn dus het eerste streefgetal van 4000 al te boven. Dat is ten opzichte van 1979 een stijging met circa 200. Het is moeilijker voor de toekomst uitspraken te doen die een zekere mate van geldigheid zouden kunnen hebben, maar wij kunnen met de nodige voorzichtigheid stellen dat er een stijgende lijn is, des te meer omdat het mogelijk is gebleken in Zwolle toestemming te geven tot het oprichten van een nieuw hartchirurgisch centrum in het ziekenhuis De Weezenlanden. Zo moet het lukken over een aantal jaren in Nederland totaal 6000 openhartoperaties te verrichten en de luchtbruggen naar rato af te bouwen.

De heer Eijnsink heeft, welsprekend en krachtig als wij van hem gewend zijn, herinnerd aan de toepassing van total energy bij ziekenhuizen. Hij heeft gewezen op de mogelijkheden maar ook op de moeilijkheden en hij noemde met name de termijn waarop de investeringen daarvoor zouden kunnen worden afgeschreven.

Ik heb in mijn brief aan de ziekenhuizen, in de wandeling de versoberingsbrief inzake de bouw, daarop de aandacht gevestigd. Ook in het overleg met het College voor ziekenhuisvoorzieningen is de aandacht op de geld-

en energievervlindende installaties die hier en daar aanwezig zijn gevestigd. Als er een goede aanleiding voor is, wil ik graag opnieuw bij het College voor ziekenhuisvoorzieningen de aandacht op deze zaak vestigen.

De heer Trip heb ik al beantwoord toen ik sprak over de middelen en mogelijkheden voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Wat de media aan aandacht besteden aan het beleid en aan de problemen geeft de prioriteit die dit werk zal moeten hebben wel weer. Het is duidelijk dat bij Volksgezondheid goed zichtbaar is, hoe het tegemoet komen aan wensen op het gebied van personeelsuitbreiding samengaat met de bevrediging van de behoefte aan werkgelegenheid. Daarom is het zo verheugend dat mij in het kader van Bestek '81 toch een aanzienlijke verruiming van arbeidsplaatsen in de intramurale gezondheidszorg is toegestaan.

Het is voor ons als bewindslieden niet gemakkelijk aan de ene kant loyaal mee te werken aan die ombuigingen die 's lands economie noodzakelijk maakt en aan de andere kant die belangen te behartigen die in het bijzonder aan ons zijn toevertrouwd. Het is eigenlijk een van de allermoeilijkste aspecten van dit beleid.

Wij trachten daarin het juiste midden te vinden. Het Financieel overzicht van de kosten van gezondheidszorg dat jaarlijks verschijnt – het weet steeds de instemming van de Minister-raad te verwerven – is een belangrijk houvast. Ik hoop, dat het Financieel overzicht in de toekomst een houvast zal kunnen blijven. Ik hoop, dat het imago, dat de gezondheidszorg heeft gedragen, namelijk dat met geld werd gesmeten, zal verdwijnen. De marges worden steeds smaller. Die marges zullen niet tot nul mogen dalen. Een zekere speling zal er moeten blijven.

De heer Vogt heeft zijn instemming betuigd met de anti-rookactie. Hetzelfde heeft de heer Van der Jagt gedaan. Er is wel op gewezen, dat de actie maar een onderdeel van het geheel is. Welke maatregelen zullen worden genomen. Hoe zal de niet-roker, die niet in de luchtverontreiniging wenst te toeven, die schadelijk en onaangenaam is, worden ondersteund? Wat dit betreft sta ik op dit moment nog met lege handen. Ik beschik wel over het rapport van de interdepartementale commissie Beperking Tabaksgebruik, maar daarin staat een aantal voorstellen, dat ook de instemming van de Ministerraad zal moeten verwerven. Er is sprake van enkele controversiële punten. Ik ben begonnen met een bijeen-

Veder-Smit

komst van de betrokken ministers te beleggen. Eind februari zal die plaatsvinden. Ik hoop dat het merendeel van de aanbevelingen kan worden gerealiseerd.

Als die de instemming van de Ministerraad verwerven, zal een nota of een brief aan de Staten-Generaal worden gestuurd. In dit stadium kan ik daarover nog niet veel zeggen. Met het alleen maar plaatsen van advertenties komen wij er niet. Advertenties geven een bewustwording; het probleem zal bespreekbaar worden gemaakt. De oplossing zal moeten komen via maatregelen die door alle betrokkenen vrijwillig zullen moeten worden genomen. Ik neem aan dat er ook overheidsmaatregelen zullen komen ter zake van openbare ruimten. Ik hoop dat ik erin zal slagen iets van dat alles te concretiseren.

De heer Vogt heeft nog eens de aandacht gevestigd op hetgeen hij ook bij de behandeling van de vorige begroting aan de orde heeft gesteld, namelijk de problemen, die rijzen bij de sluiting van ziekenhuisvoorzieningen. Inmiddels is er een concept algemene maatregel van bestuur voor een sluitingsprocedure en de financiering opgesteld. Deze heeft de goedkeuring van de Ministerraad verworven en is voor advies naar de Raad van State gezonden. Daarin staat een soort van draaiboek voor sluiting van ziekenhuizen. Ter zake van de ziekenhuiskwestie in Raamsdonksveer en Oosterhout heb ik vertegenwoordigers van 5 gemeenten ontvangen. Er kan derhalve niet worden gesteld, dat ik de gemeenten heb verwaarloosd.

Wat betreft de bereikbaarheid van ziekenhuizen door openbaar vervoer, merk ik op, dat ik de stelling van de heer Vogt ken. Ik zie de waarde van die bereikbaarheid in. Het is geen gebrek aan bereikbaarheid van mijn kant om een en ander in een richtlijn neer te leggen, maar een gebrek aan mogelijkheden om dat te doen. Openbaar vervoer is moeilijk in minuten of kilometers uit te drukken voor alle plaatsen. Ik ben niet in staat die bereikbaarheid in concrete voornemens om te zetten.

De vergadering wordt van 16.55 uur tot 17.13 uur geschorst.

□

De heer **Versloot** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats wil ik de Minister er mijn excuses voor aanbieden, dat ik door persoonlijke omstandigheden het eerste gedeelte van zijn antwoord niet zelf kon horen. Dat gedeelte van het antwoord is mij echter

getrouwelijk overgebracht, zodat ik met recht kan zeggen dat ik de Minister voor zijn gehele antwoord dankbaar ben.

Wat betreft de Wet milieugevaarlijke stoffen zullen wij graag afwachten hoe het ontwerp aan de overzijde zal worden ingediend.

Uiteraard is in de Afvalstoffenwet opgenomen, dat de provincies een plan moeten opstellen; zij zijn ervoor verantwoordelijk dat er een goed systeem van afvalverwerking tot stand komt. Eigenlijk is bij de formulering van die wet en bij de vaststelling van de termijnen voor de afvalstoffenprogramma's ervan uitgegaan dat wij voorlopig nog zouden kunnen doorgaan zoals het ging. Het lijkt er echter op dat wij nauwelijks de tijd hebben om die programma's af te wachten. Ik heb de indruk dat er aanmerkelijk méér capaciteit gecreëerd zal moeten worden – en dit zal op korte termijn moeten gebeuren – voor het verbranden van afvalstoffen dan nu het geval is. De AVR heeft dan wel aan een boel bestuurlijke kinderziekten geleden maar wij mogen er bijzonder blij om zijn dat deze installatie er is. Het is de enige installatie van een dergelijke schaal in ons land.

Een probleem is dat dergelijke verbrandingssystemen bijzonder duur zijn en in feite slechts gecombineerd met de verbranding van huisvuil kunnen worden gebruikt. Zolang dit zo is en er bovendien een vrije keuze is voor gemeenten en bedrijven om over andere systemen van afvalverwerking te beschikken, blijft de AVR in een uitermate ongunstige concurrentiepositie. De potentiële klanten zullen immers kunnen blijven zoeken naar wegen om het gebruik van een dergelijke installatie zoveel mogelijk te vermijden. Zij zullen blijven zoeken naar een goedkopere oplossing, die naar de huidige inzichten echter minder bruikbaar en goed is.

De vraag is echter, of wij niet zullen moeten komen tot een systeem dat meer verplichtingen oplegt aan de producenten van afval en hun minder ruimte laat om uit te wijken naar goedkopere systemen, waardoor de duurdere dan opeens niet exploitabel zouden worden. Ik geloof dat dit probleem niet kan wachten totdat alle provinciale programma's gereed zijn.

Wat de waterleiding betreft, wil ik het volgende opmerken. Ook in de memorie van antwoord aan deze Kamer heeft de Minister al gezegd dat hij door de KIWA een onderzoek heeft laten instellen naar wat er nu verder met die waterleidingbuizen gebeuren moet.

Het is vooral psychologisch op het ogenblik een bijzonder groot probleem, omdat men ervaren heeft dat het water, dat door de waterleiding geleverd wordt en waarvan men het gevoel had dat het betrouwbaar was, opeens verdacht is doordat er gedeelten in waterleidingbuizen zijn, die doordringbaar blijken te zijn, waardoor de meest vreemde stoffen ongezien en ongemerkt je huis binnen sluipen.

Ik herinner mij de situatie, die zich in 1963 in Rotterdam voordeed; er kwam opeens brak water uit de leiding en er bleek allerlei gedierte in dat water te leven. Als je een glas water bekeek, had het veel weg van een aquarium! Dit voorval is een enorme schok geweest, omdat zo iets met het waterleidingssysteem kon gebeuren. Het leeft nog in de herinnering. De schok, die ontstaat doordat een ogenschijnlijk betrouwbaar systeem blijkt te disfunctioneren, is erg groot.

Ik wil erop aandringen, dat er – hoewel het ook particuliere of lokale bedrijven kan betreffen – van de zijde van de Minister op wordt aangedrongen, dat hierover zoveel mogelijk klaarheid gegeven wordt en deze systemen zoveel mogelijk het vertrouwen herwinnen, dat zij genoten en nodig hebben.

Wat het vliegtuiglawaai betreft, heeft de Minister gesteld dat het min of meer subjectieve normen zijn, normen die berusten op een compromis. Hij stelde daar tegenover de Russische normen als zijnde normen die te idealistisch zijn om überhaupt nageleefd te worden. Volgens mij zijn de Russische normen gebaseerd op doses die geen meetbaar effect geven. Dat is uiteraard bijzonder strak en ook bijzonder onnuttig.

Er zijn allerlei effecten die helemaal niet schadelijk zijn en die soms zelfs wel nuttig kunnen zijn, bij voorbeeld weerstand kunnen opbouwen of training. De Russische normen zijn no-effect-normen en tot nu toe heb ik altijd begrepen dat de normen die in onze landen zijn opgesteld, zijn gebaseerd op nog aanvaardbare effecten. Dat is natuurlijk wel iets anders dan een compromis.

Het verschil dat thans bestaat in de normen voor verkeerslawaai en voor vliegtuiglawaai brengt mijns inziens duidelijk naar voren waar wij het precies over hebben. De norm voor de normale geluidhinderbelasting is 50 dBa. Zonder enige twijfel zijn er uitzonderingswaarden voor bestaande situaties, in zekere zin beleidsconcessies voor bepaalde bestaande situaties. Dat

Versloot

kan gaan tot 65 dBA en zelfs in bepaalde omstandigheden tot 70 dBA. Vaststaat dat de norm 50 dBA is en dat alleen voor ongunstige bestaande situaties die concessie wordt gedaan.

Uit het rapport van de commissie van de voorlopige centrale raad voor de milieuhygiëne heb ik begrepen dat wij hier met de 35 Kosteneenheden te maken hebben met een norm die uitsluitend als zo'n beleidsconcessie voor bestaande toestanden kan worden gezien en dat de eigenlijke norm ontbreekt. Dit heeft tegelijkertijd tot gevolg dat wij ons daarbij richten op situaties – bij voorbeeld rondom luchthavens, ook militaire, waarvoor dezelfde norm wordt gehanteerd – waarbij de ruimte wordt gecreëerd om te stellen dat wij die voorlopig toch niet aan kunnen – zoals rondom Schiphol – en dat wij die daarom maar dekken met die 35 Kosteneenheden.

Ik blijf het betreuren dat de normstelling voor vliegtuiglawaai en voor verkeerslawaai zozeer anders is en dat de norm voor vliegtuiglawaai kennelijk toch met een veel lossere hand is vastgesteld dan die voor de overige geluidshinder in deze samenleving.

In eerste instantie heb ik gewezen op de stelling van de voorlopige centrale raad voor de milieuhygiëne, namelijk dat de bevoegdheid van de Minister om zonder dat dit in de Luchtvaartwet is genoemd toch medeverantwoordelijkheid te dragen voor de zonegrootte zou kunnen berusten op de geluidshinderwet en dat het dus niet nodig is dat de Minister zich bij de uitvoering van de Luchtvaartwet alleen maar beperkt tot de 35 Kosteneenheden of tot welke normstelling ook, maar dat hij wel degelijk mee zou kunnen spreken over de zonegrootte. Ik heb van de Minister niet vernomen of hij het met die stelling eens is. Zo hij dat wel is, is hij dan bereid, die bevoegdheid op grond van de Wet geluidshinder te gebruiken?

□

De heer **Lamberts** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank mevrouw Veder voor haar wijze van beantwoording. Natuurlijk hebben wij verschillende denkbeelden over de onderwerpen die wij vandaag bespreken, maar in haar manier van antwoorden gaf zij de suggestie dat wij voor een geweldig stuk met elkaar konden opwandelen. Ik dank haar hier hartelijk voor. Naar mijn mening heeft ze zeer adequaat geantwoord. Waarschijnlijk kon zij dit doen, omdat het advies van de adviescommissie-geneeskundigen blijkbaar sinds enige dagen in haar bezit is.

Ik kreeg zojuist een inhoudsopgave van het advies, waaruit ik concludeer dat de commissie te vergelijken is met de commissie-Dalmulder van 1959. Net als die commissie, gaat deze commissie uit van een overschot van artsen in het jaar 2000. Het grappige is nu, dat onze conclusies niet ver uit elkaar liggen. Ik ben alleen op een ander punt gestart.

Ik heb mij allereerst afgevraagd wat de capaciteit is van de opleiding van geneeskundigen die op de bevolking kunnen worden losgelaten. Daarbij ging ik uit van de vraag, hoeveel specialisten in een bepaald vak kunnen worden toegelaten, opdat zij hun vaardigheid niet verliezen. Zo kwam ik tot de som: 8 medische faculteiten × 150 medisch studenten. Hiermee bestrijdt men echter wel de vrijheid van onderwijs. Mijn partij vindt dat een ernstige zaak.

Ik zou de vrijheid graag verder willen uitbreiden, maar dan moeten er meer medische faculteiten komen. In bepaalde regio's ontbreekt naar mijn mening nog een topziekenhuis uit een oogpunt van patiëntenzorg. Daarom noemde ik Twente en Tilburg. Dan zou er meer onderwijscapaciteit komen en kregen deze regio's een betere patiëntenzorg.

Tot mijn genoegen heb ik van de Staatssecretaris gehoord dat de huisartsopleiding in het nieuwe voorstel tot twee jaar zal worden uitgebreid. Persoonlijk zie ik liever drie jaar en ik zal u verklaren waarom. Onlangs was ik in Arosa, alwaar ik goede betrekkingen heb met de plaatselijke huisarts. Onze zonen zitten beiden in een internationale commissie, zodat ik een aardig beeld heb van de wijze waarop men in Zwitserland tracht de opleiding te vervormen. Daar streeft men naar het verkrijgen van veel meer handvaardigheid.

Men wil gedurende drie jaar meer handvaardigheid aanleren, om zo doende meer te kunnen opvangen van de tweede lijn. Onze basisartsen en afgestudeerde huisartsen missen die grotere kunde gewoon. Juist gezien het maatschappelijk beleven dat wij er in ons land in willen inbrengen, zal een periode van drie jaar nodig zijn. Daar is natuurlijk wel over te praten. Het kan ook 2,5 jaar worden, of zo.

De Staatssecretaris heeft gesproken over de bovennormale praktijken. Wij moeten komen tot een regeling, waarin wordt afgebouwd bij een totaal aantal zielen in een praktijk. In Rotterdam heeft men al 40 jaar een systeem betreffende de zogenaamde 'ziekenfondszielen'. Dat werkt daar gunstig,

maar de rest van het land wil er niet aan.

De rijksoverheid zal een of andere regeling moeten instellen. Dit zal noodzakelijk zijn om over het totaal aantal 'zielen' te beschikken.

Tot slot wil ik eerst tot de Minister mijn dank uitspreken. Ik vind dat hij de afgelopen jaren een zeer goed minister is geweest voor zijn departement. Men spreekt wel eens over een goed vakminister. Ik vind ook dat hij het hele beeld veel duidelijker heeft overgebracht dan in het verleden is geschied. Als hij minister was geweest in een socialistisch kabinet, zou hij natuurlijk nog veel beter zijn geweest, maar je kunt niet alles van de mensen verwachten.

Ik kom thans tot mevrouw Veder. Wij zijn vroeger heftige tegenstanders geweest. Ik heb het gevoel dat wij de laatste jaren veel dichter bij elkaar zijn gekomen. Mevrouw Veder is ook een uitstekend 'vakminister'. Als ik VVD'er was, zou ik haar een tien met een grif fel geven. Zij heeft natuurlijk niet altijd alles gedaan wat ons in socialistische huize kan bekoren, maar voor haar werkkraft, haar werkwijze en haar intentie krijgt ze van mij allemaal hoge cijfers. Ik wil haar hartelijk danken voor de prettige samenwerking tijdens deze en voorgaande periode.

□

Mevrouw **Van der Werf-Terpstra** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de bewindslieden danken voor hun uitvoerige beantwoording. Ik heb niet veel behoefte aan een tweede termijn als een soort nieuw debat. Ik wil bepaalde toezeggingen van de Staatssecretaris onderstrepen. Tevens wil ik enkele kanttekeningen plaatsen.

Ik begrijp dat het bepaalde problemen oplevert om een soort totaaloverzicht te maken van de inhoud van de begroting, de memorie van toelichting en de balansen. Het gaat mij er niet om dat wij het op een lijstje gepresenteerd krijgen. Het gaat erom dat het veld beter inzicht krijgt in de positieve resultaten. U hebt net gehoord dat vriend en vijand meent dat u het goed gedaan hebt. Ik wil die stelling in het veld verdedigen. De mensen daar menen vaak dat u alleen maar bezig bent met het knotten van salarissen, enzovoorts. De bewindslieden zeggen dat er ieder jaar wel een samenvattend overzicht verschijnt, maar ik vind het nuttig wanneer alle mensen in het veld overtuigd raken van die belangrijke beleidslijnen. Men spreekt daar ook nog vaak over een ad hoc-beleid. Wel merk ik op dat men ook niet altijd precies weet waarmee wij bezig zijn.

Van der Werf-Terpstra

Ik ben blij met de toezegging omtrent het inspelen van de huisarts op het bevolkingsonderzoek. De bewindslieden haalden nog eens duidelijk aan de sterfte aan kanker, de milieufactoren, het gezondheidsgedrag en de leefwijze en het schrijnend verschil tussen mannen en vrouwen.

Ik ben blij met de toezegging dat ik het rapport van de commissie-Buurman toegezonden krijg. Ik wil nog even met u spreken over het GVO-centrum in Bunnik. U hebt gezegd dat daar mannen en vrouwen kunnen worden geplaatst. Wij zijn in deze Kamer erg aardig voor elkaar. Ik kreeg van een niet tot mijn politieke partij behorend lid de volgende vraag toegeschoven:

Zijn ze op het Ministerie van Volksgezondheid niet zo vrouwvriendelijk? In een interview dat kort na de conferentie in Stockholm gehouden is, lees ik dat op het Ministerie van Volksgezondheid, als laatste van de ministeries, pas onlangs een commissie is geïnstalleerd voor plaatsing van vrouwen. Nu wij hiertoe de gelegenheid hebben, wil ik erop wijzen dat door vrouwen, die in het 'veld' zo nauw betrokken zijn bij opvoeding en vorming, belangrijke rollen vervuld zullen kunnen worden.

In een artikel in de Volkskrant van 12 januari jl. lees ik: De Regering verzuimt maatregelen te nemen om de sterk stijgende werkloosheid onder vrouwen tegen te gaan'. Als ik dan een stukje verder lees dat de komende drie jaar 350.000 vrouwen op zoek zullen zijn naar werk denk ik dat de Staatssecretaris voor de bezetting van de GVO zeer bekwame vrouwen zal kunnen en willen aanstellen. Ik ben blij met de positieve reactie van de Staatssecretaris op mijn voorstel om ook de Vrouwenraad in te schakelen.

Ik heb nog geen kennis kunnen nemen van het inventarisatierapport van de interdepartementale commissie. U ziet dat wij ook niet alles kunnen lezen! De Minister geeft overigens toe dat ook hij niet alles leest. Het zou misschien toch nuttig zijn van deze zaken kennis te nemen en ik houd mij dan ook voor toezending van het rapport aanbevolen.

De Staatssecretaris heeft opgemerkt dat de overheid schroomt zich te bemoeien met het vrijwilligersbeleid en dat zij wil voorkomen dat het eigen initiatief op ander terrein wordt geraakt. Ik denk echter dat men, wanneer men voorzichtig aan de kant blijft staan, niet tot elkaar kan komen. Aan gezien in de memorie van toelichting wordt gesproken over een beter con-

tact en een zekere reorganisatie denk ik dat de samenwerking van overheid met vrijwilligers en de nemers van initiatieven belangrijk is.

Omgekeerd meen ik ook dat de overheid niet alles hoeft te doen en dat zij bepaalde onderzoeken best aan vrijwilligers kan overlaten. Aan die onderzoeken kan zij dan achteraf een zekere sanctie geven waaruit blijkt dat zij het rapport uit de vrijwilligerswereld accepteert en onder haar auspiciën het land in wil sturen. Het verheugt mij ook wel dat niet alles wordt gecentraliseerd in de Nationale Raad voor de Volksgezondheid.

De Staatssecretaris heeft gezegd de geriater als klinisch specialist nog niet in de verpleeghuizen te willen hebben. Ik meen echter dat het op de lange duur erg noodzakelijk zal zijn dat de invloed van de geriatrie in de verpleeghuizen merkbaar is. Het is misschien mogelijk in een bepaalde regio een geriater aan te stellen, die een zekere supervisie heeft over de verpleeghuizen. Ik weet niet precies hoe dit moet gebeuren, maar de Staatssecretaris zal hierin wel een weg weten te vinden.

Nu aan de opleiding meer vorm zal worden gegeven, moet het naar mijn mening mogelijk zijn in de verpleeghuizen mensen aan te stellen met een wat lagere opleidingsgraad, bij voorbeeld met een bepaalde aantekening dat zij meer weten van de geriatrie. Ik denk dat met een dergelijke aantekening ook de huisartsen erg gediend zouden zijn.

Ik ben het met de Staatssecretaris eens, dat de nood ten aanzien van de verzorging en verpleging van geestelijk gehandicapten door haar niet geheel kan worden gelenigd. Ik ben al blij als zij begint met een prioriteitenstelling. De interdepartementale aanpak, samen met CRM, zal naar ik hoop een weg weten te vinden waarlangs die grote nood kan worden opgeheven.

De Staatssecretaris zegt dat zij de creatieve aanpak doorspeelt naar de mensen die zelf bezig zijn in de geestelijke volksgezondheid. Mag ik die creatieve aanpak ook zien ingebracht in een interdepartementale inbreng en dit dan ook verwachten van de Regering?

Ik ben blij met de toezegging van een tijdelijke capaciteitsverruiming en met de toezegging om die semi-permanente gebouwen te helpen waarmaken.

Ik dank ò de Minister ò de Staatssecretaris voor hun bemoeienissen in deze afgelopen regeringsperiode en het vele werk dat zij hebben gedaan.

□

De heer **De Jong** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractiegenote mevrouw Vonhoff-Luijendijk en ik hebben geen vragen, en dat niet schouderophalend. Er zijn voor ons geen vragen meer naar aanleiding van onze betogen van vanochtend. Alle vragen zijn beantwoord en alle inlichtingen zijn verstrekt.

Ik ben daarom erg blij. De Regering heeft vanmiddag in deze Kamer al meer woorden van waardering gehoord. Ik vind dat deze bewindslieden ten volste toekomen en wens ze de volgende regeringsperiode een soortgelijk succes.

□

De heer **Van der Jagt** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij graag aan bij de woorden van de vorige sprekers. Beide bewindslieden hebben ook uitgebreid mijn vragen beantwoord. Ik wil echter op twee punten ingaan, waarover de Minister nog heeft gesproken.

De Minister vreesde dat er bij mij een misverstand heerste over de financiering van de Hinderwet. Naar mijn mening is dat niet het geval. Ik wist wel dat de milieuwetgeving doeluitkeringen kent, die uiteraard niet voor andere doelen mogen worden gebruikt. Daarover sprak ik echter niet. Ik refereerde aan het feit dat de controle op de naleving van de Hinderwet uit de algemene uitkering aan de gemeenten moet worden gefinancierd.

De Minister stelde daaromtrent in het interview in de NRC, dat de gemeenten met dit geld een goed milieubeleid kunnen voeren. 'Echter', zo stelde hij, 'zij kunnen dat geld ook uitgeven aan de exploitatie van bijvoorbeeld een zwembad in plaats van een aantal ambtenaren belasten met het toezicht houden op de naleving van de Hinderwet'. Theoretisch kunnen dus gelden uit de algemene uitkering van het Gemeentefonds, mede bestemd voor controle op de naleving van de Hinderwet, voor een ander doel worden bestemd.

Mijn zorg is nu dat er dan nogal wat gemeenten kunnen zijn die de controle op de naleving van de Hinderwet laten voor wat zij is, en dit geld liever gebruiken voor op het oog plezieriger lijkende zaken. Is deze gedachte juist? Ik hoor nogal eens geluiden dat aan de controle nogal eens iets ontbreekt.

Ik ben het met de Minister eens dat een grote bevolking druk legt op het milieu. Ik heb evenwel ervoor willen waarschuwen dat wij de groeiende bevolking niet als de Kop van Jut mogen

Van der Jagt

zien. Ik releveerde wat aan de overzijde is gezegd, namelijk dat een beperking van de groei van de bevolking een allereerste voorwaarde is voor een goed milieubeleid. Welnu, daar geloof ik niets van. In eerste termijn heb ik getracht dat aan te geven. In de vorige eeuw, bij een veel geringere bevolking, traden grote epidemieën op. Zo was bij voorbeeld de Thames bij Londen een haard voor pest en cholera. Thans, bij een veel grotere bevolking, is de Thames weer zuiver en keert de zalm er terug.

Ik wil hiermee maar zeggen dat de milieuproblemen in de regel technische problemen zijn, die technisch oplosbaar zijn. Laten wij daarom geen zondeboeken zoeken die er in wezen niet zijn. De tweede auto zal een belasting op het milieu geven, het derde kind nauwelijks.

Ik heb getracht, aan te geven dat de vergrijzing van ons volk voor ons een veel grotere zorg moet zijn. Gaat dit proces in toenemende mate door, dan graven wij als natie op de lange termijn ons eigen graf.

Ik ben het roerend met de Minister erover eens dat het niet de taak van de Regering is, regulerend op te treden voor de bevolkingsontwikkeling. De Minister meent dat het wél tot de taak van de Regering behoort, goede voorlichting op dit terrein te geven. Uiteraard komt men dan bij de moeilijke vraag wat onder goede voorlichting moet worden verstaan. Het zal in de praktijk moeilijk zijn, de grens tussen voorlichting en regulering goed te trekken. Ik meen dat grote behoedzaamheid op dit punt noodzakelijk is en hoop dat de Minister het hierover met mij eens is.

Tot slot wens ook ik de Minister en de Staatssecretaris veel kracht toe om hun ambtsperiode met veel enthousiasme uit te dienen. Ik wens hun hiervoor veel wijsheid toe.

De vergadering wordt van 17.45 uur tot 17.55 uur geschorst.

Minister Ginjaar: Mijnheer de Voorzitter! De heer Versloot is nog even teruggekomen op de plannen die de provincies moeten maken. Voor zover het de uitvoering van de afvalstoffenwet betreft, heeft de wetgever gekozen voor de gedecentraliseerde uitvoering. Ik denk dat wij ons daaraan moeten houden. De vraag laat zich stellen, of gecentraliseerde uitvoering aanstonds zoveel beter zou zijn. Ook al zijn de plannen van de provincies niet binnen;

de verdere uitvoering van de wet zal haar schaduwen vooruitwerpen. Dit betekent dat in de tweede helft van 1981 het inrichtingen- en vergunningbesluit gereed moet komen.

Luisterend naar de heer Versloot, kreeg ik de indruk dat hij doelde op de problematiek van de chemische afvalstoffen en met name op de vraag of de verwerkingscapaciteit daarvoor wel voldoende is. Hij verwees naar de AVR en de problematiek dat bepaalde chemische afvalstoffen in feite alleen maar met huishoudelijk afval verbrand kunnen worden. Ongetwijfeld zal dat aspect ook in de provinciale plannen zijn uitwerking krijgen. Voor zover het gaat om de verbrandingsoven, zoals ik het altijd huiselijk uitdruk, zal de problematiek in de commissie-Kolfschoten samen met het bedrijfsleven worden bekeken.

De problematiek is erg urgent. Tevens is daarbij de vraag aan de orde, hoe deze feitelijke problematiek zich verhoudt tot de wet, die zegt dat de verwerking van chemisch afval de uitdrukkelijke verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven is.

Ook in de Tweede Kamer is wel eens gesproken over deze problematiek, die zich in algemene zin laat vertalen in de vraag, of verwerking van chemisch afval – meer in het bijzonder verbranden en storten – niet iets is wat economisch gezien beschreven moet worden als een proces waar geen toegevoegde waarde kan optreden en of men dat dan wel ten principale aan het bedrijfsleven moet overlaten. Wij bezinnen ons op die vraag. Belangrijker en urgenter is evenwel het creëren van voldoende verwerkingsmogelijkheden. Ik kan de heer Versloot verzekeren dat wij daar hard aan werken.

Wat de waterleiding betreft, staan wij steeds voor verrassingen, die natuurlijk niet aanstonds meer kunnen worden toegerekend aan de waterleidingbedrijven zelf. Gelet op het structuurschema drink- en industriewatervoorziening, dat binnenkort aan het parlement wordt aangeboden, en op de wijze, waarop de waterleidingmaatschappijen functioneren, kan ik slechts concluderen dat de waterleidingmaatschappijen én beleidsmatig én qua uitvoering ons vertrouwen bepaald niet behoeven te verliezen. Integendeel, naar mijn overtuiging kwijten zij zich op een bijzonder adequate wijze van de taak, te zorgen voor de continue aanvoer van gezond drinkwater.

Natuurlijk zal, zoals elk productiebedrijf, ook de waterleidingmaatschappij soms voor verrassingen komen te staan. Ik ben er wel van overtuigd, dat

zij die zo goed mogelijk op zo kort mogelijke termijn proberen op te lossen. Met de heer Versloot ben ik wel van mening dat daarbij openheid een volstrekte noodzaak is, zij het ook dat soms een dergelijke klaarheid tegenstelde effecten aan wat wordt beoogd kan hebben. Daarop moeten wij dan maar adequaat reageren.

Ik wil erbij aantekenen dat het vervangen van kunststofbuizen door andere buizen niet de panacé van alle kwalen is. Een van de redenen waarom plastic buizen zo'n grote respons hebben gekregen is, dat wij geen loden en geen asbestbuizen meer behoeven te gebruiken zodat er geen lood en geen asbest meer in het drinkwater kan komen. Hieruit blijkt dat ook de waterleidingbedrijven tussen Scylla en Charybdis door moeten varen.

Over de geluidhinder zouden we nog uitvoerig kunnen praten. De Russische norm houdt in dat er geen waarneembaar effect kan optreden. Er wordt dus niet de garantie gegeven dat er geen effect zal optreden. Wij gaan uit van effecten die nog niet getolereerd kunnen worden. Daarover wordt in de nota milieuhygiënische normen gesproken. In de praktijk zal het beslissingsbevoegde gezag altijd streven naar een no effect level. Dat doel zal niet altijd kunnen worden bereikt en dan gaat het in de richting van het acceptabele niveau. Ons uitgangspunt is daarbij, dat er nooit sprake zal kunnen zijn van opvullen van de beschikbare ruimte.

Als het gaat om vliegvelden is het, bekeken vanuit de effecten op de gezondheid, niet zo relevant of het een groot dan wel een klein vliegveld is. Wanneer men aanneemt dat 25% van de mensen gehinderd mag worden, dan is het niet zo relevant of ze bij een klein dan wel een groot vliegveld wonen. Tegen de achtergrond van het streven naar een zo laag mogelijke waarde is daarmee toch een goed beleid te voeren. Daarbij wil ik er wel duidelijk op wijzen, dat de norm van 35 Kosteneenheden uitdrukkelijk is bedoeld voor nieuwe situaties.

De heer Versloot (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Waarom is er verschil in de norm voor verkeerslawaai van 50 dB en de zoveel hogere voor vliegvelden van 35 Kosteneenheden?

Minister Ginjaar: In de eerste plaats is de grens van 35 Kosteneenheden een vrij stringente grens die anders dan bij de grens van 50 dB alleen onder zeer bepaalde omstandigheden ter zijde kan worden geschoven. In de Wet geluidhinder wordt een veel flexibeler bena-

Ginjaar

dering gekozen, die in feite erop neerkomt, dat van geval tot geval onthefing moet worden verleend, zonder dat er duidelijke richtlijnen zijn. Het type lawaai, dat men ondervindt, is wel degelijk van invloed op de uiteindelijke keuze.

Ter zake van de Luchtvaartwet zijn drie bewindslieden verantwoordelijk, elk vanuit hun eigen invalshoek. Niet alle drie zijn bij alle uitvoeringsmaatregelen betrokken. Artikel 174 van de Wet geluidhinder geeft de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne voldoende bevoegdheden ter zake zijn verantwoordelijkheid waar te kunnen maken. Wat betreft de bestrijding van geluidhinder op buitenlandse vliegvelden heeft de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne op basis van de Wet geluidhinder een andere rol.

De heer Van der Jagt heeft nog een enkele opmerking gemaakt over de controle in het kader van de Hinderwet. Het maakt niet uit of het gaat om de controle of het beleid ter zake van de Hinderwet. De kosten, die een gemeente maakt voor uitvoering van de Hinderwet, inclusief de controle, moeten worden gefinancierd uit de uitkeringen uit het Gemeentefonds. De uitkeringen uit het gemeentefonds zijn onbestemd; de gemeente kan hiermee doen wat zij wil. Er kan nooit worden gezegd, dat de gemeente een deel van die uitkering moet gebruiken voor een ander doel dan waarvoor zij oorspronkelijk is bestemd. De uitkering is niet aan een bepaald doel gekoppeld, zij is wel gekoppeld aan het functioneren van een gemeente in totaliteit.

Het gemeentebestuur stelt zijn eigen prioriteiten. Dat kan ertoe leiden, dat het Hinderwetbeleid op een lage plaats terecht komt.

Ik ben het eens met de heer Van der Jagt, dat 10 mln. mensen minder vuil produceren dan 14 mln. mensen. De zaak mag natuurlijk niet worden omgedraaid; zij vormen niet de enige oorzaak. Ik ben het met hem eens, dat de overheid voorlichting dient te geven. In mijn opvatting moet niet aan regulering worden gedaan. Het is moeilijk vast te stellen of sprake is van objectieve voorlichting. Gelet op de verschenen rapporten en de overzichten, die bij de begroting verschijnen, kan toch wel worden gesproken over een objectieve wijze van voorlichten. Er wordt gewezen op de consequenties van de opbouw van de bevolking voor alle mogelijke beleidsterreinen.

Ten slotte ben ik de leden van deze Kamer zeer erkentelijk voor de woor-

den van waardering, in eerste en tweede termijn uitgesproken. Het is dan niet zo belangrijk of dat roze dan wel blauw is.

□

Staatssecretaris **Veder-Smit**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Lamberts is nog teruggekomen op de artsenopleiding. Hij zei, dat het erop lijkt, dat wij het in verregaande mate eens zijn. In werkelijkheid zou die overeenstemming iets minder zijn.

Wij zijn het erover eens, dat er een overschot aan artsen in aantocht is. Ter zake van sommige specialismen tekent zich dat al af.

Wij zijn het er verder over eens, dat wij door middel van prognoses, planning en maatregelen moeten proberen om aan die situatie het hoofd te bieden. Voorts zijn wij het erover eens, dat niet meer het enige criterium voor de artsenopleiding zal kunnen zijn wat de capaciteit van de faculteiten is en dat de opleiding verantwoord is. Er zullen in de toekomst ook andere criteria moeten worden aangelegd. De heer Lamberts heeft hieraan twee criteria toegevoegd, namelijk de vaardigheid – het beroep moet op een verantwoorde wijze worden uitgeoefend – en de vrijheid van onderwijs.

Ik heb al gezegd, dat het criterium van de maatschappelijke behoefte eraan moet worden toegevoegd. Ik zou nog meer criteria kunnen noemen, waaronder de eisen, die het beroep stelt, de praktijkomvang, de behoefte van de patiënt, de lasten die de maatschappij kan dragen en de rol van de opleiding en de opleider. Misschien blijkt, als het uitgewerkte regeringsstandpunt bekend wordt gemaakt, dat wij uiteenlopende meningen hebben. Ik zal hierop later nader ingaan.

Ik heb mij losgemaakt van de prognoses, die de heer Lamberts heeft genoemd maar ik vind dit onbelangrijk. Hij heeft de moed gehad om met cijfers te komen en daar heb ik alle waardering voor. Misschien komen wij met andere cijfers maar dat is niet wezenlijk. Het gaat in dit stadium vooral om de intentie.

Gaat het om de praktijkomvang van de huisarts, dan kan men stellen dat die snel of geleidelijk moet worden verminderd. Misschien komen wij wat dit betreft in de praktijk wat anders uit; ik vind dat hierbij ook de honoreringsaspecten in aanmerking moeten worden genomen. Wij zijn het erover eens dat, wil men een billijke verdeling tussen gevestigde en komende huisartsen bewerkstelligen, de praktijkomvang moet worden verminderd.

Ten slotte heeft de heer Lamberts mij een *judicium* uitgereikt, sprekend alsof hij een VVD'er was. Ik vond dat een mooie vorm van stellen.

Hij heeft mij tevens bedankt voor de prettige samenwerking, mijn werkracht en werkwijze. Het tekent het formaat van de heer Lamberts dat hij zich zo wil uitdrukken. Ook al staan wij tegenover elkaar als oppositie en Regering, dit mag nooit een belemmering zijn voor een goede samenwerking in het belang van de zaak waar wij gezamenlijk voor staan. De heer Lamberts heeft hier ook altijd zijn bijdrage aan gegeven.

Mevrouw Van der Werf heeft haar waardering in zeer positieve woorden geuit. Ik ben haar daar bijzonder dankbaar voor en zal dat goed onthouden! Ik wil die waardering, zowel van haar als van de heer Lamberts, vooral doorgeven aan het departement omdat het een geweldige inzet heeft getoond en nog steeds toont. Als mevrouw Van der Werf stelt dat dit ook duidelijker kenbaar gemaakt moet worden aan de buitenwereld, dan heeft zij daar misschien gelijk in. Misschien hebben wij een te weinig 'opschepperige' stijl en zouden wij daar vanaf moeten stappen. Wij zouden misschien in een meer populaire vorm nog moeten samenvatten wat het beleid in de afgelopen drie jaar is geweest. Ons blad probeert dat te doen, maar misschien is de tip van mevrouw Van der Werf van waarde, dit in een andere vorm ook te doen.

Het rapport-Burema inzake de GVO zal ik aan deze Kamer doen toekomen! Een kanttekening hierbij was, of het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne wel vrouw-vriendelijk genoeg is en of dat niet sterker tot uiting moet komen.

De Minister en ik vinden ons departement al zo vrouwvriendelijk. Uit een enquête van Binnenlandse Zaken is gebleken dat ons departement op één na de meeste vrouwen in dienst heeft. Wij hebben ook een vrouw als geneeskundig hoofdinspecteur voor de geestelijke volksgezondheid en als afdelingshoofd. Uiteraard speelt natuurlijk de verpleging die ons zo na aan het hart ligt ook een rol bij de bezetting van ons departement; in de inspectie zitten nogal wat verpleegkundigen.

Ook bij het beleid ter zake komt er een versterking in dat opzicht. Het is waar dat onze twee commissies voor het emancipatiebeleid aan de late kant zijn geïnstalleerd, maar dat kwam niet omdat er geen belangstelling of geen aandacht voor was, maar om formele redenen. De opmerkingen van me-

Veder-Smit

vrouw Van der Werf blijven een stimulant in dit opzicht.

Ambtelijk heeft men mij verzekerd dat het wel meeviel met de verspreiding van de eerste nota over het vrijwilligersbeleid en dat er ook positieve reacties op zijn gekomen. Ik wil in dit verband nog noemen het vrijwilligersbeleid dat zich aftekent in het aantal patiëntenverenigingen. Veel werk ten behoeve van medemensen die patiënt zijn, wordt in die verenigingen gedaan. Die schieten eigenlijk de laatste tijd als paddestoelen uit de grond. Ik hoop er in de nota patiëntenbeleid nader op in te gaan en er een beschrijving en een analyse van te kunnen geven. Het werk dat door die verenigingen wordt gedaan is belangrijk en wij moeten ons afvragen waarom daar op dit moment zo'n behoefte aan blijkt te zijn. Wellicht wijst dat op lacunes.

Wat de klinische geriater betreft, ben ik erg blij met de tip van mevrouw Van der Werf. Zij vroeg zich af, of – als die al niet in ieder verpleeghuis een plaats kan krijgen – toch niet om een of andere wijze zijn kennis en deskundigheid aan de verpleeghuizen in het algemeen ten goede moeten komen. Die uitstraling, die invloed zal er zeker moeten zijn, wellicht in regionaal verband. Ik wil daar graag mijn gedachten over laten gaan. Ik wil ook de aanbevelingen ten aanzien van de geestelijke gehandicapten en dan in het bijzonder de zwakzinnigenzorg ter harte nemen.

Ik dank ook de heer De Jong voor zijn waardering en zijn goede wensen voor een eventuele volgende regeerperiode. Niemand kan zich hierover thans uitlaten; in elk geval is het retrospectief erg verheugend om te weten dat ons harde werk goed is gewaardeerd. Dat geldt ook voor de andere sprekers.

De beraadslaging wordt gesloten.

De wetsontwerpen worden zonder stemming aangenomen.

Sluiting 18.15 uur.

Lijst van besluiten

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

1. het voorbereidend onderzoek door het College van Senioren alsmede de openbare behandeling van de volgende wetsontwerpen te doen houden op 17 februari a.s.:

Wijziging van Hoofdstuk XV (Departement van Sociale Zaken) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (wijziging naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel) (16 442);

Wijziging van de Wet houdende wijziging van de Veiligheidswet 1934 (Veiligheidsrapport) van 23 november 1977 (Stb. 689) (16 269);

Overbrenging in het beheer en onderhoud bij de gemeente Tilburg van het in die gemeente gelegen Zijkanaal naar de Piushaven c.a. (16 058);

Wijziging van artikel 6 van de Wet tot invoering van een leeftijdsgrens voor het notarisambt en oprichting van een notarieel pensioenfonds (Stb. 1954, 407) zoals gewijzigd bij de Wet van 26 maart 1980 (stb. 165) (16 554);

2. overeenkomstig het advies van de desbetreffende vaste Commissie af te zien van een begrotingsdebat over hoofdstuk IV (Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken) voor 1981; de openbare behandeling van het desbetreffende wetsontwerp als 'kamerstuk' te doen plaatsvinden op 17 februari a.s.;

3. het nader voorbereidend onderzoek door de vaste Commissie voor Financiën alsmede de openbare behandeling van de volgende wetsontwerpen te doen houden op resp. 24 februari en 24 maart a.s.:

Invoering van een afzonderlijke regeling voor de heffing van kansspelbelasting met betrekking tot casinospelen en in verband daarmee wijziging van de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting (15 358);

Wijziging van de Wet op de kansspelen (Stb. 1964, 483) (15 520).

Lijst van ingekomen stukken met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen.

1°. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen ontwerpen van wet:

Goedkeuring van het op 23 juni 1969 te Londen tot stand gekomen internationaal verdrag betreffende de meting van schepen, 1969, met bijlagen (Trb. 1970, 122 en 194) (16 039, R 1140)

Overbrenging in beheer en onderhoud bij de gemeente Tilburg van het in die gemeente gelegen Zijkanaal naar de Piushaven c.a. (16 058);

Bepalingen betreffende de meting van schepen (meetbrievenwet) (16 059);

Wijziging van de Wet houdende wijziging van de Veiligheidswet 1934 (Veiligheidsrapport) van 23 november 1977 (Stb. 689) (16 269);

Wijziging van hoofdstuk XI (Departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (wijziging naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel) (16 420).

Wijziging van hoofdstuk XIV (Departement van Landbouw en Visserij) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (wijziging voornamelijk naar aanleiding van de Voorjaarsnota; eerste wijzigingsvoorstel) (16 446);

Wijziging van artikel 6 van de Wet tot invoering van een leeftijdsgrens voor het notarisambt en oprichting van een notarieel pensioenfonds (Stb. 1954, 407), zoals gewijzigd bij de Wet van 26 maart 1980 (Stb. 165) (16 554).

Deze ontwerpen van wet zullen worden gesteld in handen van het College van Senioren.

Aanpassing van de wetgeving aan de tweede richtlijn van de Raad de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht (15 304);

Hoofdstuk XI (Departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1981; Begroting van uitgaven; Aanwijzing en raming van de middelen (16 400);

Deze ontwerpen van wet zullen worden gesteld in handen van de desbetreffende Commissies.

2°. de volgende regeringsmissives:

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, ten geleide van een overzicht van in voorbereiding zijnde voorstellen tot wijziging van de gemeentelijke indeling;

een, van de Minister van Financiën, betreffende toepassing van artikel 20, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 1976 op de begroting 1981;

een, van de Ministers van Landbouw en Visserij en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, ten geleide van het structuurschema voor de landinrichting, deel a: Beleidsvoornemen;

een, van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, betreffende uitvoering van artikel 12 Comptabiliteitswet 1976, hoofdstuk XVI (Departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk);

een, van de Ministers van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, betreffende de motie-De Cloe van 13 februari 1979 met betrekking tot de Wet geluidhinder (Eerste Kamerstuk 11e, zitting 1978-1979).

De Voorzitter stelt voor deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn nedergelegd ter griffie ter inzage voor de leden.

3° de volgende missives van de Minister van Buitenlandse Zaken:

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en

onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, en ten geleide van de tekst van de op 25 september 1980 te Brussel tot stand gekomen Gemeenschappelijke Verklaring van intentie voor het voeren van een Europese onderzoekactie inzake de minerale voeding van belangrijke akkerbouwgewassen (Actie COST 86), met Bijlagen (Trb. 1980, 207), alsmede een toelichtende nota bij deze Overeenkomst.

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, alsook naar het eerste lid van artikel 24 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, en ten geleide van de Engelse en de Franse tekst en de vertaling in het Nederlands van de op 12 april 1979 te Genève tot stand gekomen Overeenkomst inzake de handel in burgerluchtvaartuigen, met Bijlagen (Trb. 1980, 20 en 128), alsmede een toelichtende nota bij deze Overeenkomst;

Deze missives zijn inmiddels gedrukt en aan de leden toegezonden. De Tractatenbladen zijn nedergelegd ter griffie ter inzage voor de leden.

4' de volgende missives:

een, van de Directeur van het Kabinet der Koningin, houdende mededeling van de goedkeuring door H.M. de Koningin van een aantal ontwerpen van wet, aangenomen door de Eerste Kamer der Staten-Generaal op 30 september, 28 oktober en 23 december 1980 en 20 januari 1981;

een, van de Voorzitter van de Tweede Kamer, ten geleide van een afschrift van een brief van de directie van het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis van de Katholieke Universiteit te Nijmegen aan de Minister voor Wetenschapsbeleid, betreffende voortzetting van de reeks van de na-oorlogse parlementaire geschiedenis;

een, van de Commissie Hoofdbestuur Rijksdienst, houdende een voorstel tot een gesprek over het derde rapport van deze commissie;

een, van de Voorzitter van het parlement van Joegoslavië, houdende gelukwensen bij gelegenheid van de verjaardag van H.M. de Koningin;

een, van de ambassade van de Kaapverdische Eilanden, betreffende de gebeurtenissen op 14 november 1980 in Guinée-Bissau;

een, van de Topografische Dienst, ten geleide van zijn jaarverslag 1979;

een, van het Bestuur van de Nationale Bevrijdingsraad van West-Pa-

poea Nieuw-Guinea te Delft, ten geleide van een afschrift van zijn brief aan de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, betreffende het rapport van de Minister van Buitenlandse Zaken naar aanleiding van de motie-Verbrugh.

De Voorzitter stelt voor deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn nedergelegd ter griffie ter inzage voor de leden.

5°. de volgende geschriften:

een, van het hoofdbestuur van de Bond van personeel ressorterende onder het Ministerie van Financiën, te Delft, betreffende het beleid van de Regering inzake de ambtenarensalarissen;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat.

een, van de vakbonden ABVA/KABO, ARKA/NCBO en VAWO aan de Universiteit van Amsterdam, betreffende de bezuinigingsmaatregelen van de Regering ten aanzien van het Hoger Onderwijs en in het bijzonder ten aanzien van voornoemde Universiteit;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen.

een, van het college van burgemeester en wethouders van Hilvarenbeek, betreffende het beleid van de Regering inzake woningwet-huurwoningen;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

een, van het college van burgemeester en wethouders van Nieuwstadt, betreffende het beleid van overheidsinstellingen inzake de aankoop van auto's;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor Economische Zaken.

een, van het college van burgemeester en wethouders van Gramsbergen, betreffende stimuleringsmaatregelen voor de regio Noord-Oost Overijssel.

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissies voor Economische Zaken en voor Sociale Zaken.

een, van de Nederlandse vereniging voor maatschappelijke dienstverlening en samenlevingsopbouw Humanitas te Amsterdam, betreffende het vraagstuk van de zigeuners;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissies voor Cultuur en Recreatie en voor Maatschappelijk Werk.

een, van het college van burgemeester en wethouders van Gendt, betreffende radio-actief afval van de kerncentrale te Dodewaard;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissie voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

een, van drs. B. Fledderus te Winsum, betreffende militaire oefenterreinen in het Lauwersmeergebied;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste Commissies voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne en voor Defensie.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.

Noot 1 (zie blz. 385)

Rapport van de commissie tot onderzoek van de geloofsbrief van het benoemde lid der Kamer, mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox, te Utrecht.

De Commissie benoemd tot onderzoek van de geloofsbrief van het benoemde lid der Kamer, mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox, te Utrecht heeft de eer het volgende te rapporteren.

In handen van de Commissie zijn gesteld de volgende stukken:

a. een missive van de voorzitter van het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, d.d. 20 januari 1981, ter voldoening aan het bepaalde in artikel V 7, juncto artikel N 24, der Kieswet, en ten geleide van een fotocopy van zijn besluit van 20 januari 1981, nr. 3373, waarbij mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox te Utrecht wordt benoemd verklaard tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal in de vacature ontstaan door het ontslag nemen door de heer F. H. J. J. Andriessen;

b. een missive van alsvoren, d.d. 29 januari 1981, ter voldoening aan het bepaalde in artikel U 2, tweede lid, der Kieswet, houdende mededeling, dat hij van mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox, te Utrecht, die bij zijn besluit van 20 januari 1981, nr. 3373, werd benoemd verklaard tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, bericht heeft ontvangen dat zij haar benoeming aanneemt.

De benoemde heeft overgelegd:

a. de kennisgeving van de voorzitter van het centraal stembureau, dat zij is benoemd;

b. een haar betreffend uittreksel uit het register van geboorten;

c. een verklaring vermeldende de openbare betrekkingen, welke zij bekleedt.

Uit deze stukken blijkt, dat het benoemde lid de bij de wet gevorderde leeftijd heeft bereikt en dat zij geen betrekking bekleedt, welke onverenigbaar is met het lidmaatschap van de Staten-Generaal. De Commissie heeft derhalve de eer voor te stellen mevrouw E. L. M. Uijterwaal-Cox als lid der Kamer toe te laten, nadat zij de bij de Grondwet en het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden voorgeschreven eden zal hebben afgelegd.

De Commissie:

de heren: C. A. IJmker (voorzitter),
Dr. H. P. A. Oskamp,
mevrouw L. Vonhoff-Luijendijk

